MİR'ÂTÜ'L-KULÛB

Sûfî Muhammed Dânişmend

Hazırlayan

Prof. Dr. Necdet Tosun

MİR'ÂTÜ'L-KULÛB

İnceleme Araştırma Dizisi
Yayın No: 67

Yazar
Prof. Dr. Necdet Tosun

Yayın Koordinatörü
Harun Sarıgül

ISBN: 978-9944-237-81-9

Baskı Tarihi: 18 Haziran 2020

Tasarım / Baskı:
merkezrepro Basım Yay. Ltd. Şti.

Taşkent Cad.
Şehit H. Temel Kuğuoğlu Sok.
No: 30
06490 Bahçelievler/ANKARA
Tel: 0312 216 06 00
Faks: 0312 223 34 29
www.ayu.edu.tr
yayinlar@yesevi.edu.tr

İÇİNDEKİLER

TAKRİZ

XII. asırda Türkistan'da yaşayan, Hazret-i Türkistan Ahmed Yesevî bir büyük ahlâk, aşk ve irfân adamı, bir Allah dostudur. Türk Kültür tarihimizin de önemli şahsiyetlerinden birisidir. O, sadece Yûsuf Hemedânî Hazretlerinin gönlünde yaktığı İslâm'ın aşk ve irfan kıvılcımını kendinden sonraki tâliplere aktarmakla kalmamış, yetiştirdiği aksiyoner alperenleri Asya'nın bir ucundan Avrupa içlerine kadar göndererek insanlara adalet, tevazu, birlik ve dirlik düşüncesini telkin etmiştir.

Ahmed Yesevî hazretleri Türklerin İslâm ile tanışmasında âdeta köprü vazifesi gören, Kur'an ve sünnete dayalı İslâm anlayışını bizlere tanıtan şahsiyettir. Yetiştirdiği talebeleri ile bu anlayışı Anadolu'ya kadar taşımış Türk-İslâm tasavvufunun şekillenip gelişmesine katkıda bulunmuştur.

Sûfî Muhammed Dânişmend de Ahmed Yesevî'nin yetiştirdiği gönül erlerinden biridir. O da halifesi olduğu Ahmet Yesevî hazretleri gibi insanımızı aşk ve irfana davet eden kurucu bir kişiliktir. Otrâr'da yaşayıp kırk yıl kadar irşâd ile meşgul olmuş, kendi zamanında İslâm çizgisi dışına çıkan ve umumi olarak râfizilik, zındıklık ve mülhidlik olarak nitelendirebileceğimiz gayr-ı sünnî akım ve yollara karşı Kur'ân ve sünnet bayrağını açan bir gönül eri olmuştur.

Ahmed Yesevî'nin vefatından sonra Yesi şehrindeki dergâhında damadı Karaçukî Süleyman Hoca şeyh ve postnişîn olmuştu. Karaçukî Süleyman Hoca ise vefatından önce buradaki irşâd vazifesini Süzük Ata'ya bıraktı. Süzük Ata'yı manevi anlamda eğiterek kemale ulaştıran kişi de yine Sûfî Muhammed Dânişmend'dir. Merkez dergah Yesi

şehrinde olmakla beraber, Yesevî'nin halifelerinden Hakîm Ata Harezm bölgesinde, Sûfî Muhammed Dânişmend de Otrâr'da dergâh kurup halkı irşâd etmişlerdir. Böylece Yesevîlik üç ana merkezden (Yesi, Harezm, Otrâr) yayılmaya başlamıştır. Sûfî Muhammed Dânişmend'den sonra bu Yesevî kolu müridleriyle Taşkent, Kazıgurt-Turbat ve Taraz bölgelerine taşınmıştır.

Sûfî Muhammed Dânişmend'in Türk kültürü açısından diğer bir önemli yanı ise onun kaleme aldığı Mir'âtü'l-Kulûb adlı eserdir. Ahmed Yesevî'nin tasavvufî görüşlerini derlemek gâyesiyle yazılmış bu eser, şerîat, tarîkat ve hakîkat kavramları etrafında İslâm ve tasavvuf kuralları, tarîkat âdâbı ve mârifetullah gibi konulara temâs ediyor. Bu yönleriyle eser, hem Yesevîlik tarih ve kültürü, hem de Türk dili ve edebiyatı açısından oldukça eski ve mühim bir kaynak niteliğindedir.

Türk kültürü için önemli olan bu eserin üniversitemiz tarafından basılmasının doğru olacağını düşünerek elinizdeki bu kitabı hazırladık. Mir'âtü'l-Kulûb adlı eserin hazırlanmasında emeği geçen Prof. Dr. Necdet Tosun'a ve eserin ortaya çıkmasında gayretlerinden dolayı Harun Sarıgül'e şahsım ve üniversitem adına en kalbî şükranlarımı sunuyorum.

Prof. Dr. Musa Yıldız

Mütevelli Heyet Başkanı

ÖNSÖZ

Orta Asya’nın İslamlaşmasında ve tasavvuf kültürüyle buluşmasında önemli katkıları olan Hoca Ahmed Yesevî, yazdığı Türkçe şiirlerle de Türk dili ve edebiyatının gelişmesinde etkili olmuş bir şahsiyettir. Kendisinden sonra yetiştirdiği talebe ve müridleriyle devam eden tasavvuf yolu “Yeseviyye” adıyla anılmış ve XII. asırdan XIX. asrın sonlarına kadar Orta Asya’nın ilim ve irfan dünyasında izler bırakmıştır.

Genel anlamda Orta Asya tasavvufunu ve özelde Yesevî kültürünü doğru bir şekilde anlayıp yorumlayabilmek için bu bölgede yaşamış olan mutasavvıfların eski ve kaynak niteliğindeki eserlerini bulup neşretmek fevkalâde önem arz etmektedir. Çünkü elde yeterli kaynak olmadan yapılacak yorumlar mesnedsiz tahminlerden öteye geçemez ve araştırmacıları yanlış sonuçlara götürebilir.

Hem Orta Asya tasavvuf kültürü, hem de Türk dili ve edebiyatı açısından oldukça mühim bir eser olan *Mir’âtü’l-kulûb*’u 1997 senesinde, -o günkü şartlarda ulaşabildiğimiz İsveç/ Uppsala’daki tek nüshaya istinâden- neşre hazırlamış ve makale şeklinde yayınlamıştık. Ancak aradan geçen zaman içinde eserin Taşkent ve Almatı nüshalarını da temin etme imkânı oldu. İlk neşirde yazım ve okuma hatası olan yerleri bu yeni temin edilen nüshalarla karşılaştırıp daha sağlam bir metin oluşma imkânı ortaya çıktı. Ayrıca eserin, bir dergi sayfaları arasında unutulup kalmaması için kitap formatında yayınlanmasının daha faydalı ve ulaşımı kolay olacağı düşünülerek bu sefer kitap olarak hazırlanmış oldu.

Ayrıca ilk neşirdeki çevrimyazıda kullanılmayan transkripsiyon alfabesi bu neşirde kullanıldı. Buna ek olarak, Çağatay Türkçesi okumaya yeni başlayan gençlere faydalı olacağı düşünülerek, Türkçe metnin Arap harfli bilgisayar dizimi yapıldı. Son olarak metin günümüz Türkiye Türkçesine uyarlanıp sadeleştirildi. Bu üç bölüme, eser ve yazarı hakkında bir de başlangıç bölümü eklenerek *Mir'âtü'l-kulûb* dört bölüm hâlinde ilim dünyasının ve okuyucuların hizmetine sunulmuş oldu.

Eserin bilgisayara dizimi konusunda teknik desteklerinden dolayı Farhat Yusupov ve Âdem Çayan beylere müteşekkirim. Eserin makale şeklinden çıkıp kitap hâlinde tekrar yayınlanması konusundaki teşviklerinden dolayı da Ahmet Yesevi Üniversitesi Mütevelli Heyet Başkanı Prof. Dr. Musa Yıldız beye ayrıca şükranlarımı arz ederim. Onun ısrarlı teşvikleri olmasaydı 23 yıl aradan sonra tekrar bu esere belki de vakit ayıramazdım.

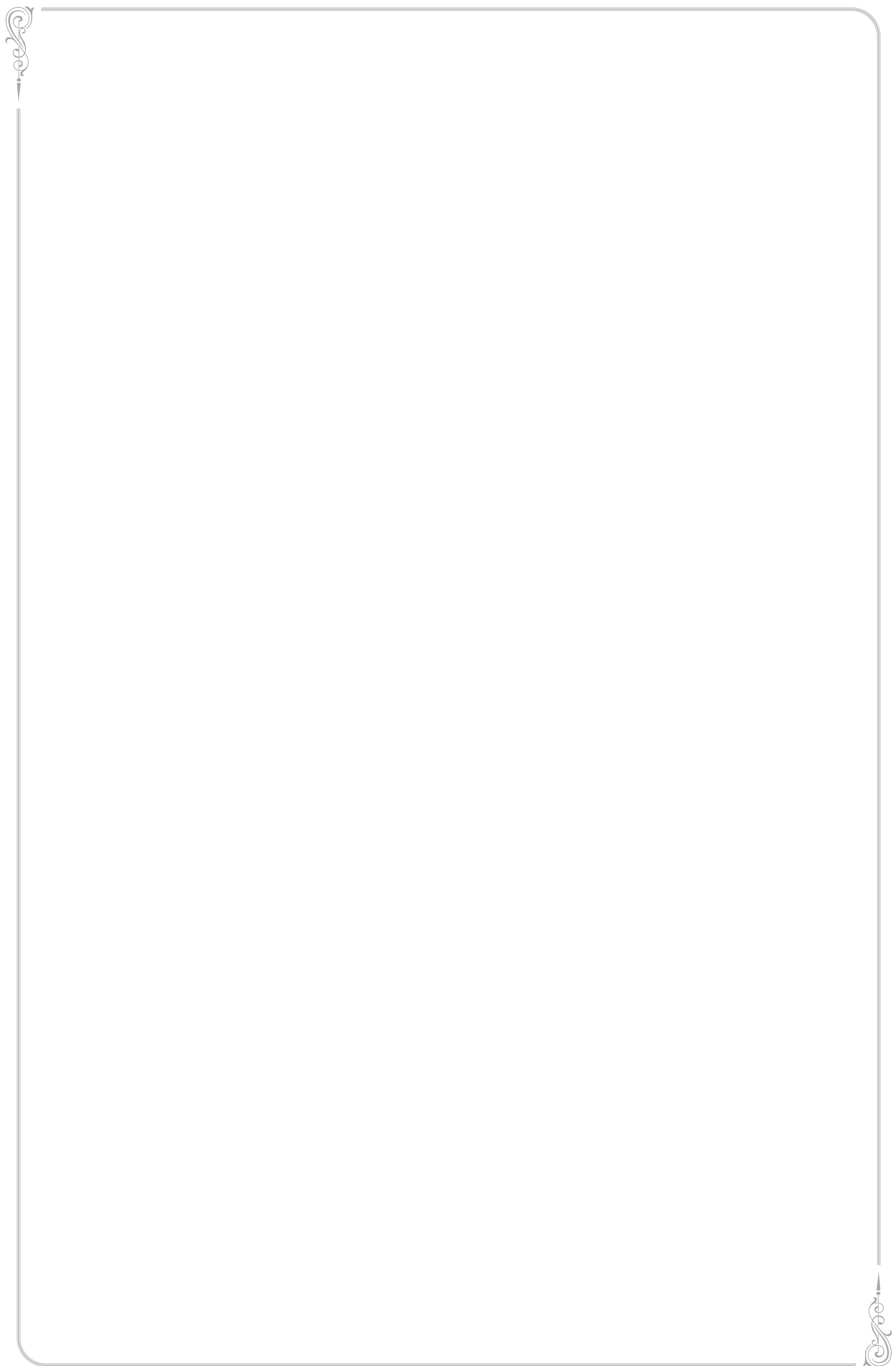
Hicrî VI. (miladî XII.) asrın sonlarında kaleme alındığı tahmin edilen ve yazıldıktan sonra bir asır içinde bazı ilaveler yapılmış olması muhtemel olan, neticede hicrî VII. (m. XIII.) asırda son şeklini aldığı anlaşılan bu eserin, sekiz asır sonra bugün tekrar ilim ve irfan dünyamıza yeni bir ışık olması umuduyla…

Prof. Dr. Necdet Tosun

İstanbul, 2020

BİRİNCİ BÖLÜM

MÜELLİF VE ESER HAKKINDA

MÜELLİF: SÛFÎ MUHAMMED DÂNİŞMEND

Hoca Ahmed Yesevî'nin hicrî 562 (m. 1166) senesindeki vefatından sonra Yesi şehrindeki dergâhında damadı Karaçukî Süleyman Hoca şeyh ve postnişîn olmuştu. Yesevî'nin halifelerinden Hakîm Ata Harezm bölgesinde, Sûfî Muhammed Dânişmend de Otrâr'da dergâh kurup halkı irşâda başlamışlardı. Böylece Yesevîlik üç ana merkezden (Yesi, Harezm, Otrâr) yayılmaya başladı. Merkez tekke olan Yesi'deki dergâhın ikinci postnişîni ve Ahmed Yesevî'nin damadı olan Karaçukî Süleyman Hoca vefatından önce buradaki irşâd vazifesini (postu) Süzük Ata'ya bıraktı. Süzük Ata, tasavvufî eğitimini Otrâr'daki Sûfî Muhammed Dânişmend'den almıştı. Ayrıca Ahmed Yesevî'nin ailesiyle yakınlığı vardı[1]. Ancak Süzük Ata'nın bu dergâhtaki postnişînliği çok uzun sürmedi. Ahmed Yesevî'nin torunu (Yesevî'nin öz kızı Gevher Hoştâc ile damadı Karaçukî Süleyman Hoca'dan

---

[1] Yesi (yeni adıyla Türkistan) şehrinin 5 km. kadar uzağındaki Karaçuk (Qorachiq) kasabası halkının sözlü rivayetine göre Ahmed Yesevî'nin kızı Gevher Hoştâc'ın üç oğlu vardı: İmâd, Sa'dân ve Mustafa (Süzük Ata). Yazılı kaynaklarda ise Gevher Hoştâc'ın Karaçukî Ahmed Hoca isminde sadece bir oğlundan bahsedilir. Ahmed Yesevî'nin torunu olan bu Karaçukî Ahmed Hoca'nın oğlunun adı da İmâd Şeyh'tir. Bk. Ahmed Nâsıruddin Merginânî, *Silsile-i Nisbet-i Meşâyıh*, Özbekistan Fenler Akademisi Biruni Şarkiyat Enstitüsü Ktp., nr. 11290, vr. 3b. Öte yandan, Ahmed Yesevî'nin Cemîle adında bir de üvey kızı vardır. Kaynaklarda bu üvey kızının Sa'dân ismindeki oğlundan bahsedilir. Nesebnâmelerde çelişkili bilgiler olmakla birlikte, Süzük Ata, Yesevî'nin öz kızı Gevher Hoştâc'ın değil, üvey kızı Cemîle'nin oğlu olabilir. Yesevî'nin üvey (evlatlık) kızı Cemîle hakkında bkz. Aşirbek Muminov ve dğr., *İslamizatsiya i Sakralnıe Rodoslovnıe v Sentralnoy Azii*, Almatı 2008, II, 94-95, 193, 234.

doğan) Karaçukî Ahmed Hoca yaş ve mâneviyat itibariyle kemâle erince, Süzük Ata Yesi'deki dergâhın postnişînliğini ona devredip kendisi Taşkend'e gitti ve orada vafat etti. Yesevî'nin torunu Karaçukî Ahmed Hoca da yaşlanınca Yesi'deki dergâhı Mevlânâ Safiyyüddin Urung-koylakî'ye bıraktı. Mevlânâ Safiyyüddin, Ahmed Yesevî'nin kardeşi olan Sadr Hoca'nın torunu idi.

Yesi'deki merkez tekkenin posnişînliği bu şekilde devam ederken Otrâr'daki dergâhta Sûfî Muhammed Dânişmend yeni bir irşad halkası oluşturmuştu. Sûfî Muhammed Dânişmend hakkında kaynaklarda verilen bilgiler şöyledir:

Mevlânâ Safiyyüddin Urung-koylakî'nin (ö. VII./XIII. yy) ***Nesebnâme***'sindeki bilgileri göre, Sûfî Muhammed Dânişmend Zernûkî, Ahmed Yesevî'nin önde gelen mürid ve halîfelerindendir. Şeyhiyle birlikte kırk defa halvete girmiş ve yine şeyhinin icâzetiyle Otrâr'a gidip tekke kurmuş, kırk yıl irşâdda bulunmuştur. Sûfî Muhammed Dânişmend'in kabri Otrâr'dadır. Önde gelen halîfesi Süksük Hâce (Süzük Hoca), onunki de Evliyâ Melik'tir [2].

Yazarı bilinmeyen ***Hakîm Ata Risâlesi*** isimli Türkçe eserde Sûfî Muhammed Dânişmend hakkında şu rivâyet aktarılır: Günlerden bir gün kurban ayında 99.000 şeyh (derviş) hepsi hazır olup zikir ve semâ ile sohbet kuruldu. Namaz vakti olunca bütün dervişler namaza kalktılar. Hoca Ahmed Yesevî (r.a) mihraba geçti. "Acaba bu dervişlerin hangisi kemâle ermiş ve maksadına ulaşmıştır", diye

---

[2] bk.Mevlânâ Safiyyüddîn, *Neseb-nâme Tercümesi* (hzr. Kemal Eraslan), İstanbul 1996, s. 50-51. Evliyâ Melik, Ahmed Yesevî'nin torunu olan Karaçukî Ahmed Hoca'nın lakabıdır. Sûfî Muhammed Dânişmend'in adı Yesevî'nin hikmetlerinde de geçer, bk. Ahmed-i Yesevî, *Dîvân-ı Hikmet'ten Seçmeler* (hzr. Kemal Eraslan), Ankara 1993, s. 180.

düşündü, gizli bir niyeti vardı. Bunları deneyelim, diyerek bir koyunun işkembesini (veya barsağını) ıslatıp beline bağladı, mihraba geçti. Sağında Hakîm Ata, solunda Sûfî Muhammed Dânişmend vardı. Hoca Ahmed Yesevî kırâat okuyup rükûa vardı. Koyun barsağından ses ve yel çıktı. Sonra secdeye vardı. Barsaktan su sızdı. Bu durumu gören bütün müridler "İmamın abdesti bozuldu" diyerek namazlarını bozdular. Hakîm Hoca namazını bozmadı. Sûfî Muhammed Dânişmend sol ayağını burarak basmıştı, gördü ki Hakîm Hoca ayakta duruyor, o da ayağını düzeltip namaza devam etti. Böylece Ahmed Yesevî, Hakîm Ata ve Sûfî Muhammed Dânişmend üç kişi olarak namazlarını edâ ettiler, sonra selam verip namazı bitirdiler. Ahmed Yesevî sırtını mihraba yaslayıp dervişlere dönerek şöyle dedi: "Niçin namazlarınızı bozdunuz? Benim abdestim yerindeydi. Ama sizi imtihan etmek için belime bir barsak koymuştum. İşte bakın" deyip gösterince hepsi ayağa kalktılar. Hoca Ahmed Yesevî: "Sizden bir tam mürid, bir yarım mürid kemâle ermiş" dedi. Dervişler: "Kimleri kasdediyorsunuz?" diye sorunca, Ahmed Yesevî: "Tam mürid olarak Hakîm Hoca'yı, yarım mürid diye Sûfî Muhammed Dânişmend'i söylüyoruz" dediler[3].

Mevlânâ Şeyh'in (ö. 916/1510) ***Havârik-ı Âdât-i Ahrâr*** isimli Farsça eserinde ise şöyle bir menkıbe anlatılır: Hoca Ubeydullah Ahrâr buyuruyorlardı ki: Sûfî Muhammed Dânişmend çok âlim ve takvâ sahibi bir insandı. Hoca Ahmed Yesevî gelip insanları cehrî

[3] Karl G. Zaleman, "Legenda Pro Hakim-Ata: Hakîm Ata Risâlesi", *Bulletin de l'Académie Impériale des Sciences de St. Pétersbourg (İzvestiya İmperatorskoy Akademii Nauk)*, c. IX, sy. 2, (Septembre 1898), s. 109; Anonim, *Hakîm Ata Kitabı* (hzr. Münevver Tekcan), İstanbul 2007, s. 85-86.

(yüksek sesli) zikir ile meşgul edince, bunun bidat olduğunu ve Ahmed Yesevî'yi bu işten men etmek gerektiğini düşündü. Bu niyetle yola çıktığında, Ahmed Yesevî onun uyarmak ve îkâz etmek için gelmekte olduğunu sezdi. Henüz görüşmeden onun üzerinde manevî tasarrufta bulundu. Buluştukları zaman da Sûfî Muhammed Dânişmend'in işini ve mânevî hâlini tamamlayıp kemâle erdirdiler. Uzun yıllar Ahmed Yesevî'nin yanında bulunup tasavvufî eğitim görmüş, zahmet çekip keşf sahibi olmuş olan Hakîm Ata, Sûfî Dânişmend'in bir anda kemâle eriştirildiğini görünce biraz bozuldu. Ahmed Yesevî bu durumu anladı ve ona bakıp şöyle dedi: "(Üzülmenin) Faydası yok. Senin işin (manevî kemâlâtın) onun yanında tamamlanacak". "Hazret-i Sultân Ahmed Yesevî'nin bir buçuk müridi varmış" derler ya, işte bu anlamdadır. Tam mürîd Sûfî Muhammed'dir, yarım mürid ise Hakîm Ata. Ve Hakîm Ata, Sûfî Muhammed'in yanında kemâle ermiştir[4].

Bir önceki kaynakta tam mürid Hakîm Ata iken, bu kaynakta tersi nakledilmiş, tam mürid Sûfî Muhammed Dânişmend olmuştur. Bu durum, sonraki dönemlerde bu iki şahıstan devam eden farklı Yesevî kolları arasındaki rekâbet duygusunun ürettiği rivâyetler olarak yorumlanmaktadır[5].

Fahreddin Ali Safî'nin (ö. 939/1532) ***Reşahât*** isimli eserinin bazı yazma nüshalarında Sûfî Muhammed Dânişmend hakkında şöyle

---

[4] Mevlânâ Şeyh, *Havârik-ı Âdât-i Ahrâr*, Ârif Nevşâhî, *Ahvâl u Suhanân-ı Hâce Ubeydullâh-i Ahrâr*, Tahran 1380 hş./ 2002, içinde, s. 671.

[5] Bkz. Devin DeWeese, "The Disciples of Ahmad Yasavî among the Turks of Central Asia: Early Views, Conflicting Evidence, and the Emergence of the Yasavî Silsila", *Role of Religions in the Turkic Culture* (ed. Eva Csaki ve dğr.), Budapest 2017, s. 19.

denir: Hâce Ahmed Yesevî'nin dört halîfesinden üçüncüsüdür. Yıllarca irşâd makâmında bulunmuş ve halkı Hakk'a dâvet etmişlerdir. Hazret-i Îşân (Ubeydullah Ahrâr) buyuruyorlardı ki: Sûfî Muhammed Dânişmend, çok âlim, dînine bağlı ve muttakî bir kişi imiş. Hâce Ahmed Yesevî Yesi'ye gelip halkı cehrî zikirle meşgûl edince, Sûfî Muhammed Dânişmend onu bu işten menetmek düşüncesiyle evinden çıkmış. Ahmed Yesevî, onun kendisini îkâz için gelmekte olduğunu mânen keşfedip daha görüşmeden onda mânevî tasarruflarda bulunmuş ve görüşme esnâsında onun işini (manevî hâlini) tamamlamış[6].

Ahmed b. Mahmûd Hazînî'nin (ö. 1002/1593'ten sonra) ***Cevâhiru'l-ebrâr***'ında Sûfî Muhammed Dânişmend Zernûkî, Ahmed Yesevî'nin birinci halîfesi olarak gösterilir[7]. Ayrıca o, Ahmed Yesevî'ye muhâlefet ile soru sormak için gelen İmâm Mergazî'nin hâfızasındaki 1000 soruyu silen kişi olarak takdîm edilir[8].

Âlim Şeyh lakabıyla anılan Muhammed Âlim Sıddîkî (ö. 1043/1633), ***Lemehât min nefehâti'l-kuds*** isimli Farsça eserinde Sûfî Muhammed Dânişmend hakkında benzer bir rivâyet nakleder. Ona göre Ahmed

---

6 Fahreddin Ali Safî, *Reşahât-ı Aynü'l-hayât* (thk. Ali Asgar Muîniyân), Tahran 1977, I, 20-21. *Reşahât*'ın Farsça tahkîkli neşrinde bulunan bu rivâyet, Osmanlı döneminde yapılan tercümesinde yoktur. Çünkü o tercümede farklı bir nüsha esas alınmıştır. Fuad Köprülü, çalışmalarında bu tercümeyi esas aldığı ve *Lemehât*, *Tuhfetü'z-zâirîn* gibi diğer bazı kaynaklara ulaşamadığı için Sûfî Muhammed Dânişmend hakkında *Cevâhiru'l-ebrâr*'ın verdiği bilgilerle yetinmiş ve: "Sûfî Muhammed Dânişmend hakkında diğer hâl tercemesi kitaplarında hiçbir kayıt yoktur", demiştir. bk. Fuad Köprülü, *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar*, Ankara 1981, s. 34 (dipnot: 17).

7 Ahmed b. Mahmûd Hazînî, *Cevâhiru'l-ebrâr min emvâci'l-bihâr*, İstanbul Üniversitesi, TY, nr. 3893, vr. 38b.

8 Hazînî, *Cevâhiru'l-ebrâr*, vr. 40a-40b, 50a-50b. Ayrıca bk. Köprülü, *İlk Mutasavvıflar*, s. 38, 89.

Yesevî'ye soru sormak için gelen İmâm Merâğî'dir. Kerâmet göstererek onun zihnindeki soruları silen kişi Hakîm Ata, kitaplarındaki yazıları silen ise Sûfî Dânişmend'dir. Sûfî Dânişmend'in yazdığı *Ahmed Yesevî Menâkıbı*'ndan bazı nakiller de yapan Âlim Şeyh[9], onun kabrinin Yesi'ye dört fersah mesâfedeki Otrâr şehrinde olduğunu söylemektedir[10].

Seyyid Zinde Ali Buhârî'nin h. 1091 (m. 1680) yılında tamamladığı ***Semerâtü'l-meşâyıh*** isimli Farsça eserinde Sûfî Muhammed Dânişmend hakkında şu bilgiler yer alır: "Ahmed Yesevî'nin halifelerindendir. Zâhirî ve bâtınî ilimleri kendisinde toplamış idi. Rivâyet edilir ki, İmâm Merâgî birçok kitabını birkaç deveye yükleyip Hoca Ahmed Yesevî ile tartışmak için yola çıkmıştı. O henüz Yesi'ye gelmeden, Hoca Ahmed Yesevî bunu sezdi. Hakîm Ata'ya: Siz bu hocaya kalben yönelip teveccüh ve nazar edin, aklındaki bilgiler silinsin, dedi. Sûfî Muhammed Dânişmend'e de: Siz de bu hocaya kalben yönelin, kitaplarındaki yazılar silinsin, dedi. İmâm Merâgî gelip vaaz etmek için kürsüye çıktığında aklındaki bilgiler yok oldu, kitaplarına baktığında onların da silinmiş olduğunu gördü. İnkârından ve eleştiriden vaz geçti. Ahmed Yesevî'nin müridi oldu. Sonra Yesevî ona: Şimdi kürsüye çıkıp vaaz edin, deyince unuttuğu ilimler tekrar aklına geldi, kitaplarını da yazılı olarak buldu"[11].

---

9 Âlim Şeyh (Muhammed Âlim Sıddîkî), *Lemehât min nefehâti'l-kuds*, İslamabad 1986, s. 38-40, 48-123.

10 Âlim Şeyh, age, s. 129-130.

11 Seyyid Zinde Ali, *Semerâtü'l-meşâyıh*, Taşkent, Özbekistan Fenler Akademisi Bîrûnî Şarkiyat Enstitüsü Ktp., nr. 1336, vr. 100b-101a.

Muhammed Şerîf el-Hüseynî (ö. 1109/1697-8) ***Huccetü'z-zâkirîn*** isimli Farsça eserinde İsmâil Ata'dan bahsederken şöyle der: "Şu konu kapalı kalmasın ki, Hz. Sultân İsmâil'in üç mânevî nesebi (intisâb ve icâzeti) vardır. Birincisini, Şeyh Mustafa (k.s)'dan almıştır ki ona bazıları Süzük Ata, bazıları da Süksük Ata diyorlar. Onlar Hz. Sûfî Dânişmend'den ve onlar da Hz. Hâce Ahmed Yesevî'den almışlardır"[12]. (Bu rivâyetten, Sûfî Dânişmend'in halîfesi Süzük Ata'nın asıl isminin Şeyh Mustafa olduğunu anlıyoruz. *Hadîkatü'l-ârifîn*'de ise Muhammed olarak geçiyor). Âlim Şeyh gibi, Muhammed Şerîf de, Sûfî Dânişmend'in yazdığı menâkıbdan istifâde etmiştir[13].

Nâsıruddîn Buhârî, ***Tuhfetü'z-zâirîn***'de Sûfî Dânişmend'in Ahmed Yesevî'nin üçüncü halîfesi olduğunu, muttakî bir insan olup Otrâr'da Arslan Bâb'ın yakınında medfûn bulunduğunu söyler[14]. Oysa Ebû Tâhir Semerkandî (ö. 1251/1835'ten sonra), ***Semeriyye*** adlı eserinde onun Semerkand yakınlarında medfûn olduğunu, mezar taşında isminin açıkça görüldüğünü ve ***Lemehât***'ta hayâtı hakkında geniş bilgi bulunduğunu söylemektedir[15]. Semerkandî, Sûfî Dânişmend adındaki başka bir şahsın kabrini, söz konusu şahısla karıştırmış olmalıdır. Bugün Kazakistan'da eski adıyla Yesi, yeni adıyla Türkistan şehrinin yaklaşık 50 km uzağındaki Otrâr (bugünkü telaffuzu Otırar)

---

12 Muhammed Şerîf, *Huccetü'z-zâkirîn li reddi'l-münkirîn*, Süleymaniye Ktp, Reşid Efendi, nr. 372, vr. 99a.

13 Muhammed Şerîf, *Huccetü'z-zâkirîn*, vr. 92a. *Huccetü'z-zâkirîn*'i tedkîk eden Zeki Velidi Togan, orada Sığnâkî'nin yazdığı Ahmed Yesevî hakkındaki menâkıbtan yapılan nakli yanlış anlamış, "îşân" zamirini yanlış yere bağladığı için bu menâkıbın Sûfî Dânişmend hakkında olduğunu ileri sürmüştür. bk. Zeki Velidi Togan, "Yesevîliğe Dâir Bazı Yeni Malûmat", *Fuad Köprülü Armağanı*, İstanbul 1953, s. 526.

14 Nâsıruddîn Buhârî, *Tuhfetü'z-zâirîn* (nşr. Molla Muhammedî Mahdûm), Buhara 1910, s. 86.

15 Ebû Tâhir Semerkandî, *Semeriyye* (nşr. Îrec Efşâr), Tahran 1343/1965, s. 111.

bölgesinde Arslan Bab türbesine 200-300 metre mesafede etrafı tel örgüyle çevrilmiş büyükçe bir toprak yığını vardır ve kenarında Kazak Türkçesi ile "Danışpan Ata" yazmaktadır. Otrar halkı tarafından Sûfî Muhammed Dânişmend'in kabrinin burada olduğu kabul edilmektedir. Ancak Otrâr şehri Moğol istilası döneminde yıkıldığı için mezar da o dönemde yıkılmış olabilir.

Sûfî Muhammed Dânişmend'in vefat tarihi bilinmemektedir. Ancak şeyhi Ahmed Yesevî genel kabule göre h. 562 (1166) senesinde vefat etmiştir. Yesevî, vefatından kısa süre önce cesedini yıkama ve kefenleme işini Sûfî Dânişmend ile Abdülhâlik Han'a vasiyet ve havâle etmiştir[16]. Sûfî Dânişmend'in damadı ve müridi Abdülmelik'in de h. 650 (1252) yılında vefat ettiğine dâir bir bilgi vardır[17]. Bu durumda Sûfî Dânişmend'in vefatı, şeyhi ile damadının vefat tarihleri arasında, yani h. VI. (miladî, XII.) asrın sonları ile VII. (m. XIII.) asrın başlarında olması muhtemeldir.

Otrâr'daki dergâhın (sûfîhânenin) şeyhi olan Sûfî Muhammed Dânişmend uzun yıllar bu bölgede halkı irşâd etmiş, Otrâr idarecisi Hasan Han (b. Abdülhâlik Han) da ona mürid olmuştur. Sûfî Muhammed Dânişmend'in dergâhına bazı arazi ve sular vakf edilmiştir[18]. Rivâyete göre Sûfî Muhammed Dânişmend'in babası Mahmud Hoca Zernûkî, onun da babası Muhammed Hoca

16 Muminov ve dğr., *İslamizatsiya*, II, 244.

17 Ahmed Yesevî'nin vefatı için bk. Aşirbek Muminov ve dğr., *İslamizatsiya i Sakralnıe Rodoslovnıe v Sentralnoy Azii*, Almatı 2008, II, 173, 189, 244; Gulâm Server Lâhûrî, *Hazînetü'l-asfiyâ*, Leknev 1290/1873, I, 531-532. Abdülmelik'in vefatı için bkz. Muminov ve dğr., age, II, 190, dipnot: 30.

18 Vakfeden kişi olarak Kayu Tigin ismi geçer ki, Hasan Han ile aynı kişi olması muhtemeldir. Bk. Aşirbek Muminov ve dğr., *İslamizatsiya* …, II, 68.

Zernûkî'dir. Bu son zât, Tatike Han lakaplı Şah Muhammed'in (ö. Otrâr, 530/1135) damadıdır[19].

Sûfî Muhammed Dânişmend iki önemli mürid yetiştirmişti. Birisi aynı zamanda damadı olan Abdülmelik idi. Abdülmelik (ö. 650/1252) Ahmed Yesevî'nin kardeşi (veya ağabeyi) olan Sadr Hoca'nın iki oğlundan biriydi. Kaynaklar, bu nikâh öncesi mehir konusunda bazı tartışmaların yaşandığını anlatır[20]. Abdülmelik'in oğlu Abdâl Ali'dir[21]. Abdâl Ali'ye 19 Receb 680 (3 Kasım 1281) tarihinde Yesi'deki merkez tekkenin şeyhi Mevlânâ Safiyyüddin Urungkoylakî'nin icâzet verdiği kaydedilmektedir[22].

Sûfî Muhammed Dânişmend'in diğer mürid ve halifesi ise, yukarıda adı geçen Süzük Ata'dır (bazı kaynaklarda Süksük veya Sükçük Ata şeklinde geçer). Süzük Ata'nın gerçek adı bazı kaynaklara göre Mustafa[23], bazılarına göre ise Muhammed'dir[24].

Rivâyete göre Süzük Ata bir gün yıkanacak çamaşırlarını bir torbaya koyup çamaşırhâneye götürür. Çamaşırcı: "İsminiz nedir? Yıkanacak

---

19 Aşirbek Muminov ve dğr. (ed.), *İslamizatsiya i Sakralnıe Rodoslovnıe v Sentralnoy Azii*, II, 189-190.

20 Aşirbek Muminov ve dğr. (ed.), *İslamizatsiya…*, II, 189-190. Sûfî Muhammed Dânişmend'in iki kızı varmış. Birisini Abdülmelik'e, diğerini Karaçukî Sadr Hoca'ya vermiştir. Bkz. Muminov ve dğr., age, II, 125. Karaçukî Sadr Hoca Abdülmelik'in babası, Ahmed Yesevî'nin de kardeşidir. Bk. Muminov ve dğr., age, II, 124. Bu durumda Sûfî Dânişmend iki kızını aynı âileye, bir baba ve oğluna vermiş olmaktadır.

21 Bir kaynakta Abdülmelik'in oğlu Yûnus Şeyh, onun da oğlu Abdüla'lâ olarak kayıtlıdır. Bkz. Muminov ve dğr., *İslamizatsiya*…(ed. Devin DeWeese- Aşirbek Muminov ve dğr.), Almatı 2013, I, 525.

22 Muminov ve dğr., age, II, s. 125.

23 Muhammed Şerîf Buhârî, *Huccetü'z-zâkirîn li reddi'l-münkirîn*, Süleymaniye Ktp., Reşid Efendi, nr. 372, vr. 99a.

24 Hoca İshâk b. İsmâîl Ata, *Hadîkatü'l-ârifîn*, Özbekistan Fenler Akademisi Biruni Şarkiyat Enstitüsü Ktp., nr. 11838, vr. 74a.

elbisenize yazalım ki başkalarının çamaşırlarıyla karışmasın" der. Süzük Ata: "Benim adım Firavun" diye cevap verir. Çamaşırcı: "Başka isim bulamadın da mı, böyle isim koydun?" deyince, Süzük Ata şöyle der: "Aslında ismim Muhammed. Ama peygamberimizin ismini yıkanacak çamaşıra yazmak, sonra bu çamaşırı tokmakla dövmek ve bu ismi hafife almak uygun değildir. Bu sebeple ismim Firavun diyorum"[25].

Kabri Taşkent'te olan Süzük Ata da üç önemli mürid yetiştirmiştir. Birincisi Ahmed Yesevî'nin torunu Karaçukî Ahmed Hoca olup lakabı Evliyâ Melik'tir[26]. İkincisi Melikü'z-zühhâd lakaplı bir zât olup Taraz bölgesinde idarecilik de yapmış, kendisinden sonra Ebu'n-Nûr Süleyman Âşık şeyh olmuştur[27]. Süzük Ata'nın üçüncü önemli müridi İbrahim Ata'dır. İbrahim Ata'nın oğlu İsmail Ata, onu da oğlu Hoca İshâk'tır. Bu son zât (Hoca İshâk) h. VIII. (m. XIV.) asrın ortalarında Çağatay Türkçesi ile ***Hadîkatü'l-ârifîn*** isminde mühim bir tasavvufî eser kaleme almıştır[28]. İsmail Ata ile Hoca İshak'ın türbeleri Kazakistan'ın güneyinde Kazıgurt ilçesinin Turbat kasabasındadır.

Bu bilgilerden anlaşıldığı üzere, Ahmed Yesevî'nin müridi olan Sûfî Muhammed Dânişmend Otrâr'da yaşayıp irşâd ile meşgul olmuş,

---

25 Hoca İshâk b. İsmâîl Ata, *Hadîkatü'l-ârifîn*, vr. 74a.

26 Karaçukî Ahmed Hoca, dedesi Ahmed Yesevî'nin (ö. 562/1166) vefat ettiği günlerde yani h. 562'de doğmuş (bkz. Muminov ve dğr., *İslamizatsiya*, II, 173-174), Evliyâ Melik ya da Melik Ata lakabı ile anılmış (age, II, 189-190) ve 92 yıl yaşamıştır (Mevlânâ Safiyyüddin, *Neseb-nâme Tercümesi*, s. 61). Bu durumda vefatı: 562+92=654 hicrî senesi olmaktadır (miladî 1256).

27 Muhammed Senûsî, *es-Selsebîlü'l-ma'în fi't-tarâikı'l-erba'în*, aynı müellifin *el-Mesâilü'l-aşer* isimli eserinin hâmişinde, Bingâzî 1387/1968, s. 142.

28 Hadîkatü'l-ârifîn'in muhtevâsı için bkz. Necdet Tosun, *Türkistan Dervişlerinden Yâdigâr: Orta Asya Türkçesiyle Yazılmış Tasavvufî Eserler*, İstanbul 2011, s. 38-47.

kendisinden sonra bu Yesevî kolu müridleriyle Taşkent, Kazıgurt-Turbat ve Taraz bölgelerine taşınmıştır.

Sûfî Muhammed Dânişmend'e iki eser nisbet edilmektedir. Birincisinin adı bilinmemekle birlikte Ahmed Yesevî'nin hayatı ve sözlerine dâir olduğu anlaşılmaktadır. Bu eserden nakillere, Âlim Şeyh'in (ö. 1043/1633) *Lemehât* ve Muhammed Şerîf'in (ö. 1109/1697) *Huccetü'z-zâkirîn* isimli Farsça eserlerinde rastlanmaktadır. *Lemehât*'ta şöyle denir: "Sûfî Dânişmend rahmetullahi aleyh Hz. Sultânü't-tarîka'nın (Ahmed Yesevî'nin) menâkıbında buyurmuşlar ki: Onların üstâdı Hızır aleyhisselâm'dır"[29]. "Onların (Yesevî'nin) menakıbının sâhibi Sûfî Dânişmend der ki: Onların intisâbı Şeyh Şihâbeddin es-Sühreverdî es-Sıddîkî'yedir"[30]. "Azîzim! Hz. Sultân'ın (Ahmed Yesevî'nin) bazı mübârek sözlerini -ki Sûfî Dânişmend onların menâkıbı hakkında derlemiştir- zikredeceğiz, dinle! Hoca Ahmed Yesevî (k.s) gayret konusunda şöyle buyurmuşlar: Gayret, Hak'tan gayrısını gönülden çıkarman, Hak'tan başka her şeye (mâsivâya) düşman olman, onları kalpten temizlemen ve gayrı düşünmeyi şirk olarak kabul etmendir…"[31].

Burada yapılan nakiller, Sûfî Muhammed Dânişmend'e nisbet edilen ikinci eser olan *Mir'âtü'l-kulûb*'da geçmediğine göre, bu adı bilinmeyen birinci eser, farklı bir eser olmalıdır. Âlim Şeyh *Lemehât* isimli eserinde Ahmed Yesevî'den birçok nakiller yapmakta (s. 48-123) ve bu bölümün sonunda: "Azîzim! Ahmed Yesevî'nin bazı mübârek sözlerini özetledik" demektedir. Bu bölümdeki nakillerin

29 Âlim Şeyh, *Lemehât min Nefehâti'l-kuds*, s. 38.
30 Âlim Şeyh, age, s. 39-40; Muhammed Şerîf Buhârî, *Huccetü'z-zâkirîn*, vr. 92a.
31 Âlim Şeyh, age, s. 48-49.

çoğu, Sûfî Dânişmend'in adı ve orijinal dili bilinmeyen eserinden yapılmış olabilir. Bu durumda Sûfî Dânişmend'in adı bilinmeyen ama *Menâkıb-ı Ahmed Yesevî*'ye dâir diye anılan ilk eserinin geniş bir özetinin -*Lemehât*'taki Farsça nakiller sayesinde- elimizde olduğunu söyleyebiliriz.

Sûfî Dânişmend'e nisbet edilen ikinci eser ise Çağatay Türkçesiyle yazılmış olan *Mir'âtü'l-kulûb*'dür.

ESER: MİR'ÂTÜ'L-KULÛB

Eserin Nüshaları:

Uppsala nüshası

İsveç'in Uppsala şehrindeki Üniversite Kütüphânesinde, 472 numaralı mecmûa içinde 158b-177a varakları arasındadır[32]. Toplam 534 varak olan bu mecmûa 1249/1833 senesinde istinsâh edilmiştir. Mecmûadaki diğer belli başlı eserler şunlardır: Sûfî Allahyâr, *Meslekü'l-muttakîn*; Salâh b. Mubârek Buhârî, *Enîsü't-tâlibîn ve uddetü's-sâlikîn*; anonim, *Nesebnâme-i Hâce Ahmed Yesevî* ve *Nesebnâme-i İsmâîl Ata*; Hoca İshâk b. İsmâil Ata, *Risâle (Hadîkatü'l-ârifîn*'in kısa bir özeti*)*; Abdullah Dihlevî, *Risâle*; *Reşahât* ve Muhammed Pârsâ'nın *Tahkîkât*'ından birer bölüm; Ahmed Kâsânî, *Vâkı'a-i Hakkâniyye*[33]. Bu mecmuadaki *Mir'âtü'l-kulûb* nüshası bozuk bir hatla yazılmıştır. Bu tek nüshaya istinâden eserin çevrimyazısı ve Türkiye Türkçesine çevirisi 1997'de ilk defa tarafımızdan yapılmış ve makale şeklinde yayınlanmıştır[34]. Bu makaleden istifâdeyle daha sonra eserin Kazakça[35] ve Özbekçe[36] neşirleri de yapılmıştır.

---

[32] Sûfî Muhammed Dânişmend, *Mir'âtü'l-kulûb*, İsveç (Sweden), Universitätsbibliothek zu Uppsala, No. 472/15, vr. 158b-177a; K. V. Zetterstéen, *Die Arabischen, Persischen und Türkischen Handschriften der Universitätsbibliothek zu Uppsala*, Uppsala 1930, I, 307.

[33] Zetterstéen, age, I, 305-313.

[34] Necdet Tosun, "Yesevîliğin İlk Dönemine Âid Bir Risâle: Mir'âtü'l-kulûb", *İLAM Araştırma Dergisi*, c. 2, sy. 2 (1997), s. 41-85.

[35] Aziret Sultan Hoca Ahmet Yesevi, *Konıldın Aynası (Mir'âtü'l-Kulûb)*, (hzr. Dosay Kencetay Tursınbayoğlu), Ankara 2000.

[36] Sûfî Muhammed Dânişmend, *Mir'âtü'l-Kulûb* (Hoca Ahmad Yassaviy, *Devân-ı Hikmat: Yangi Tapılgan Namûnalar* (Hzr. Nâdirhan Hasan) kitabının içinde, Taşkent 2004, s. 139-175.

Taşkent Nüshaları

Özbekistan'ın Taşkent şehrinde, Özbekistan Fenler Akademisi Biruni Şarkiyat Enstitüsü Kütüphanesi, 3. Kısım'da (Hamid Süleymanov Yazmaları bölümünde) *Mir'âtü'l-kulûb*'un iki yazma nüshası vardır. Bunlardan biri (nr. 3004, vr. 1b-17a) hicrî 1252 senesinde (1836) istinsah edilmiştir. Bu nüsha, Uppsala nüshasıyla büyük benzerlik arz eder. Hattı Uppsala nüshasına göre daha düzgündür. Anlam yönünden Uppsala nüshasında problemli olan bazı kelime veya cümleler bu Taşkent nüshasında daha düzgün ve anlamlıdır. Eserin bir diğer nüshası aynı bölümde 2851 numaradadır (vr. 1b-21a).

Almatı Nüshası

Kazakistan'ın Almatı şehrindeki Millî (Uluttuk) Kütüphane'de 1622-386 numarada kayıtlı mecmuanın ikinci risâlesidir (vr. 12a-39b). Bu mecmuanın birinci risâlesi Ahmed Yesevî'nin *Fakrnâme* isimli Türkçe eseridir. İkinci risâle *Mir'âtü'l-kulûb*, üçüncü risâle Hakîm Ata'nın menkıbeleridir (vr. 39b-66a). Ardından *Câmiu'l-makâmât* isimli Farsça eserden muhtasar bir tercüme ile devam eder.

Mir'âtü'l-kulûb'un Almatı nüshası, Uppsala ve Taşkent nüshalarına göre daha uzun ve ilavelidir. Bazen paragraflar hattâ sayfalarca ilâveler ihtivâ eder. Öte yandan bu nüshanın başında eseri derleyen kişi olarak Sûfî Muhammed Dânişmend'in ismi geçmez. *Mir'âtü'l-kulûb*'un Uppsala ve Taşkent yazmalarına eserin kısa redaksiyonu, Almatı nüshasına ise ilaveli uzun redaksiyonu demek mümkündür. İlerleyen sayfalarda metni sunulacak olan bu çalışmada Uppsala (U) ve Taşkent (T) nüshaları esas alınmış, gerektiğinde Almatı (A) nüshasından istifade edilmiştir.

Eserin Müellife Âidiyeti Meselesi:

Sûfî Muhammed Dânişmend'e nisbet edilen ***Mir'âtü'l-kulûb*** adlı eserde Ahmed Yesevî'nin (ö. 562/1166) yanısıra sık sık Necmeddîn Kübrâ'dan (ö. 618/1221) nakiller yapılmış olması, üstelik Zengi Ata'nın (ö. 656/1258-9) halîfelerinden Sadr Ata'ya ait olduğu anlaşılan ***Sadr Ata Risâlesi***'nden bahsedilmesi bazı şüpheleri uyandırmaktadır. Zîrâ Sadr Ata, Ahmed Yesevî'den takrîben bir asır, Sûfî Dânişmend'den de yarım asır sonra (h. VII. asırda) yaşamış olması gerekir. Gerçi bu risâlede bahsedilen Sadr Ata'nın, Ahmed Yesevî'nin kardeşi olduğu söylenen Sadr Hoca olması da ihtimal dâhilindedir[37] ki o zaman mesele hallolur. Ancak Sadr Ata adıyla meşhur olan kişi Zengi Ata'nın halîfesidir.

Öte yandan Uppsala ve Taşkent nüshalarında eseri yazan/derleyen kişi olarak Sûfî Muhammed Dânişmend'in ismi zikredilmiş ise de, Almatı nüshasında böyle bir bilgi yoktur ve Almatı nüshası metinde ilave bilgiler içermektedir. Bu durumda eserin önce Sûfî Muhammed Dânişmend tarafından hicrî VI. (m. XII.) asrın sonlarında kaleme alındığı, zamanla bazı dervişler tarafından esere eklemeler yapılarak hicrî VII. (m. XIII.) yüzyılda son şeklini aldığı tahmin edilebilir. Bu yönüyle eser, hem Yesevîlik tarih ve kültürü, hem de Türk dili ve edebiyatı açısından oldukça eski ve mühim bir kaynak niteliğindedir.

---

[37] Mevlânâ Safiyyüddîn, *Neseb-nâme Tercümesi*, s. 48-49. Yesevî'nin kardeşi Sadr Hoca'nın h. 570 (m. 1174) senesinde vefat ettiği nakledilir. Bk. Muminov ve dğr., *İslamizatsiya*, II, 189, dipnot: 29.

Eserin Muhtevâsı:

Mir'âtü'l-kulûb, Ahmed Yesevî'nin tasavvufî görüşlerini derlemek gâyesiyle yazılmış bir eserdir. Ancak eserde Necmeddîn Kübrâ ve diğer bazı mutasavvıfların görüşleri de nakledilmektedir. Eser üç bölümden oluşur: Şerîat, tarîkat ve hakîkat. Birinci bölümde İslâmî ve tasavvufî kurallar, ikinci bölümde tarîkat âdâbı, üçüncü bölümde ise mârifetullah konularına temâs edilir. Eserde, irşâda ehil olmayan kişilerin şeyhlik iddiâsında bulunmaları şiddetle tenkîd edilmiştir.

Eserde önce şeriat, tarîkat ve hakikat kavramları izah edilir ve şöyle denir:

Sultânü'l-ârifîn (Ahmed Yesevî) der ki: "*Şerîat, zâhiren uzuvlarla amel (ve ibâdet) etmek; tarîkat, kalp ile (ihlâs ve huşû ile) amel etmek; hakîkat ise sır (kalbin içindeki cevher, gönül) ile amel etmektir*…"

Sultânü'l-ârifîn (Ahmed Yesevî) der ki: "Kendisine uyulan önder insanlar üç kısımdır: Şerîat önderleri âlimler ve pâdişahlardır, tarîkat önderleri şeyhler ve sûfîlerdir, hakîkat önderleri de ârifler ve Hakk Teâlâ'ya yakın olan velîlerdir"…

Şeyh Necmeddin Kübrâ (r.h) der ki: "Bazı insanlar şeriat yolunda yürüyorum, bazıları tarîkat yolundayım derler, bazıları da hakikat yolunda yürüyorum deyip iddiâda bulunur. Şerîatla yürüdüğünü iddiâ edenlere mü'min ve müslüman derler. Tarîkat yolunda yürüyenlere şeyh, sûfî ve zâhid derler. Hakîkat yolunda yürüyenlere de ârif, âşık ve muhib derler".

Eserin birinci bölümü olan "**Şerîat**" konusunda şöyle denir:

Sûfî Muhammed Dânişmend, Sultânü'l-ârifîn'den (Ahmed Yesevî'den) nakleder ki: "Bir kimsenin şerîatı tamam olmadan tarîkat yoluna girmesi (doğru) olmaz. Kişi benlikten yani kibirden vaz geçip yokluğa (fenâ makâmına) erişse, ölmeden önce ölse (nefsini terbiye etse), sonra tarîkata girse (câiz ve uygun) olur".

Eserin ikinci bölümü olan "**Tarîkat**" konusunda şöyle denir:

Haberde nakledilir ki: "Ruhların anası, Muhammed (a.s)'dır ve cesedlerin anası Âdem (a.s)'ın cesedidir. Tenler (bedenler) atası, Âdem (a.s)'ın tenidir, demişler. *En iyisini bilen Allah'tır*. Hz. Muhammed (a.s)'ın rûhundan önce ruh yaratılmadı ve dahi Âdem (a.s)'ın zâtından önce beden yaratılmadı. Bu sebeple Hz. Peygamber (s.a)'in rûhu ruhların atası oldu. Âdem (a.s)'ın bedeni de bedenlerin atası oldu".

Bu paragrafta anlatılmak istenen şey Hakîkat-ı Muhammediyye konusudur. Tasavvuf tarihinde klasik kaynaklarda bulunmayan bu düşünce zamanla sûfîler arasında kabul görmeye başlamıştır. Bu anlayışa göre, Cenâb-ı Hakk'ın ilk yarattığı şey Hz. Peygamber'in ruhudur. Buna "Hakîkat-i Muhammediyye", "Nûr-i Muhammedî" veya "Taayyün-i Evvel" denir. Sonra bu ruhtan bütün kâinât yaratılmıştır.

Ahmed Yesevî'den aktarılan sözde Hz. Peygamber'in ruhunun, bütün ruhların anası veya babası olduğu ifade edilmiş yani ilk yaratılan şeyin o olduğu îmâ edilmiş ise de, kâinâtın o ruhtan yaratıldığı şeklinde bir

ifade yer almamıştır. Ancak tasavvuf tarihinde bu konu zamanla o yönde gelişmiştir[38].

Yine eserin tarikat bölümünde şöyle denir:

Rasûlullah (s.a) buyurdular: *Tarîkat, benim fiillerimdir*. Yani yaptığı işlerdir. Gecelerde aslâ uyumazlardı. Zikir ve tesbîhten bir ân bile uzak durmazdı. Sadece gündüz öğle vaktinde kaylûle uykusu yaparlardı. *Rasûlullah (s.a) buyurdular: Gözlerim uyur ama kalbim uyumaz*. Yani göz uyur ve gönül uyumaz. Yemeği az yer idiler…

Şeyh Necmeddin Kübrâ (r.h) der ki: Gönül âlemi açılmadıkça şeyhlik yapmak ve mürid edinmek doğru olmaz. Şeyh Ahmed Yesevî der ki: (Bir kişi) yetmiş makâmdan geçmeden şeyhlik iddiâsında bulunsa o hemen kâfir olur…

Şeyh Ahmed Yesevî nakleder ki: Yetmiş makamın ilmini bilmek gerek, ondan sonra Mevlâ azze ve celle'den yardım gelirse (yüksek) makâma ulaşır. Mevlânâ Sûfî Dânişmend der ki: Keşfu'l-kubûr (kabrin içindekileri görmek) ve keşfu'l-kulûb (kalbin içindekileri görmek, karşıdaki insanın duygularını sezmek) bütün bu makamların başlangıcıdır. Bunlar (diğer makâmlardan) daha küçük olanlardır…

---

[38] Aslında bu düşüncenin bir benzeri Hıristiyan kültüründe de vardır. Yuhanna İncili'nin ilk cümleleri şöyledir: "*Başlangıçta Söz (yani Hz. İsa) vardı. Söz Tanrı'yla birlikteydi ve Söz Tanrı'ydı. Başlangıçta O, Tanrı'yla birlikteydi. Her şey O'nun aracılığıyla var oldu, var olan hiçbir şey O'nsuz olmadı*". Bu ifadelerde Allah'ın ilk var ettiği şeyin Söz yani Hz. İsa veya İsa'nın ruhu olduğu, sonra bu ruhtan kâinatın yaratıldığı ifade edilmektedir. İslam dini geldikten sonra bazı sûfîler "Hz. Peygamber bütün peygamberlerin en üstünü olduğuna göre, ilk yaratılan şey Hz. İsa'nın ruhu değil, Hz. Muhammed'in ruhu olması gerekir ve her şey İsa'nın ruhundan değil, bizim peygamberimiz Hz. Muhammed'in ruhundan yaratılmış olmalı" diye düşünerek Hakikat-ı Muhammediyye düşüncesini geliştirmiş olabilirler. Bu konuda bkz. Mehmet Demirci, "Hakikat-i Muhammediyye", *DİA (Diyanet İslam Ansiklopedisi)*, İstanbul 1997, c. XV, s. 179-180.

Şeyh Necmeddin Kübrâ der ki: (Müridden) hediye almanın şartı şudur: Hediye veren müridin verdiği az çok her ne olursa olsun, onu fakir, yoksul ve muhtaçlara vermek gerek. İkincisi, az ve çoğu denk görmek gerek. Üçüncüsü, (şeyh bu hediyeyi) kendi âile efrâdına vermemelidir. Ayrıca o hediye şühpeli ise hiç almamalıdır. Hediye veren dervişe duâ edip Tanrı'dan emirlerine uymada doğru yol nasîb etmesini dilemelidir…

Sûfî Muhammed Dânişmend der ki: Sultânü'l-ârifîn Hâce Ahmed Yesevî (r.h)'dan şöyle işittim ki: Mürid, bir şeyhe intisâb edip bağlandıktan sonra gidip başka bir şeyhe intisâb etmesi (uygun) olmaz. Ama şâyet bu şeyh (hakîkî) mürşid değilse ve müridi maksada ulaştıramıyorsa, mürid de başka şeyhe gidip hizmet etse ve o mürşid sâyesinde murâdı hâsıl olsa bu câiz olur…

Mir'âtü'l-kulûb'un üçüncü bölümü "**hakikat**" hakkındadır. Bu bölümde şöyle denir:

"Peygamber (s.a) Hz. Mevlâ 'azze ve celle'den inâyet dileyip mücâhede etti. Yetmiş bin makamı geçti, hakîkata girince onun ne olduğunu tümüyle (tam anlamıyla) gördü. Gönül miracı yaptı. Beden miracı da ondan haber verir"…

"Hakîkat konusunda anlatılan yetmiş makamı geçmeden, yetmiş bin perdeyi aşmadan ve Hz. Peygamber (s.a)'in gördüklerini görmeden, bir kimse "ben Hakk'a ulaşıyorum" diye iddiâda bulunsa, iddiâsı yalan, kendisi yalancı ve Tanrı'ya düşman olur"…

"Kutbu'l-aktâb Hâce Ahmed Yesevî ve *Tabakât* meşâyıhı (*Tabakâtu's-sûfiyye* adlı eserdeki ilk dönem sûfîleri) şöyle

demişlerdir: Âhir zamanda bizden sonra öyle şeyhler zuhûr edecek ki, Şeytan aleyhi'l-la'ne onlardan ders alacak ve onlar Şeytan'ın işini yapacaklar. Halka dost olup halk ne isterse onu yapacaklar. Müridlerine yol gösterip onları maksada ulaştıramayacaklar. Dış görünüşlerini süsleyip müridden daha çok hırs sâhibi olacaklar ve içleri (bâtınları) harâb olacak. Küfür ile îmânı farklı görmeyecekler, âlimleri sevmeyecek ve onlara iltifât etmeyecekler. Ehl-i Sünnet ve cemâatı düşman görüp ehl-i bidat ve dalâleti sevecekler. Kötülüklerini öne çıkarıp Hak Teâlâ'dan iyilik umacak ve şeyhlik iddiâsında bulunacaklar. Ama şeyhlik işini de kötü yapıp müridlerin kapısında (veya istekleri doğrultusunda) yürüyecekler. Bu haldeki kişi, müride şeyhlik yapamayacak ama şeyhmiş gibi davranıp hediye (bağış) alacaklar. Mürid birşey vermezse, o zorla alacak. Eğer o aldığı nesneyi lâyık olan kişiye ve yoksula vermeyip kendine ve âilesine sarf ederse, it ölüsü yemiş gibi olur. Eğer o taraftan alıp yese veya kıyâfet giyse, o giysi üzerinde (omuzunda) olduğu sürece, kıldığı namaz ve tuttuğu oruç Allah Teâlâ dergâhında makbûl olmaz ve yediği her lokma için Cehennem'de üçbin yıl azap görür".

"Sultânü'l-ârifîn (Ahmed Yesevî) şöyle derler: Bizden sonra böyle bir bidatçıya kim pîr deyip hizmet ederse kâfir ve mel'ûn olur. Böyle bir kimsenin yaptıklarını ilim yerine (bedeline) tutmak ve bidatını sünnet yerine tutup helâl görmek, tüm bunlar şerîatta küfür, tarîkatta reddedilmiş ve hakîkatta usanılmış işlerdir. Ayrıca Hâce Ahmed Yesevî (r.h) dediler ki: Vay o kişilere ki böyle şeyhlere el uzatıp mürid olurlar. Kendilerini azâba atarlar…"

Görüldüğü üzere *Mir'âtü'l-kulûb*'da sahte şeyhler şiddetle eleştirilmektedir. Yetmiş makâmdan geçmeden, icâzet almadan şeyh rolüne giren, müridlerini olgunlaştıramayan, hattâ onları istismâr edip paralarını alan sahte şeyhler kötülenmektedir. İleriki dönemlerde bazı sahte şeyhlerin ortaya çıkacağı, bunların Ehl-i Sünnet ve'l-Cemâat'i düşman gibi görecekleri söylenmekte ve bu tür şeyhlerden uzak durulması tavsiye edilmektedir.

Mir'âtü'l-kulûb'da hadis olarak nakledilen rivâyetlerin birçoğu zayıf veya mevzû rivâyetlerdir. Bu durum, tasavvufî eserlerde sıkça görülmektedir. Tasavvufî ve ahlâkî konuları anlatmaya odaklanan mutasavvıflar, hadis âlimleri gibi rivâyet ve sened konusunda hassas davranmamışlardır.

Mir'âtü'l-kulûb uzun zaman araştırmacıların gözünden kaçmış bir eserdir. Fuad Köprülü *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar* isimli kitabını yazarken (ilk baskısı: İstanbul 1918) bu eseri duymamış, 1940'ta Millî Eğitim Bakanlığı tarafından yayınlanan *İslâm Ansiklopedisi*'ne yazdığı "Ahmed Yesevî" maddesinin bibliyografyasında *Le Monde Oriental* (XXII, 1-3, Uppsala 1928) dergisinden istifâdeyle *Mir'âtü'l-kulûb* adında bir eser olduğuna işâret etmiş[39] ancak anlaşılan eserin kopyasını temin edememiş ve kullanamamıştır.

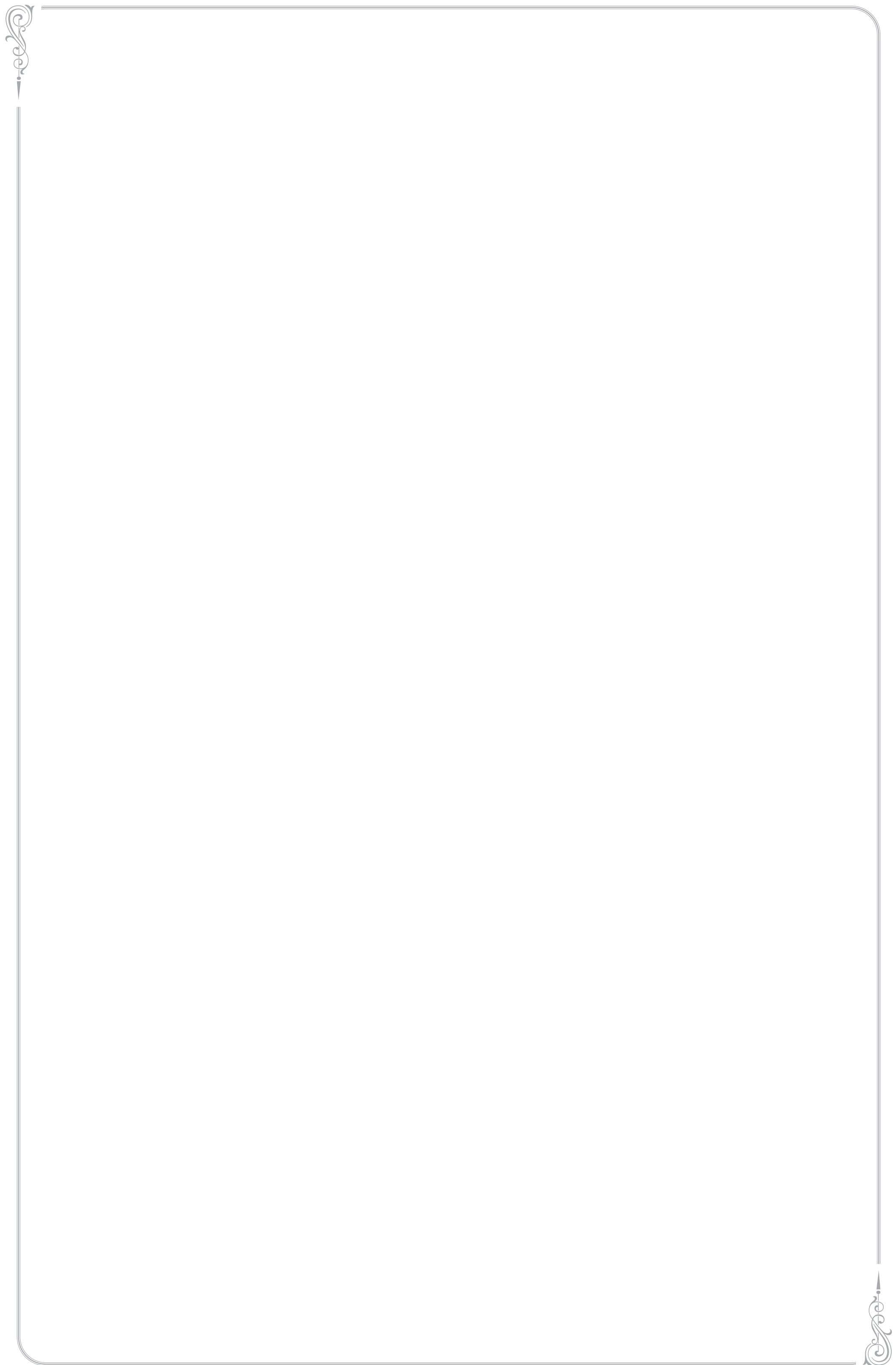
1997'de -o günkü şartlarda- Uppsala'daki tek nüshaya istinâden çevrimyazısını yaparak makale şeklinde yayınladığımız *Mir'âtü'l-kulûb*'un, zaman içinde Taşkent ve Almatı nüshalarını da temin ettik.

39 Fuad Köprülü, "Ahmed Yesevî", *MEB İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul 1940, I, 215.

Bu sefer daha sağlam bir şekilde ilim dünyasına takdim etmek düşüncesiyle bu kitapçığı hazırladık. Yazar ve eseri tanıtan birinci bölümden sonra eserin transkripsiyonlu çevrimyazısı, Türkiye Türkçesine adapte edilmiş şekli (tercümesi) ve Arap harfli bilgisayarda dizilmiş yazımı eklenmiş, böylece Orta Asya tasavvuf kültürü ile Türk dili ve edebiyatına ilgi duyanlar için mühim bir kaynak hazırlanmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

ESERİN ÇEVRİM YAZIMI

MİR’ĀTÜ’L-ḲULŪB

[158b] بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الحمد الله السميع العليم و سبحان الله الخلاق الكريم.

Yaʿnî bilgil[1] ve āgāh bolġıl ki, bu risāle-i müteberrikeni[2] cemʿ ḳılġan burhānü’ş-şerîʿat ve erbābü’ṭ-ṭarîkat yaʿnî[3] Mevlānā Ṣūfî-yi Dānişmend turur[4] kim Ḥażret-i sulṭānü’l-ʿārifîn ve ḳudvetü’l-müteverriʿîn ve ḳuṭbü’l-aḳṭāb-ı rūy-i zemîn yaʿnî Ḫˇāce Aḥmed-i Yesevî raḥmetu’llāhi ʿaleyhning̑ aḳvāllarınıng̑[5] bu ʿazîz Ṣūfî Muḥammed-i Dānişmend ayturlar. Ammā[6] bu risālening̑ kitābet

1 T (Taşkent, nr. 3004 nüshası): - Ya‘nî bilgil
2 T: bu risāleni
3 T: burhân-ı şerî‘at ve zübde-i ‘ulemâ-i tarîkat Mevlânâ Sûfî Muhammed-i Dânişmend turur.
4 T: + turur, mu‘temed ‘ulemâlar kitâblarıda ve takı mu‘temed meşâyıh ya‘nî Sultânü’l-‘ârifîn kudvetü’l-müteverri‘în
5 T: akvâllarıdın
6 T: - Ammâ

ḳılġanının͡g sebebi[7] ol erdi[8] kim, künlerde bir kün tamāmî sūfîler[9] ṣubḥ u şām belki ʿale’d-devām ẕikr ḥalḳasıda müstaḳîm irdiler[10]. Ḥażret-i Sulṭān͡ga ʿarz ḳıldılar[11]: Şeyḫlıḳ ve mürîdlıḳ bābıda ve taḳı bu [159a] silsile-i ʿazîmnin͡g sülūk[12] ve ṭarîḳasıdın ḫaber bersen͡giz kim sizdin son͡g ehl-i ṭarîḳalarġa[13] yādgār ḳalġay. Andın son͡g bu risāleġa *Mir’ātü’l-ḳulūb* at ḳoyuldı yaʿnî kön͡güllernin͡g közgüsi. Ve her kim irse[14] közgüge baḳsa yüzini körer ve taḳı ʿaybı bolsa[15] anı hem körer. Pes her kim irse[16] bu kitābnı oḳusa taḳı öz ʿaybını körse ve bilse, anın͡g tedārikide bolup tevbe ve istiġfār birle meşġūl[17] bolsa, ümîd ol kim[18] Allāhu Teʿālā ol ʿayb ve ol taḳṣîrin[19] ʿafv ḳılġay. Ve her sālik kim bu risāleni oḳusa veyā oḳuvçıdın[20] işitip ʿamel ḳılsa kön͡gül közgüsini açsa ve onsikiz min͡g ʿālemdağı ʿacāyib ve ġarāyiblerni müşāhede ḳılsa ve ḳıyāmetde[21] āmennā ve ṣaddaḳnā liḳā-i ẕü’l-celāl bî-çūn u bî-çigūne dîdārın körse hiç ʿacîb ve ġarîb bolmaġay.

و به نستعين

7 T: bu risâlening tertîbiga sebep
8 T: irdi
9 T: tamâmî-i sûfiyye
10 T: ragbet ve müdde‘â kıldılar şeyhlık ve mürîdlık bâbıda
11 T: - Hazret-i Sultânga arz kıldılar
12 T: sülûki
13 T: ehl-i tarîklarga
14 T: erse
15 U (Uppsala nüshası): âyine-i gayb bolsa; T: ve takı aybı bolsa
16 T: - irse
17 U: bīḫūd; T: meşgûl
18 T: oldur kim
19 T: taksîrini
20 T: okuguçıdın
21 T: kıyâmette

Muḥabbet, sūz, şevḳ deyü bu risāle-i *Mir'ātü'l-ḳulūb*[nı] üç bāb üze binā ḳıldılar. Ol maʿnā üçün kim Mevlā[22] ʿazze ve celle öz ḥażretide ḳulların[23] yaḳın kilsün dip dîn ve İslām yolını ʿaṭā ḳıldı. Ol yolġa üç at ḳoydı. Evvel şerîʿat, ikkinçi ṭarîḳat, üçünçi ḥaḳîḳat. Bu maʿnā üçün [159b] üç bāb üze binā ḳılındı. Ve taḳı[24] kelām içinde yād ḳıldı:

إني ذاهب إلي ربي سيهدين

İbrāhîm ʿaleyhi's-selām ḫitāb ḳıldı[25] kim: Bedürüstî[26] Perverdigārım köndürdi meni tüz yolıġa[27]. Yaʿnî murād bu yoldın İslām yolı turur. Ammā Mevlā Teʿālā yolı üç tarîḳa[28] bolup turur. Bu delîl birle kim:

الدين الإسلام طريق إلي الله تعالي الشريعة ابتداءه و الحقيقة انتهاءه و الطريقة بينهما.

Ve taḳı Şeyḫ Necme'd-dîn-i Kübrā rahimehu'llāh ḫaber berür kim:

إن في كل عمل شريعة و طريقة وحقيقة، كذالک الإرادة، فهو فی الشريعة العلم والأعمال و فی الطريقة كشف القلوب و الحال و (فی) الحقيقة رؤية لقاء ذو الجلال.

Ve taḳı Peyġamber ṣalla'llāhu ʿaleyhi ve sellem[29] aytıp turur:

---

22 T: Hak
23 T: kullarını
24 T: + Hak Te'âlâ
25 T: hitâb kıldı; U: aleyhi's-selâmga kıldı kim; A: İbrâhîm Halîl salavâtullâhi ve's-selâm: Ve râstî ki
26 T: bedürüstî ve râstî ki
27 A: Ve râstî ki men bargucı turur men Perverdigârım sarı kim köndürdi meni köni yolıga didi.
28 T: - tarîka

الشريعة أقوالى و الطريقة أفعالى و الحقيقة حالى.

Ve taḳı Sulṭānü’l-ʿārifîn[30] rahimehu’llāh aytıp turur:

الشريعة عمل بالأركان أى بالظاهر والطريقة عمل بالقلب والحقيقة عمل بالسر.

Sulṭānü’l-ʿārifîn aytıp turur: Muḳtedā üç ḳısım[31] turur: Şerîʿat muḳtedāsı ʿālimler ve pādişāhlar tururlar, ṭarîḳat muḳtedāsı şeyẖler ve ṣūfîler tururlar[32], ḥaḳîḳat muḳtedāsı ʿārifler ve muḳarreb meşāyıẖlar tururlar. Eger ʿālimler ve pādişāhlar [160a] şerîʿatde[33] emr-i maʿrūf ḳılıp[34] ve nehy-i münkerdin yıġılıp ve özgelerge fermānlasalar tüz yoldın azmaġaylar. Taḳı alarġa iḳtidā ve ittibāʿ ḳılġanlar hem azmaġaylar. Eger mundaġ şerāyiṭ birle bolmasalar, şerîʿat yolıdın azġaylar. Eger şeyẖler ve ṣūfîler kim riyāżat tartıp ve mücāhede çekip kön͡gül ʿālemini açıp yitmiş maḳāmdın keçip ġāyib ervāḥlarġa ve ferişt elerġa ṣoḥbetlıḳ bolsalar, ṭarîḳat yolıdın bu türlüg şeyẖ ve ṣūfîler azmaġay. Andaġ buzurgvārġa iḳtidā ve ittibāʿ ḳılġanlar hem azmaġaylar. Bu şerāyiṭler birle bolmasalar, ṭarîḳat yolıda[35] azġaylar, iḳtidā ve ittibāʿ ḳılġanlar hem azġaylar. Ammā muḳarreb bendeler ve meşāyıẖlar ḥaḳîḳatta[36] māsiva’llahdın keçip sırnı sırġa ularsalar[37]

---

[29] U: Ḥażret-i Mevlā. A: Peyġamber ṣalla’llāhu ʿaleyhi ve sellem. Taşkent nüshasından alınan kopyada burada boşluk görülüyor. Muhtemelen kırmızı mürekkeb olduğu için mikrofilmde okunmuyor.

[30] T: + Ahmed Yesevî

[31] T: türlük

[32] T: turur

[33] T: şerîatta

[34] U: - kılıp

[35] T: yolıdın

[36] U: hakikat; T: hakîkatta

murādlarıġa yetip ḥaḳîḳat yolıdın azmaġaylar. Ve alarġa iḳtidā ve ittibāʿ ḳılġanlar hem azmaġaylar. Eger bu şerāyiṭ birle bolmasa ḥaḳîḳat yolıdın azıp murād ve maḳṣūdġa[38] yetmegeyler. Va'llāhu āʿlem.

Yaʿnî Ṣūfî Muḥammed-i Dānişmend oñ͡ga[39] naẓîren[40] aytıp tururlar kim: Mes̱elā Ḥicāz vilāyetiniñ͡g pādişāhı, H̱ıṭāy vilāyetiniñ͡g pādişāhıġa ilçi yiberse, [160b] ol ilçi yol bilmese, biri baş bolup[41] yol başlasa tüz yoldın azıp sersān bolġay ve hem ilçi sersān bolġay[42]. Eger o ḳılavuz körgen yolını yañ͡gılmasa, ḳılavuz tutġanlar hem azmaġaylar. Dervîş yā şeyẖ bolġan, yol bilgüçi ḳılavuzġa meñ͡gzer. İḳtidā ḳılġanlar ve tābiʿ bolġanlar ḳılavuz tutġanġa meñ͡gzer.

Ṣūfî Muḥammed-i Dānişmend aytıp tururlar kim: Ḳayu meşāyıẖ yitmiş maḳāmdın keçmeyin şeyẖlıḳ ve muḳtedālıḳ daʿvā ḳılsa, daʿvāsın bāṭıl bolġay. Belkim ol yitmiş maḳāmdın keçken buzurg meşāyıẖlar düşmen bolġaylar. Ayġaylar kim: Ey bāṭıl daʿvā ḳılġan, sañ͡ga iḳtidā ve ittibāʿ ḳılġanlar bāṭıl ve fāsiddürler. Ol mütābaʿat ḳılġan mürîd ve aṣḥāblarnıñ͡g hem yazuḳları o[43] yalġançı bāṭıl şeyẖniñ͡g boynıġa[44] bolġay.

---

37 T: ulasalar
38 T: maksûdıga
39 T: munga
40 T: nazîr
41 T: yol bilmese kulavuz tutsa yol başlasa
42 T: kulavuz yoldın azıp başlayalmasa kulavuz tutgan ilçiler hem azgaylar.
43 T: ol
44 T: şeyh üze

Şeyẖ Necme'd-dîn-i Kübrā rahimehu'llāh[45] aytıp tururlar kim: Baʿżılar şerîʿat birle yürür men dip daʿvā ḳılurlar[46] ve baʿżılar ḥaḳîḳat birle. Ammā şerîʿat birle daʿvā ḳılġanlarnı[47] müʾmin ve müselmān atanurlar. Ve ṭarîḳat birle yürgenlerni şeyẖ ve ṣūfî ve zāhid atanurlar. Ve ḥaḳîḳat birle yürgenlerni ʿārif ve ʿāşıḳ ve muḥib atanurlar. Pes bu yolnı[48] daʿvā ḳılġan kimerselerge maʿnā kerek. Eger maʿnāsı rāst bolup daʿvāsı rāst bolsa Tengri ʿazze ve celle dōst tutar[49]. Eger maʿnāsı rāst bolmasa[50], daʿvā yalġan bolsa,

نعوذ بالله من ذالک

andaġ kimerse Ḫudāy Teʿālānıñ düşmeni turur.

قوله تعالى: ويل يومئذ للمكذبين [161a]

Ve Ḥażret-i Peyġamber ṣalla'llāhu ʿaleyhi ve sellem bāz ayturlar kim: الكذاب عدو الله

Bu yolda yalġançılıḳ birle yürmegil[51] ve rāstlıḳ birle yürgil[52] ki daʿvāga maʿnā kerek. Maʿnāsız da'vâ[53] nige kerek. Ammā her nemerseniñ maʿnāsın öz cāyda beyān ḳılunur[54] inşāʾallāhü Te'ālā.

---

45 T: rahmetullâhi 'aleyh
46 T: + ba'zılar tarîkat birle
47 T: kılganlar
48 T: yollarnı
49 T: 'azze ve cellega dost tururlar.
50 T: bolmay
51 T: yürümegü
52 T: yürügü kerek.
53 U:- da'vâ T: + da'vâ

[الباب الأول: فى الشريعة][55]

قال رسول الله صلى الله عليه و سلم: الشريعة أقوالى و الطريقة أفعالى الحقيقة أحوالى.

Aydılar kim: Şerîʿat menin͡g sözlegen sözüm turur ve ṭarîḳat menin͡g ḳılġan fiʿllerim turur. Rasūl ṣalla'llāhu ʿaleyhi ve sellem şerîʿat menin͡g sözlegen sözüm tidi. Ṭarîḳatnı menin͡g sözlegen timadi[56]. Ḳılġan fiʿllerim tidi. Cevāb andaġ kim aytmışlar: Ḥażret-i Rasūlullāh miʿrāc tünide Mevlā ʿazze ve celle birle bî-vāsıṭa toḳsan min͡g sözleştiler. Ottuz min͡g[57] şerîʿatda ve ottuz min͡g ṭarîḳatda ve ottuz min͡g ḥaḳîḳat irdi. Yene[58] fermān boldı kim[59], ottuz min͡g şerîʿatnı sözlerini barça müʾmin ve kāfir ve fāsıḳlarga[60] ayġıl. Ve lîkin ṭarîḳat sözini tilegenlerge ayġıl[61]. Ve lîkin ḥaḳîḳatnı aṣlā aytmaġıl.

Sulṭānü'l-ʿārifîn Ḥażret-i H̱ˇāce Aḥmed-i Yesevî[62] aytıp tururlar kim:

الشريعت عمل بالاركان اى بالظاهر.

Bi'l-erkāndın murād ferāiż ve vācibāt ve sünen ve ādāb [161b] ḳamuġ bolur. Ammā şerîʿat birle yürür men dip daʿvā ḳılġanlar, müʾmin ve müselmān atandılar. Daʿvālarge maʿnā kerek. Maʿnā ol turur kim,

---

54 T: yerinde beyân kılgaymız

55 Bu başlık U nüshasında yoktur, A nüshasında vardır. T nüshasında muhtemelen kırmızı mürekkep mikrofilmde boşluk olarak görülüyor.

56 T: dimadi

57 T: mingi

58 T: - yene

59 T: boldı yâ Muhammed

60 T: fâsık ve cümlega

61 T: tilegenge aygıl, tilemegenge aymagıl.

62 T: + rahmetullâhi 'aleyh

Mevlā Teʻālānıñ fermānı ḳullarıge[63] iki vech birle turur: Biri emr-i maʿrūf ve taḳı[64] nehy-i münker[65].

كنتم خير امت اخرجت للناس تأمرون بالمعروف و تنهون عن المنكر.[66]

İmdi bu müʾmin müselmān atanġanlar ḳamuġ emr-i maʿrūfnı bercā kiltürüp, nehy-i münkerdin yıraḳ bolup tursalar şerîʿatda daʿvāların rāst bolup müʾmin ve müselmānlıḳları dürüst irgen. Ḫudāy ʿazze ve cellege çın ḳul bolġaylar.

قوله تعالى: الله[67] ولى الذين آمنوا يخرجهم من الظلمات إلى النور.[68]

Eger emr-i maʿrūfnı bercā kiltürmey, nehy-i münkerdin yıraḳ bolmay, müʾmin ve müselmān men dise daʿvāsı yalġan turur ve özi yalġançıdur. Emr-i maʿrūf oldur kim, her nemerse kim[69] şerîʿatde meşrūʿ bolsa anı ḳabūl ḳılmaḳ ve[70] özgelerge fermānlamaḳ turur. Ve taḳı nehy-i münker ol turur kim, küfür ve nifāḳ ve şek ve şirk ve[71] ʿucb ve riyā ve ẓulüm ḳılmaḳ, ḥarām yimek, yalġan sözlemaḳ[72] ve ġıybet ḳılmaḳ ve zinā ḳılmaḳ ve çaġır içmek ve beñ yimek ve

63 T: kulları üze
64 T: + biri
65 Bu ifâde burada: Emredilen ma'rûf (farz) ve nehyedilen münker (haram) anlamında, bir nevî atf-ı tefsîrdir.
66 Âl-i İmrân, 3/110.
67 U: - الله
68 Bakara, 2/257.
69 T: her nirse kim
70 T: + tutmak ve
71 T: + süm'a ve
72 T: sözlemek

müʾminlerni nā meşrūʿ azar bermaḳ[73]. Bu ḳamuġı nehy-i münker turur.

من رأى منكم منكرا فليغيره بيده وإن لم يستطع فبلسانه فإن لم يستطع فبقلبه و ذلك اضعف الأيمان.

[162a] Ve her kimerse nehy-i münker ḳılsa anı menʿ ḳılmaḳ kerek. Eger ilgi birle küçi yetmese tili birle, ve eger tili birle küçi yetmese kön͡gli birle düşmen tutsun. Ol îmānnın͡g żaʿîflıġıdın turur. Eger müʾmin ol bî-rāhnı körüp menʿ ḳılmasa anın͡g ḳılmış yazuḳıġa şerîk bolġay. Niçük kim[74] Peyġamber ṣalla'llāhu ʿaleyhi ve sellem aydılar kim:

الرضاء بالكفر كفر و بالمعصية معصية

Şeyḫ Ḥasan-ı Baṣrî raḥmetu'llāh aytıp tururlar: Şerîʿat ol vaḳitte tamām bolur kim küfürni tamām-ı kön͡güldin kiterse. *Kitāb-ı Ḫulāṣa*'da kiltürüp tururlar kim:

لا يدخل الجنة أحد إن كان فى قلبه مثقال خردل من كبر.

Yaʿnî uçmaḳ[75] kirmes ol kimerse kim kön͡glide sipend dāneçe[76] kibr bolsa. Ve taḳı ehl-i maʿrifet andaġ aytıp tururlar kim:

المتكبر الذى يرى نفسه خيرا من غيره.

---

73 T: kılmak
74 T: nitak kim
75 T: uçmahka
76 T: dânesiçe; A: isfend dânesiçe

Yaʿnî men-menlik ḳılġuçi ol kimerse kim özini özge kimerselerdin yaḫşı[77] körer. Pes mundaġ kişi uçmaḥḳa kirmegey. Ve taḳı Peyġamber ṣalla’llāhu ʿaleyhi ve sellem aydılar[78]:

البخيل لا يدخل الجنة و إن كان مؤمنا السخى لا يدخل النار و إن كان كافرا.

Yaʿnî baḫîl bihişt[79] kirmegey egerçi müʾmin bolsa ve cevānmerd dūzaḫda[80] kirmes egerçi kāfir bolsa.

Şeyḫ Cüneyd-i Baġdādî [162b] rahimehu’llāh aytıp tururlar:

العالمون كلهم بين الخوف والرجاء.

Eger Mevlā ʿazze ve celledin fermān bolsa kim cümle ḳullarım tamuġluḳ turur, meger bir kul uçmaḥlıḳ, ümîd tutmaḳ kerek kim uçmaḳlıḳ[81] men bolġay men, dip. Ve eger fermānlasa kim barça[82] ḳullarım uçmaḳlıḳ turur, meger bir ḳul dūzaḫî[83] turur, ḳorḳmaḳ[84] kerek kim dūzaḫî[85] men bolmaġay[86] men. Pes[87] ḫavf ü recā arasıda bolmaḳ kerek.

---

77 T: yahşırak
78 T: + yene bir türlüg kimerse uçmahka kirmegey
79 T: uçmahka
80 T: dûzahka
81 T: ol uçmahlık kul
82 T: tamâm-ı
83 T: tamugluk
84 U: kurmaklık
85 T: ol tamugluk
86 T: bolgay
87 T: + bende

Ṣūfî Muḥammed-i Dānişmend, Sulṭānü'l-ʿārifîndin[88] naḳl ḳılıp tururlar kim: Şerîʿatnı tamām ḳılmagunça ṭarîḳatda[89] ḳadem ḳoysa bolmas. Men-menlikdin[90] keçip yoḳluḳda[91] bolsa, tirik[92] ölse, andın soñ͡g ṭarîḳda ḳadem ursa bolur. Niçük kim, Peyġamber ṣalla'llāhu ʿaleyhi ve sellem aydılar:

موتوا قبل أن تموتوا.

الباب الثاني[93] فى الطريقة

قال الله تعالى: إتبع ملة إبراهيم حنيفا.[94]

قوله تعالى: يوم لا ينفع مال و لا بنون إلا من أتى الله بقلب سليم.[95]

Ḥażret-i Ḫ̮ˇāce Aḥmed-i Yesevî raḥmetu'llāhi ʿaleyh aydılar: Allāhu Teʿālā fermān yetkürdi ān ḥażret ṣalla'llāhu ʿaleyhi ve sellemge kim: İttibāʿ ḳılġıl İbrāhîmnin͡g rāst dînige. Ve yene fermānladı kim: İttibāʿ ḳılın͡gız anın͡g[96] rāst dînige dip. Ḥażret-i Muḥammed Muṣṭafā ṣalla'llāhu ʿaleyhi ve sellem muḳtedā-yı [163a] ʿālemiyān irdiler kim:

و ما أرسلناك إلا رحمة للعالمين.

---

[88] T: Sultânü'l-'ârifîn Hâce Ahmed Yesevî rahmetullâhi 'aleyh'din
[89] T: tarîkatka
[90] T: menlikdin
[91] T: yoksuz
[92] T: + irken
[93] A (Almatı nüshası): فصل الثانى
[94] Nahl, 16/123.
[95] Şu'arâ, 26/88-89.
[96] T: atangıznıng

İbrāhîm dînige ittibāʿ ḳılıñ̂g dimekde ḥikmet ne turur? Cevāb: Vallāhü aʿlem, ḥikmet ol turur kim, İbrāhîm ʿaleyhi's-selāmnı atañ̂gız dip yād ḳıldı. Oġul ataġa ittibāʿ ḳılġuçi bolur. Ve taḳı İbrāhîm ʿaleyhi's-selāmnı atañ̂gız dimekde ne ḥikmet turur? Cevāb ol turur kim, İbrāhîm ʿaleyhi's-selāmdın burun tarîḳat berilmedi. Evvel tarîḳat İbrāhîm ʿaleyhi's-selāmġa berilgen üçün atañ̂gız ayttı[97].

Ḫaberde kilip turur kim: Ümmü'l-ervāḥ Muḥammed ʿaleyhi's-selām turur ve ümmü'l-ecsād cesed-i Ādem ʿaleyhi's-selām turur. Tenler atası Ādem ʿaleyhi's-selāmnıñ̂g teni turur dimişler. Vallāhü aʿlem. Ve Ḥażret-i Muḥammed Muṣṭafā ṣalla'llāhu ʿaleyhi ve sellemni cānlarıdın[98] burun cān yaratılmadı. Taḳı Ādem ʿaleyhi's-selāmnıñ̂g tenidin burun ten yaratılmadı. Ol sebebdin burun Ḥażret-i Risāletpenāhî ṣalla'llāhu ʿaleyhi ve sellemni cānı[99] cānlar atası boldı. Ve taḳı tenler atası[100] Ādem ʿaleyhi's-selāmnı teni, tenler atası boldı[101].

Allāhu Teʿālā kelām-ı mecîdde[102] yād ḳıldı kim:

يوم لا ينفع مال و لا بنون إلا من أتى الله بقلب سليم

---

[97] T: tidi
[98] T: canıdın
[99] U: can
[100] T: - tenler atası
[101] T: + nitak kim evvel tarîkat İbrâhîm ʻaleyhisselâmga berildi. Atangız didi ve tarîkat yolıda ata boldı.
[102] T: + kelâm-ı mecîd ve furkân-ı hamîd içinde

Yaʿnî ḳıyāmet[103] kün [163b] mal, tavar, oġul ve ḳız asıġ ḳılmas. Meger ḳalb-i selîm birle Teŋ͡ri ʿazze ve celle ḥażretiġa yetse, ol asıġ ḳılur[104], didi. Ḳalb-i selîmde iḫtilāf köp turur müfessir meşāyıḫlar içinde. Ammā Mevlānā Ṣūfî-yi Dānişmend raḥimehu'llāh Ḫᵛāce Aḥmed-i Yesevîdin andaġ naḳl ḳılıp tururlar kim: Ḳalb selîm bolmagünçe ṭarîḳatda[105] ḳadem ḳoysa bolmas ve her kimerse tört deryādın keçse ḳalb-i selîm bolur. Evvel dünyā deryāsı, ikkinçi ḫalḳ deryāsı, üçünçi şeyṭān deryāsı, törtünçi nefs deryāsı. Bu deryālarġa kime kirek kim[106] kimesiz keçip bolmas. Evvel dünyā deryāsını[107] kimesi zühd[108] turur, aşugı (اشوکی)[109] ḳanāʿat turur, yilkeni ḫᵛarlıḳ turur, lengeri ṣabr turur. İkkinçi ḫalḳ deryası, anıŋ͡g kimesi nevmîdlıḳ ve ḳaṭîʿat[110] turur ve lengeri firāḳ turur, olturuşı[111] ḫalvet turur. Üçünçi şeyṭān deryāsınıŋ͡g kimesi ẕikr turur, eşüki (aşugı?) tesbîḥ, lengeri ḥavf recā, olturışı[112] muḥabbet turur. Törtünçi nefsniŋ͡g deryāsı, kimesi açlıḳ ve susaġlıḳ turur, aşugı (yaʿnî yimişi[113]) ʿaşḳ turur, lengeri ẕevḳ turur, çöküşüki (yaʿnî olturuşı[114]) şevḳ turur. Pes

---

103 T: ol
104 T: kılgay
105 T: tarîkatka
106 T: - kim
107 T: deryâsınıng
108 U ve T nüshalarında "zehr" gibi yazılmış ama anlam yönünden "zühd" olmalıdır.
109 "Eşgek (eşkek)" kelimesi Çağatay Türkçesi'nde gemideki kayıkçı küreği demektir. "Aşlıg" ise yiyecek demektir. Aşug/Eşük kelimesi lügatlarda bulunamamıştır. Birkaç satır sonra muhtemelen bir müstensih bu kelimeye kenarda "ya'nî yimiş" (yiyecek, azık) diyerek anlam vermiştir.
110 T: kat'ıyyet
111 T: çöküşüki
112 T: çöküşüki
113 Parantez içindeki ifâde U nüshasında kenara eklenmiştir. T nüshasında ise yoktur.
114 Parantez içindeki ifâde U nüshasında kenara yazılmıştır. T nüshasında ise yoktur.

bu deryālardın keçgen kimerse ṭarîḳat yolıda[115] sezāvār bolup ḳalb-i selîm ḥāṣıl ḳılur[116].

Eger [164a] bu deryālardın keçmeyin ve buyurġanların ḳılmayın eger ṭarîḳat yolıġa ḳadem ḳoysa ol aḥmaḳ turur. Andaġ kişige[117] tābiʿ bolġanlar hem aḥmaḳ turur. Nitük kim[118] Peyġamber ṣalla'llāhu ʿaleyhi ve sellem aydılar kim:

الأحمق عدوى[119]

Yaʿnî aḥmaḳ menin͡g düşmenim turur.

Ve taḳı bilmek kirek kim, Rasūlullah ṣalla'llāhu ʿaleyhi ve sellem aydılar:

الطريقة أفعالى

Yaʿnî fiʿlleri.[120] Hergiz kiçelerde[121] uyumas irdiler. Ẕikr ve tesbîḥdin bir zaman fāriġ[122] irmes irdiler. Meger kündüzi[123] tüş vaḳtide ḳaylūle uyḳusın ḳılur irdiler.

---

115 T: yolıga

116 Bu rivâyetin bir benzeri, *Lemehât*'ta, Sûfî Dânişmend'e âid Ahmed Yesevî Menâkıbı'ndan yapılan nakiller arasında geçmektedir. Bk. Âlim Şeyh (Muhammed Âlim Sıddîkî), *Lemehât min nefehâti'l-kuds*, s. 74-75.

117 T: + bütüp

118 T: nitak kim

119 U ve T'de: عدو

120 T: + andag irdiler kim

121 T: kiçe ve kündüz

122 T: hâlî

123 T: kündüz küni

ينام عيناى ولا ينام قلبى

Yaʿnî köz[124] uyur ve kön͡gül[125] uyumas. Ve ṭaʿāmnı az yir idiler[126]. Baʿżı ḳavlde Ḥażret-i Peyġamber ṣalla'llāhu ʿaleyhi ve sellem altmış üç başḳaça şerîʿattaşı birle on ikki batman ṭaʿām yidiler[127].

قال مغيرة بن شعبة رضى الله عنه: قام النبى فى الليل حتى تورمت[128] قدماه فقيل لم تصنع هذا الصنع وقد غفر (منک) ما تقدم و ما تأخر. قال النبى صلى الله عليه و سلم أفلا أكون عبدا شكورا.

Muġîre atlıḳ ṣaḥābe raḍıyallāhü ʿanh aytıp turur kim: Peyġamber ṣalla'llāhu ʿaleyhi ve sellem her kiçe tan͡g atḳunça ḳāyim turup ṭāʿat ḳılur irdiler kim mübārek ayaġları[129] verm ḳıldı. Ṣaḥābe [164b] raḍıyallāhü ʿanhüm aydılar: Yā Rasūlallāh! Siznin͡g mā teḳaddem ve mā teʾeḫḫar Ḫudā-yı Teʿālā dip tur ve ḳılmışların͡gıznı yarlıḳar. Ne üçün özün͡gizni meşaḳḳatda salursız[130]? Rasūlullāh ṣalla'llāhu ʿaleyhi ve sellem aydılar: Ey ṣaḥābelerim! Menin͡g dig yetîm Muḥammedni[131] Perverdigārım "Dōstum ve ḥabîbim" dip aydı anın͡g şükrānesi üçün ṭāʿat ve ʿibādet ḳılur men. Andın son͡g Mevlā ʿazze ve celle fermānladı kim:

124 T: közüm
125 T: könglüm
126 T: irdiler
127 T: yip tururlar
128 U ve T'de: توريت
129 T: ayakları ve tabanları
130 T: özüngizni imgetürsiz
131 T: + ol

يا أيها المزمل قم الليل إلا قليلا نصفه أو انقص منه قليلا.[132]

Yaʿnî: Ey Muhammed! Seni imgek üçün yaratmadım[133]. Tün ortasıda turup tā‘at ḳılġıl, taḳı arturmagil ve taḳı kem itmegil[134]. Uşbu fermān yetgendin song Hazret-i Muhammed Mustafā salla’llāhu ‘aleyhi ve sellem tünning üçdin birini tā‘at bilen ötkerür irdiler[135].

و طائفة من الذين معک.[136]

Ya‘nî: Ol ṭāiʾfe kim sening birlen bolsa yaʿnî sang͡ga beyʿat[137] ḳılıp ḳılgen[138] ʿamel birle bolsalar alar hem senin͡g dig tünnin͡g[139] üçlüşidin[140] birisi[141] uyaġ turup ṭāʿat ḳılsunlar dip fermānladı irse Peyġamber ṣalla’llāhu ʿaleyhi ve sellem andaġ ḳılıp ṣaḥābeleriġa hem mundaġ ḳılın͡glar dip fermānladılar. Ṣaḥābeler hem mundaġ ḳıldılar. [165a] Pes ey ṭālib-i ṣādıḳ ve ey yār-ı muvāfıḳ! Ân ḥażret ṣalla’llāhu ʿaleyhi ve sellemnin͡g fiʿl ve ʿamelleridin munça ẕikrini ḳılduḳ[142]. Ced ve cehd ḳılgin eger ümmet bolsan͡g pey-revlıḳ ḳılıp. Yalġançı bolma kim, الكذاب عدو الله didiler.

132 Müzzemmil, 73/1-3.
133 T: indürmedük, + özüngni kattıg imgetmegil
134 T: takı öksütmegil ve takı artaturmagıl
135 T: tünnüng üç ülüşidin ikki ülüşini tâ‘at birle tutar irdi
136 Müzzemmil, 73/20.
137 T: teba‘ıyyet
138 T: kılgan
139 T: tünnüng
140 T: üç ülüşidin
141 T: bir ülüşide
142 T: + âkıl okar yeter ve câhil okumas yetmes, va’llâhü a‘lem.

Mevlānā Ṣūfî-yi Dānişmend didiler kim: Ḫˇāce Aḥmed-i Yesevî raḥimehu'llāh ʿināyet ḳılıp ayturlar: الطريقة عمل بالقلب

Yaʿnî ṭarîḳat kö͡ngül birle ʿamel ḳılmaḳdur ve kö͡ngül ʿālemni közini[143] açmaḳ turur. Niçük kim Ḥażret-i Muḥammed Muṣṭafā ṣalla'llāhu 'aleyhi ve sellem bu maʿnādın ḫaber berip tururlar kim:

إن لله تعالى سبعين ألف حجابا من نور و ظلمة لو كشفها لأحترق ما أدرك بصره.

Bedürüstî ki Te͡ngri ʿazze ve cellenin͡g yitmiş min͡g ḥicābı bar turur nurdın ve ḳaranġuluḳdın. Eger açsa her āyine köydürür her nemersege[144] tigse ol közni[145] nurı.

Ve taḳı ʿālem-i kübrā ve ṣuġrā bar turur. Közge körünmes nemerseler ʿālem-i kübrāda turur. Ammā ehl-i taṣavvuf ḳatıda kö͡ngül ʿālemi açılsa on sikiz min͡g ʿālemni ʿaynü'l-ʿayān körer. Niçük kim ʿālem-i ṣuġrāda ẓāhir körünür. Ammā kö͡ngül açmaḳda ḳatıḳ riyāżat tartmaḳ kirek. Mevlā ʿazze ve celle Ḳur'ānda [165b] ḫaber berür kim:

و الذين جاهدوا فينا لنهدينهم سبلنا.

Ve taḳı Rasūlullāh ṣalla'llāhu ʿaleyhi ve sellem aytıp tururlar kim:

موتوا قبل ان تموتوا.

---

143 T: köngül 'âlemin açmak turur

144 T: nersege

145 T: köznüng

Şeyẖ Ḥasan-ı Başrî raḥimehu'llāh aytıp turur: Şeyẖ Bāyezîd-i Bisṭāmîġaça cümle meşāyıẖlar altmış künde bir loḳma ṭaʿām yir irdiler. Bu altmış kiçe kündüzde uyumas irdiler. Te͡ngrini͡ng ẕikrin aytıp ṭarfetü'l-ʿaynġaçe ẖālî bolmadılar. Andın so͡ng kö͡ngül ʿālemi açılmış. Şeyẖ Bāyezîd-i Bisṭāmî raḥimehu'llāhdın H̱ˇāce Aḥmed-i Yesevî raḥimehu'llāhġa[146] tigrü şeyẖ ve meşāyıẖlar ḳırḳ künde bir loḳma ṭaʿām yidiler ve ḳırḳ kiçe kün[147] uyumadılar. Köz yumup açḳunça[148] ẕikrdin ẖālî bolmadılar. Andın so͡ng kö͡ngül ʿālemi açılmış. Ḥakîm Süleymān ḳaddesallāhu rūḥahū ḳırḳ künde mundaġ ḳıldı. Maḥmūd[149] H̱ˇāce raḥimehu'llāh yigirme toḳḳuz künde ve Zengî Ata raḥimehu'llāh on toḳḳuz künde mundaġ ḳıldılar.

Ve Şeyẖ Necme'd-dîn-i Kübrā raḥimehu'llāh aytıp tururlar kim: Kö͡ngül ʿālemi açılmaġunça şeyẖlık ḳılmaḳ ve mürîd almaḳ revā irmes. Şeyẖ Aḥmed-i Yesevî aytıp tururlar kim: Yitmiş maḳāmdın keçmeyin şeyẖlıḳ daʿvā ḳılsa ol hemān büt hemān[150].

Ammā *Ṣadr Ata Risālesi*'de [166a] kiltürüp turur kim: Kö͡ngül ʿālemin açılmayin, ġavs̱ ve ġıyās̱, H̱ıżır ve İlyās başlıġ ġāyib irenler birle ṣoḥbetlıḳ bolmayin, taḳı alardın icāzet almayin şeyẖlıḳ daʿvāsın ḳılsa kez̠z̠āb ve mübtediʿ ve şeyṭān turur, dimişler[151]. Eger kimerse bu

---

[146] U: rahimehullâhgaçe
[147] T: kündüz
[148] U: - açkunça
[149] T: Muhammed
[150] Bu cümle *Fakrnâme*'de "ol hemân büt bolġay" şeklinde geçmektedir. Eraslan, "Fakr-nâme", s. 71.
[151] T: timişler

ẕikr ḳılınġan[152] ġāyib irenlerdin ve ervāḫlardın icāzetlıḳ bolup şeyḫlıḳ mesnedide mürîd ve aṣḥābları birle ḫalvet oltursa, andaġ şeyḫġa[153] ġāyib irenler terbiyet ḳılıp ṭarîḳatdın taʿlîm ḳılurlar ve mededkār bolurlar. Ve taḳı mürîd ve aṣḥāblarıġa bu ḫalvetdin vecd ve feyż ḥāṣıl bolur. Bu ḥāletni maḳām-ı sekr ayturlar. Ol maḳāmda sālikge nemerseler mevcūd bolur ve mevcūd ol bolur kim maḳām-ı ġaybdın ne kilse[154] mun͡ga tecellî ḳılur[155].

Şeyḫ atanġan kimerse[156] vāḳıf bolġay kim mürîdnin͡g üçyüz altmış tumurıġa kim ḳaysı tumurı rāżı turur ve ḳaysısı[157] rāżı irmes. Pes şeyḫ atanġan[158] terbiyet ḳılıp mürîdni murādıga yetkürse irādet almaḳ revā turur. Eger mürîdni murādıġa yetkür almasa[159] mürîd almaḳ revā irmes. Ḳıyāmet kün ḥesābgāhda cevāb bermek kirek[160]. Ḥelal bolsa ḥesāb, ḥarām [166b] bolsa ʿaẕāb körmek kirek. Ammā kön͡gül ʿālemi açılsa ve yitmiş maḳāmġa yetse ol kön͡gül Mevlā ʿazze ve cellenin͡g naẓargāhı bolur. Niçük kim Peyġamber ṣalla’llāhu ʿaleyhi ve sellem aytıp tururlar:

ان الله تعالى[161] لا ينظر إلى صوركم و لكن ينظر إلى قلوبكم.

---

[152] U: kılgan
[153] T: şeyhka
[154] T: inse
[155] T: bolur. U: kılur ya bolur.
[156] U: nemerse
[157] T: kaysı tumuru
[158] T: şeyh kim terbiyet
[159] T: yetkürmese
[160] T: kerek
[161] U: - ان الله تعالى

Ve yine aytıp tururlar kim:

قلب المؤمن عرش الرحمن و قلب المؤمن بيت الرحمن.

Ḥażret-i Peyġamber ṣalla'llāhu ʿaleyhi ve sellem andaġ ʿināyet ḳıldılar kim Ḥażret-i Dāvūd ʿaleyhi's-selām[162] münācāt ḳılıp aydı: İlāhî! Dünyāda pādişāh atanġan ḳullarıñ͡g[163] bar ve alarnıñ͡g ẖazîneleri bar. Pes seniñ͡g ẖazîneñ͡g ḳayda turur. Mevlā ʿazze ve celledin fermān kildi[164] kim: Ey Dāvūd! Meniñ͡g ẖazînem, mü'min ḳullarımnı köñ͡gülleri turur. Dünyāda pādişāh atanġan ḳullarım ẖazîneleriġe gāh gāh naẓar ḳılurlar. Yā Dāvūd! Men ol köñ͡gül ẖazînemġe her künde üç yüz altmış mertebe[165] naẓar ḳılur men. Pes bu ṣıfatlıḳ köñ͡gül şāyed Kaʿbedin efḍal bolġay, anıñ͡g üçün kim Kaʿbeniñ͡g bināsın[166] Ḥażret-i İbrāhîm binā ḳıldı ammā köñ͡gülni Rabbü'l-celîl binā ḳıldı. Ammā bu ẓāhir Kaʿbeġa ḳamuġ maẖlūḳlar naẓar ḳılur ve lîkin köñ͡gülge Mevlā Teʿālā naẓar ḳılur[167]. Pes ol muḳtedā kim bu ṣıfatlıḳ [167a] köñ͡gül ʿālemin açsa ve yitmiş maḳāmdın keçse şeyẖlıḳ añ͡ga müsellem bolur. Eger bu ṣıfatsız muḳtedā bolsa keẕẕāb turur. Andaġ şeyẖdin ḥaẕer ḳılmaḳ kirek.

Ammā ol şeyẖ kim köñ͡gül ʿālemi añ͡ga[168] açılmış bolsa andaġ mürşid-i kāmilniñ͡g naẓarı mürîdġa tüşse ol mürîd bîhūş bolup yıḳılġay. Niçük

---

[162] T: Dâvûd karındaşım
[163] U: kullarnıng
[164] T: yetti
[165] T: katle
[166] U: Ka'beni
[167] T: ve lîkin köngülge Mevlâ 'azze ve celledin özge hiç kim nazar kılalmas.
[168] U: 'âlemin

kim Ḥażret-i Mūsā ʿaleyhi’s-selām maḳām-ı rāzda Ṭūr-i Sînāda tecellî-yi ẕātî[169] tigdi irse taġ pāre pāre boldı ve irip aḳtı. Anı körüp Mūsā ʿaleyhi’s-selām bîhūş boldı[170]. Andın Teñ͡gri ʿazze ve celle kelām içinde ḫaber berip turur kim:

قوله تعالى: فلما تجلى ربه للجبل جعله دكّا وخرّ موسى صعقا.[171]

Ḥażret-i Şeyḫ Necme’d-dîn-i Kübrā raḥimehu’llāh aytıp tururlar: Mürîdniñ͡g bîhūd bolmaḳlıġıda üç vech bar turur: Evvel ceẕbe ḥāletidin[172], ikkinçi vecd ḥālidin, üçünçi şeyḫniñ͡g naẓarı ḥālidin. Evvelġısı bidʿat turur, ikkinçisi sünnet turur, üçünçisi vācib turur ve hem ṭāʿatdur[173]. Ammā ceẕbe ol bolur kim Teñ͡gri ʿazze ve celle fażlı birle raḥmetiġa taḳı ḥażretiġa yaḳın bolayın dip[174] yıḳılur. Pes bu bidʿat turur. Vecd ḥāleti ol bolur kim Teñ͡gri [167b] ʿazze ve celleniñ͡g kelāmı yā ẕikrî köñ͡gülġa es̠er ḳılıp ḥalāvet ve leẕẕet tapıp ṭāḳat tutalmay[175] yıḳılur. Bu sünnet turur. Pes üçünçi, şeyḫniñ͡g nazarıġa ṭāḳat tutalmay yıḳılur. Bu vācib turur.

Ve Şeyḫ Muẓaffer Deryāyî[176] raḥimehu’llāh aydı: Ḫıżır ʿaleyhi’s-selām bile yetti yıl yürdüm, sordum ki: Ey Ḫ˘āce! Davūd ʿaleyhi’s-selāmnı meclisinde bolduñ͡gız mu ve kelimātıdın işittiñ͡giz mu? Ḫıżır

169 T: tecellî nûrı
170 T: bîhûş bolup yıkıldı
171 A‘râf, 7/143. U ve T’de: صعيقا
172 U: hâlin
173 T: tâ‘at turur
174 T: + tâkat kılmayin
175 T: tuta almay
176 T: Deryâî

aydılar: āri, işittim, kelimātı[177] ism-i ẕāt irdi. Ẕevḳ ve şevḳ ḥālide Allah Allah didi irse ḥużżār-ı meclisdin bir yārıge ḥāleti es̱er ḳıldı ve naʿra urup yıḳıldı ve hūşidin kitti. Dāvud ʿaleyhi'											s-selām aydılar: Bu kişini södrap deryāġa salın͡glar. Eger munun͡g naʿrası, bîhūş bolup yıḳılmaġı ḥaḳ bolsa deryādın ḳutulġay. Ve eger yalġan bolsa ḳutulmaġay. Derḥal ol kimerseni deryā ḳatıġa kiltürdiler irse deryānı suyı ḳurudı. Anı körüp Dāvūd ʿaleyhi's-selām naʿra urup özini minberdin taşladı.

Şeyẖ Necme'd-dîn-i Kübrā raḥimehu'llāh aydı: Kim yitmiş maḳāmnı keçse andın son͡g naʿra urup yıḳılmaġı ziyān ḳılmaġay. Şeyẖ Aḥmed-i Yesevî raḥimehu'llāh risâleside[178] kiltürüp turur kim: Yitmiş maḳāmnın͡g ʿilmini bilmek kerek ve ʿamelini ḳılmaḳ kerek, andın [168a] son͡g Mevlā ʿazze ve celledin ʿināyet bolsa[179] maḳāmġa yetgey.

Mevlānā Ṣūfî Muḥammed-i Dānişmend aytıp turur kim: Evvel-i[180] cümle maḳām, ol[181] keşfu'l-ḳubūr ve keşfu'l-kulūb turur. Ve bular maḳāmlarnın͡g kiçikraḳı turur. Bu ḳıyās birle ol kimerse kim yitmiş maḳāmdın keçse, andın son͡g şeyẖlıḳ mesnedide olturup mürîd almaḳ

---

177 U: kelimâtıları

178 U: - risâleside. Ahmed Yesevî'ye nisbet edilen *Fakr-nâme*'de şu çümle yer alır: "Sultânü'l-meşâyıh Hazret-i Hoca Ahmed Yesevî rahmetu'llâhi 'aleyh aydılar kim: Yitmiş 'ilim âdâbını bilmegünçe, yitmiş makâm yolını tay kılıp kizmegünçe her kim şeyhlık makâmı da'vâsın kılsa ol hemân büt bolgay." Bk. Hoca Ahmed Yesevî, *Dîvân-ı Hikmet* (nşr. Rasûl İsmâîlzâde ve diğerleri), Tahran: el-Hüdâ, 2000, içindeki *Fakr-nâme*, s. 12.

179 T: Mevlâ'azze ve celle inâyet kılsa

180 U: o

181 U: - ol

ve neẕr[182] almaḳ żarūret ḥāletide ve dermāndelıḳ ḥāllerinde, velāyet ḥāli maḳāmıdın ḫaber bermaḳ ve körsetmaḳ revā turur ve müsellem bolur. Mundağın ol şeyḫ kim yitmiş maḳāmdın keçmeyin ve kön͡gül ʿālemin açmayin irādet alsa ve muʿāmele alsa[183] revā irmes. Pes mundaġ şeyḫ dünyādın barsa dîniġa żarar ve îmānıġa ḫaṭar kitürür[184].

Ammā Şeyḫ Necme'd-dîn-i Kübrā raḥimehu'llāh dip turur: Muʿāmele almaḳnın͡g şarṭı budur kim, her nemerse kim niyāzbenddin ẓāhir bolsa az ve köp, faḳîr, miskîn ve muḥtāclarġa bermek kerek. İkkinçi, az ve köpni tin͡g körmek kerek. Üçünçi, öz ehl-i beytiġa ḳılmasa kerek ve taḳı ol niyāzda eger şübhe bolsa almaġay. Ve taḳı niyâzbendni[185] dāyim duʿā ve tazarruʿ bilen Ten͡gri ʿazze ve celledin [168b] yarlıḳa[186] bir rāh-ı rāst birgil[187] dip tilemek kerek.

Şeyḫ Necme'd-dîn-i Kübrā raḥimehu'llāh aytıp tururlar kim: Muḳtedā kim yitmiş maḳāmdın keçse ve kön͡gül ʿālemin açsa andaġ muḳtedāġa żarūret ve iḥtiyāc-ı küllî bolsa velāyet ve kerāmetdin ḫaber berse revādur. Ve Ḥażret-i Peyġamber ʿaleyhi's-sellâmdin kāfirler muʿcize tilediler irse żarūret ve iḥtiyaç ḥālide muʿcize körgüzdiler. Anın͡g üçün aytıp tururlar:

قال النبى صلى الله عليه و سلم الشيخ فى قومه كالنبى فى أمته فى أقواله و أفعاله و أحواله

---

182 T: + ve niyâz
183 U: itse
184 T: îmânıda hatar köp turur
185 U: bendeni
186 U: yarlıkda
187 U: birgin

Pes mundaġ şeyḫġa mürîd irādet ḳılsa revā turur. Ve taḳı mundaġ münkirlerġa ve münāfıḳlarġa tüz yolını körgüzmek üçün żarūret ḥālinde kerāmet körgüzse revā bolur.

Ṣūfî Muḥammed-i Dānişmend aytıp turur: Sulṭānü'l-ʿārifîn Ḫ̮ˇāce Aḥmed-i Yesevî raḥimehu'llāhdın andaġ işittim kim, mürîd şeyḫġa irādet ḳılġandın so͡ŋ yene bir bir özge şeyḫġa barıp irāde ḳıla almas. Ve eger bu şeyḫ mürşid bolmasa mürîdni murādıġa yetküralmasa özge mürşidge barsa ve ḫıẕmet ḳılsa ol mürşiddin murādı ḥāṣıl bolsa revā bolur. Ammā pirdin icāzet almaḳ kirek. Bu mes̱el maʿrūf turur kim: İcāzet birge ve ḫıẕmet mi͡ŋge. Ve taḳı şeyḫġa vācib turur kim mürîdge fermānlamaḳ ve maḳāmdın maḳāmġa yetkürmaḳ. [169a] Ve taḳı mürîdge lāzım turur kim, şeyḫ fermānlaġan dik ʿamel ḳılmaḳ kerek. Ḫaberde irür kim:

وما على الرسول إلا البلاغ المبين

Nitük kim Peyġamber ṣalla'llāhu ʿaleyhi ve sellem Te͡ŋri Teʿālā fermānını ümmetiġa yetkürdi. Şeyḫ taḳı Te͡ŋri fermānını mürîdġa andaġ yetkürgey. Taḳı maḳāmġa yetkürgey. Andaġ kim Muḥammed Muṣṭafā ṣalla'llāhu ʿaleyhi ve sellem kiçe kündüz ümmetni ḥaḳḳıda ḳayġurup penç hezār zārı ḳılur irdiler. Mundaġ şeyḫ bolgan kimerse ṣubḥ u şām yalbarıp mürîdni yetlep ve murādıġa yetkürgey[188]. Nitük kim Te͡ŋri Teʿālā fermānlap turur:

قوله تعالى فمن كان يرجو لقاء ربه فليعمل عملا صالحا

[188] Bu kelimenin "yitkürgey" ve "yetküzgey"şeklinde telaffuzları da vardır.

Yaʿnî şeyẖdin fermānlamekdür ve mürîddin ʿamel ḳılmaḳ, Mevlādın ʿināyet turur, şeyẖdin himmet. Ve bular barça bercā kilse mürîd murādıġa yetmeyin ḳalmas.

Ammā ayturlar kim: Küfr-i şeyẖ, mürîdni͡ng îmānı turur, maʿnāsı ol turur kim: Ol şeyẖ-i kāmil yitmiş maḳāmdın keçip kö͡ngül ʿālemin açmış bolsa, mürîd andaġ muḳtedāġa irāde ḳılsa, ol muḳtedā ol maḳām-ı āʿlādın ednāġa yanıp ol mürîdġa taʿlîm berse ol maḳāmnı körgüzmek üçün, bu küfr-i şeyẖ turur. Bu küfrge îmān kiltürmek[189], [169b] îmān-ı mürîd turur. Yā ol şeyẖ birle mürîdni͡ng ḥāli a͡nga oẖşar kim, nā-resîde oġlan dik andaġ kim anası ol oġlanġa niçük şefḳat ḳılur, mihr ve muḥabbeti bilen şeyẖ mürîdni andaġ terbiyet ḳılġay.

Ve yene maḳṣūdġa kildük. Eger şeyẖ mürşid bolsa, mürîdni murādıġa yetkürse, eger murādıġa yetküralmasa şeyẖlık mesnedide olturmaḳ revā irmes. Eger şeyẖ mürîdni͡ng ḳolın alsa dîn üçün alġay. Ve eger dünyā üçün alsa mürîdni͡ng irādeti fāsid bolur, revā irmes. Andaġ kim Ḥażret-i Muḥammed Muṣṭafā ṣalla'llāhu ʿaleyhi ve sellem aytıp tururlar:

حب الدنيا رأس كل خطيئة

Ammā Şeyẖ Necme'd-dîn-i Kübrā raḥimehu'llāh aytıptur kim: İrādet yolnı şarṭı ol turur kim, eger şeyẖ ġanî ve mürîd faḳîr bolsa, mürîdni͡ng nafaḳası şeyẖni boynıda vācib bolur. Eger şeyẖ faḳîr bolsa, mürîd ġanî, şeyẖ nafaḳası mürîd üze vācib bolur. Ṣūfî Muḥammed-i

189 U: kiltürmes T: kiltürmek

Dānişmend, Şeyẖ Ḥasan-ı Baṣrî raḥimehu'llāh[dın] naḳl ḳılıp tururlar kim:

المباحثة على ثلاثة اوجه الأول فى الشريعة مع القيل و القال و الثانى فى الطريقة مع الوقت والولايت و الهمة و الكمال و الثالث فى الحقيقة مع السر و الحال

Pes ṣāḥib-i şerîʿat ve ṣāḥib-i ṭarîḳat ve ṣāḥib-i ḥaḳîḳatġa [170a] vācib ve lāzım turur kim, ẖārlıḳ ḥāli birle riyāżat ve mücāhede ḳāʿidesini tartıp tażarruʿ ve duʿā birle münkir ve münāfıḳ ve yoldın azmış bāṭıllarnı rāst yolġa kirgüzüp tevbe bermek kerek. Eger tevbe ḳılmasa ṣabr ḳılmaḳ kirek tā Allāhu Teʿālā tevfîḳ bergunça. Nitek kim Peyġamber ṣalla'llāhu ʿaleyhi ve sellem ẖaber berip tururlar kim:

التوفيق شىء عظيم لا يعطى الا لعبد العزيز

(Ṣadr) Bābā[190] raḥimehu'llāh risāleside andaġ aytıp tururlar kim: Ṣāḥib-i şerîʿat ve ṣāḥib-i ṭarîḳat ve sāhib-i ḥaḳîḳat atanġan kimerselerġa vācib turur kim, rāh-ı rāstdın azıp gümrāhlıḳġa tüşken mubāḥase ehlini rāst yolġa salmaḳ üçün terġîb ḳılıp tevbe bergey. Şeyẖ ol gümrāhḳa Allahu Teʿālādın tevfîḳ tilegey, üç kün geçe[191], eger ol[192] künde rāst yolġa kirmese biş kün riyāżat ve mücāhede tartmaḳ kirek, eger biş künde tevbeġa inmese yetti kün mundaġ ḳılmaḳ kerek. Bu ḳıyās birle riyāżat tartıp ve mücāhede ḳılıp ḳırḳ

---

[190] Taşkent nüshasında Baba kelimesinin başında boşluk vardır (vr. 11a). Muhtemelen kırmızı mürekkeple yazıldığı için eski mikrofilmde boşluk gibi görülmektedir. Uppsala nüshasında boşluk yoktur (vr. 170a). Almatı nüshasında cümle biraz farklı olsa da "Sadr Bâb rahmetullâhi aleyh risâlesinde" şeklinde geçer (vr. 33a).

[191] T: üç kün-geçe U: kün kiçe

[192] T: üç

küngeçe muḫālefet ve bāṭıllarnı rāst yolġa salmaḳ kerek tā muḳtedālıḳ an͡ga müsellem bolġay.

Meşāyıḫ-ı māżî raḥimehumu'llāh aytıp tururlar kim: Dervîş üç nemerseni devām vird ḳılġay. Evvel aç ve teşnelıḳ, ikkinçi bîdārlıḳ, üçünçi ẕikr-i ḫafî yaʿnî ẕikr-i [170b] ḳalbî kerek. Bu üçni beraber ḳılmaḳ kerek. Eger biri kem bolsa murādıġa yetmes. Yaʿnî rūze kününi uşança ḳılmaḳ kirek. Ammā evvel her künde bir loḳmanı yarımnı yimaḳ kirek, taḳı bir kiçe kündüz bîdār bolmaḳ kirek, taḳı ẕikrdin bir sāʿat ġāfil bolmısun. Ammā bu bir kiçe kündüz bîdār bolġandın son͡g üç künde bir loḳma taʿām yip üç kiçe kündüz uyumaġay ve ẕikrdin ġāfil[193] bolmaġay. Ammā üç kün bîdār bolġandın[194] son͡g ervāḥ-ı ḫabîseler körüne başlaġay. Hîç an͡ga iltifāt ḳılmaġay. Andın son͡g biş künde bir loḳma ṭaʿām yip biş kün uyumaġandın son͡g kön͡gülnin͡g ġubār ve küdūratları ve ḳaranġuluḳı körüne başlaġay. Andın son͡g her yetti künde bir loḳma ṭaʿām yip yetti kiçe kündüz uyumaġay. Köz açıp yumġunça ve açkünçe ẕikrdin ġāfil bolmaġay. Andın son͡g keşfu'l-ḳulūb maḳāmı açılġay. Andın son͡g bu tertîbde toḳḳuz kiçe kündüz bîdār bolġay. Andın son͡g keşfu'l-ḳubūr maḳāmı açılġay. Andın [son͡g] onbir kiçe kündüz bîdār bolġay, keşf-i ervāḥ-ı ṭayyibe maḳāmı açılġay. Andın son͡g onüç künde bir loḳma taʿām yip kiçe kündüz bîdār bolsa keşfu'l-melāiʾke maḳāmı açılġay. Andın son͡g onbiş kiçe kündüzde [171a] bir loḳma ṭaʿām yip kiçe kündüz bîdār bolsa keşf-i ẕü'l-celāl açılıp murādı ḥāṣıl bolġay. Eger

[193] T: hem hâlî
[194] T: uyumayışdın

mundaġ ḳılıp onbiş künde murādı ḥāṣıl bolmasa ḳırk künde ḥāṣıl bolġay. Eger ḳırḳ künde ḥāṣıl bolmasa altmış künde elbette ḥāṣıl bolur[195]. Eger mundaġ bolmasa üçyüz altmış kün kiçe mundaġ ḳılgey. Eger murādı ḥāṣıl bolmasa özini ʿaybı bolġay. Öz ʿaybıġa baḳıp tevbe istiġfār ḳılıp duʿā ḳılmaḳda tażarruʿ birle meşġūl bolġay. Ve lîkin Vācib Teʿālā vaʿdesidin ümîdvār bolġay kim:

لا تقنطوا من رحمة الله.

Eger bu dünyāda ḥāṣıl bolmasa āḫirette ḥāṣıl bolġay, dip ḫavf ve recā içre ṭāʿat ve ʿibādetġa meşġūl bolġay.

Ammā Şeyḫ Necme'd-dîn-i Kübrā raḥimehu'llāh ve Sulṭānü'l-ʿārifîn Ḫ˘āce Aḥmed-i Yesevî raḥimehu'llāh aytıp tururlar kim: Kön͡gül ʿālemini ʿaybı köpdür ve küdūratları bu turur kim: Ḥubbü'd-dünyā ve ḥırṣ ve ḥaṣed ve ġażab ve ʿadāvet ve ʿısyān ve nisyān ve ʿucb ve riyā ve süm'a. Ve mundaġ menhî işlerdin biri mürîdnin͡g kön͡glide bolsa murādı ḥāṣıl bolmas. Mürîd bolup murād tilegen, ḥabîb bolup maḥbūb tilegen kimerseler kön͡gül ʿāleminin͡g küdūrātlarını iritip [171b] riyāżat ve mücāhede tartsa, şeyḫ hem meded ḳılsa, Mevlā Teʿālā ʿināyet ḳılsa murād ḥāṣıl bolġay.

قوله تعالى و الذين جاهدوا فينا لنهدينهم سبلنا

Ve taḳı Ḥażret-i Peyġamber salla'llāhu ʿaleyhi ve sellem andaġ aytıp tururlar kim:

---

[195] T: altmış künge tigru mundag kılgay

لكل شيء زكاة و وكاة البدن الجوع و العطش

Ammā mundaġ riyāżat ve mücāhede birlen köñ͡gül ʿālemni açgenlerniñ͡g şerāfet ve bereketleridin, ehl-i fesādnıñ͡g maʿṣıyetlerini Allahu Teʿālā keçgey.

Ve Şeyẖ Muẓaffer Deryāyî raḥimehu'llāh aydı: Yetti yıl H̱ˇāce Ḫıżır ʿaleyhi's-selāmnıñ͡g ṣoḥbetide boldum. Ġavs̱-ı Ġıyās̱, Ḫıżır ve İlyās bütün Ḳuṭub başlıġ ḳamuġ ġāyib irenler, abdāllar ve evtādlar ḳamuġları andaġ dip duʿā ḳılur irdiler kim: İlāhā! Fermānıñ͡gnı tutmegen ḳullar ve ṭāʿat ve ʿibādet ḳılmaġanlar ve Peyġamber ṣalla'llāhu ʿaleyhi ve sellemniñ͡g sünnetleriġa boyun sunmaġanlar fısḳ ve fesād içre yürgen ḳullarnige tevfîḳ ve tevbe rūzî ḳılgin[196], dip ve yene aytur: İlāhî! Ol bendeleriñ͡g kim belāʾ, miḥnet ve türlüg imgek birle mübtelā bolup tururlar. Alarġa raḥm ḳılıp imgekleriġa[197] defʿ ḳılġıl, dip duʿā ḳılurlar irdi. Ve alarnıñ͡g duʿāların müstecāb bolup yolsızlar [172a] yol tapar irdiler.

Pes ey dervîş! Bilgil kim, ḳamuġ enbiyā ve evliyā ḥayāt, memāt, ġāyib, ḥāżır ḫās ḳullar duʿā ḳılmaḳda meşġūl irmişler. Bu maʿnādın Peyġamber ṣalla'llāhu ʿaleyhi ve sellem ẖaber berib tururlar kim:

لو لا الصالحون لهلک الظالمون

Şeyẖ Şiblî raḥimehu'llāh aytıp tururlar: Velîniñ͡g maʿrifetide meşāyıẖlar içre iẖtilāf bar turur. Baʿżıları aytıp tururlar: Velî ni bilse

---

196 T: kılgıl
197 T: imgeklerini

bolur. Baʿżı aydılar: Bilip bolmas. Andaġ kim bu ḥadîs̱ delālet ḳılur kim:

اوليائى تحت قبابى لا يعرفهم غيرى

Ve taḳı Ḥażret-i Risāletpenāhî ṣalla'llāhu ʿaleyhi ve sellem aytıp tururlar kim:

المخلصون على خطر عظيم

Şeyḫ Necme'd-dîn-i Kübrā raḥimehu'llāh dip tururlar kim: Velîni bilse bolur, ʿalāmet birlen. Baʿżılar aydılar toḳḳuz ʿalāmet birle ve baʿżılar aydılar ḳırḳ ʿalāmet birle ve baʿżılar aydılar yetti ʿalāmet birle ve baʿżı ḳavlde üç ʿalāmet birle. Eger bu üçdin kem bolsa velî imes. Evveli budur kim ol kişige ḥubb-i dünyā bolmasa. İkkinçi açlıḳ ve susaġlıḳ birle nefsini öltüriş kirek. Üçünçi kiçeler bîdār bolsa kirek.

Şeyḫ Necme'd-dîn-i Kübrā raḥimehu'llāh ayturlar: Az yimeklik ve köp ḳanāʿat ḳılmaḳlıḳ, [172b] az uyumaḳ, köp bîdār bolmaḳlıḳ, az sözlemaḳ, köp ẕikr itmaḳlıḳ, tirig olmaḳ ölüp tirilmaḳ tidi[198]. Bu ʿalāmetler ol kişide bolsa şāyed ol evliyālardın bolġay. Şeyḫ atanġanlar ve ṭarîḳat yolıda yürgenbiz dip daʿvā ḳılġanlar ve yitmiş maḳāmdın keçip kön͡gül ʿālemin açıp ġāyib irenlerdin ve meşāyıḫ ve ervāḥlardın icāzet alıp ṭarîḳatda daʿvāları rāst bolup şeyḫlıḳ mesnedide oltursalar revā bolur. Vallāhu āʿlem.

---

198 T: az yigu, yahşı yürügu, az uyugu, köp uygangu, az sözlegu, köp zikr aygu, tirig irken ölgu kerek tidi.

الباب الثالث فى الحقيقة

فاستقم كما أمرت. الحقيقة احوالى

Şeyẖ Aḥmed-i Yesevî raḥimehu'llāh aydılar:

الحقيقة عمل بالسر

Ammā Peyġamber ṣalla'llāhu ʿaleyhi ve sellem فاستقم كما أمرت āyetidin ḳorḳup, اتبع ملة ابراهيم حنيفا āyeti birle ʿamel ḳıldı. Bu miʿrācnı taptı ve yitmiş miñ ḥicābdın keçti. Taḳı Ḥażret-i Peyġamber salla'llāhu ʿaleyhi ve sellemġa yitmiş maḳāmda āyet kildi.

قوله تعالى إن تستغفر لهم سبعين مرة فلن يغفرالله لهم

Bu āyet yitmiş maḳāmda delālet ḳılur ve işāret turur. Ammā yitmiş miñ hicābnı yitmiş maḳāmda ḳoydı. Ve taḳı yitmiş maḳāmnı yetti yaḳîn içre ḳoydı ki isme'l-yaḳîn ve resme'l-yaḳîn, ʿilme'l-yaḳîn, ʿayne'l-yaḳîn, ḥaḳḳa'l-yaḳîn, [173a] ḥaḳîḳat-ı ḥaḳḳa'l-yaḳîn, Allah-ı ḥaḳḳa'l-yaḳîn. Bu yetti yaḳînlıḳnı mücāhede içinde ḳoydı ki:

و الذين جاهدوا فينا لنهدينهم سبلنا

Ve taḳı mücāhedeni Ḥaḳ ʿazze ve celleniñ ʿināyeti içinde ḳoydı:

قوله تعالى إياک نعبد و إياک نستعين

dip fermān yetkürdi irse Peyġamber ṣalla'llāhu ʿaleyhi ve sellem, Ḥażret-i Mevlā ʿazze ve celledin ʿināyet tilep mücāhede ḳıldı. Yitmiş

mi n͡g maḳāmnı keçti, ḥaḳîḳatda[199] kirdi, tā anı barını[200] kördi, sır miʿrācın ḳıldı. Taḳı ten miʿrācın[201] andın ḫaber berür:

إعلم بأن معراج الرسول خمسون درجة حتى بلغ رب العزة. اولها عقل و الثانى المعرفة بوجوده (تعالى) و الثالث المعرفة بأنه قديم سابق على الكائنات و الرابع المعرفة بأنه باق لا يفني الخامس المعرفة بأنه حي لا يموت والسادس المعرفة بأنه عالم و السابع المعرفة بأنه قادر و الثامن المعرفة بأنه سميع و التاسع المعرفة بأنه بصير و العاشر المعرفة بأنه مريد و الحادي عشر المعرفة بأنه فاعل و الثالث عشر المعرفة بأنه آمر و الرابع عشر المعرفة بأنه ليس له مثل و الخامس عشر المعرفة بأنه لم يلد و لم يولد السادس عشر المعرفة بأنه لا مبدل بدله و السابع عشر المعرفة بأنه حكيم الثامن عشر المعرفة بأنه صادق و التاسع المعرفة بأنه صمد العشرون المعرفة بأنه يرسل الرسل و الحادي و العشرون المعرفة بأنه قائل التأليف و الثالث و العشرون المعرفة بأنه باعث من في القبور والرابع و العشرون المعرفة بأنه يحب المحسنين بأفعالهم و الخامس و العشرون المعرفة بأنه يجازي سيآتهم و السادس و العشرون العرفة بأنه عادل ثم الهيم ثم الصبر ثم اليقين ثم الخوف ثم الرجاء ثم الحياء ثم الشرح ثم التصديق ثم الإعتقاد ثم الإخلاص ثم الإستعانة ثم التمكين ثم القبول ثم التوكل ثم التفويض ثم الزهد ثم النصيحة ثم الشفقة ثم الولايت ثم العلم ثم الكرامت ثم الرحمة. فإذا جاوز هذه الدرجات يبلغ النية والحاجاة و يأخذ من ربه تمام الكرامات بحيث لم يبق من الستر و صاحبه من الحجاب. يكون أقربا من قاب قوسين قرب الفضل و الشوق. هذا مذهب المتصوفين من السابقين و الفائزين

[199] T: hakîkatga
[200] T: tâ ki bârısını kördi. A: hakîkatga kirdi irse hakikat ne bârısını kördi.
[201] A: ten mi'râcın rûzî kıldı

Ṣūfî Muḥammed-i Dānişmend, Sulṭānü'l-ʿārifîn Ḫ˘āce Aḥmed-i Yesevî raḥimehu'llāhdın naḳl ḳılur kim: Muḳarreb bolup ḳurbet maḳāmıda turġan dîdār birle müşerref boldı. Nitük kim Peyġamber [174a] ṣalla'llāhu ʿaleyhi ve sellem: Dîdār birle müşerref boldum, didi ve kön͡gülüm közü birle, didi. Ammā ten közi birle körmedim didi. Mevlā Teʿālā andın ḫaber berip turur:

قوله تعالى فأما إن كان من المقربين فروح و ريحان و جنة نعيم

Ammā münkir ve münāfıḳlar aydılar: Miʿrāc ḳaçan bolur ki, yetti ḳat kökni bir sāʿatde seyr itmek, anın͡g ʿacāyib ve ġarāyiblerin körmek ve taḳı Bihiştni seyr ḳılmaḳ ve anın͡g ʿacāyiblerini teferrüc ḳılmaḳ, taḳı ʿArş ve Kürsî, Levḥ ve Ḳalemni körmek ve taḳı toḳsan min͡g sözni bî-vāsıṭa sözlenmek ve taḳı ḳurbet maḳāmıda turup dîdār körmek, bu işler muḥāldur didiler.

Şeyḫ Necme'd-dîn-i Kübrā raḥimehu'llāh aytıp tururlar kim: Bu yolda ol kimerse kim ṣabr birle murāda yetiptur, kelāmullah ḫaber berür:

.إنما يوفى الصابرون أجرهم بغير حساب

Ve taḳı Rasūlullah ṣalla'llāhu ʿaleyhi ve sellem aytıp tururlar:

الصبر كنز من كنوز الله تعالى لا يعطى إلا لوليه

Şeyḫ Necme'd-dîn-i Kübrā raḥimehu'llāh aydılar: Şerîʿatda belāġa ṣabr ḳılmaḳ, ṭarîḳatda belāda şükür ḳılmaḳ ve ḥaḳîḳatda belāda ḥalāvetlenmaḳ kerek. Ḥażret-i [174b] Ḫ˘āce Aḥmed-i Yesevîdin ilgeri

şerîʿat berildi. Nevbet İbrāhîmde yetti irse ṭarîḳat berildi. Taḳı Ḥażret-i Muḥammed Muṣṭafā ṣalla'llāhu ʿaleyhi ve sellem irse ḥaḳîḳat berildi. Anda Peyġamber ṣalla'llāhu ʿaleyhi ve sellem münācāt ḳıldı kim: İlāhî! Bu ḥaḳîḳat birle yürümek düşvār turur. Ümmetlerim bu yol birle ʿamel ḳılalmaġaylar, ʿāṣî bolġaylar, didi irse Allāhu Teʿālādın fermān boldı kim: Seni ümmetlerige şerîʿatnı ve ṭarîḳatnı ve ḥaḳîḳatnı berdim, ḫˇāhlasa ol ikevige yürsün. Ammā ey Muḥammed! Ḥaḳîḳatnı aytmaġıl, her kimerse ʿārif ve ʿāşıḳ bolsa anga açılġay, aytılmaġay sır ʿilmi turur, til birle aytmaġıl, didi.

Ḥaḳîḳat birle yürür men dip daʿvā ḳılġanlar ve muḳarreb meşāyıḫ atan[ġan]lar bu ḥaḳîḳat bābıda ẕikr ḳılġan yitmiş maḳāmnı keçip yitmiş mi͡ng hicābdın ötüp ḥaḳîḳatġa kirip ne kim Rasūlullah ṣalla'llāhu ʿaleyhi ve sellem körgenlerin körse maʿnāsı rāst ve daʿvāsı hem rāst turur. Muḳarreblıḳ ve meşāyıḫlıḳ a͡nga müsellem turur. Ve eger ḥaḳîḳat bābıda ẕikr ḳılġan yitmiş maḳāmnı keçmeyin ve taḳı yitmiş mi͡ng [175a] ḥicābdın ötmeyin, ḥaḳîḳatda kim Ḥażret-i Peyġamber ṣalla'llāhu ʿaleyhi ve sellem körgenin körmeyin Ḥaḳḳ'a barur men dip daʿvā ḳılsa daʿvāsı yalġan, özi yalġançı ve Te͡ngrige düşmen turur. Nitük kim aydı:

الكذاب عدو الله. قال النبى صلى الله عليه وسلم: لكل دعوا معنا فإن كان له معنا فهو صادق و إن لم يكن معنا فهو كاذب سيأتى زمان على الناس الدعوى كثير و المعنى قليل من ادعى شيأ ولم يثبت له فهو كاذب صدق رسول الله

Ḳuṭbü'l-aḳṭāb Ḫ̌āce Aḥmed-i Yesevî raḥimehu'llāh ʿaleyh ve meşāyıḫ-ı Ṭabaḳāt andaġ aytmışlar kim[202] āḫiru'z-zamānda bizdin so͡ngra andaġ meşāyıḫlar ḳopgay kim, İblîs ʿaleyhi'l-laʿne alardın taʿlîm alġay ve alar İblîsni͡ng işin ḳılġay ve ḫalḳlarġa muḥib bolup irādetsiz ḳoymaġay ve mürîdlerin başḳarıp maḳṣadġa yetküralmaylar. Ẓāhirlerini ārāste ḳılıp mürîddin köp ṭamaʿ ḳılıp bāṭınların ḫarāb ḳılġaylar. Ve küfürdin îmānnı farḳ ḳılmaġaylar ve ʿālimlerni muḥib bilmey iltifāt ḳılmaġaylar. Ehl-i Sünnet ve cemāʿatnı düşmen körüp ve ehl-i bidʿat ve ḍalāletni süyüp, yamanlıḳnı pîşe ḳılıp Te͡ngri ʿazze ve celledin yaḫşılıḳ ümîd tutġay [175b] ve daʿvā-yı şeyḫlıḳ ḳılġay. Ve taḳı şeyḫlıḳ işin ḫār ḳılıp mürîdlerni͡ng işikide[203] yürgey. Ol ḥalde mürîdġa pirlıḳ ḳılmaġay[204], şeyḫlıḳ daʿvā ḳılıp muʿāmelet alġaylar[205]. Eger mürîd nemerse bermese zorlıḳ ḳılıp alġay. Eger ol muʿāmeletni alıp müsteḥaḳ veyā bî-nevāġa[206] bermey, özige ve ehl-i ʿıyālıġa ṣarf ḳılsa it murdarnı yimiş dik bolġay. Eger ol vechdin alıp yise ve kiyim kiyse tā ol kiyim iginde bolsa ötkergen namāzı ve tutgen rūzesi Allāhu Teʿālā dergāhıda ḳabūl bolmaġay ve her loḳmada üç mi͡ng yıl Tamuġda ʿaẕāb körgey.

Sulṭānü'l-ʿārifîn andaġ aytıp [turur]lar[207] kim: Bizdin so͡ngra andaġ mübtediʿḳa her kim pir dip ḫıẕmet ḳılsa kāfir bolġay ve hem melʿūn bolġay. Andaġ kimerseni ḳılġanını ʿilm ornıġa tutmaḳlıḳ ve bidʿatnı

---

202 Burada Ahmed Yesevî'den nakledilen sözler *Fakrnâme*'nin baş tarafında mevcuddur.
203 T: işikleride
204 T: kılalmagaylar
205 U: mu'âmelet kılmagay.
206 T: müstehak gurebâ ve bî-nevâlarga
207 T: aytıptururlar kim

sünnet ornıġa mubāḥ körmeklik, bular barı şerîʿat küfri turur ve ṭarîḳat merdūdlıġı ve ḥaḳîḳat bîzārlıḳı turur. Ve taḳı Ḫˇāce Aḥmed-i Yesevî raḥimehu'llāh ʿaleyh aydılar kim: Vay ol kişiler kim, mundaġ şeyḫlerġa ḳol berip irādet ḳılġaylar, özlerin ʿazābġa giriftār bolġaylar kim:

إن عذاب ربک لشديد

Ey dervîş! Her kim [176a] şeyḫlıḳ daʿvā ḳılsa an͡ga kirek kim pir-i kāmilni ḫıẕmetide ḳırḳ yıl turup cān tartıp ruḫṣat ḥāṣıl ḳılmaġunça anın͡g irādet almaġı ve mürîd tutmaġı ve muʿāmelet itgeni[208] ḥabṭ ve ḥarāmdur ve anın͡g mürîd tutġanı bāṭıldur. Her kim ḫilāf-ı şerʿ iş ḳılsa şerîʿatdın çıḳar ve her kim ḫilāf-ı ṭarîḳat iş ḳılsa merdūd bolur ve her kim tevbe ḳılmay dünyādın barsa Tamūġda ʿaẕāb körgey.

نعوذ بالله من ذلک

Ḫikāyet: Künlerde bir kün İblîs ʿaleyhi'l-laʿne Ḥażret-i Ḥıżır ʿaleyhi's-selāmġa aydı: Bilgil kim, müʾminlerni günāhını āsān ḳıldurur men, terk-i namāz ve mücrim-i şerʿ ve heves-i şehvetde terġîb ḳılur men kim kön͡gülide fesād ḳılur ve özlerini ṣāliḥ ve zāhid ve müselmān dip il közide körsetürler. Ammā Mevlā Teʿālā ḳatıda münāfıḳ bolurlar. Menin͡g ġarażım ḥāṣıl bolur. Ḥıżır ʿaleyhi's-selām aydılar: Bu sözlerni İblîs ʿaleyhi'l-laʿnedin işittim ve taḳı Rasūlullah ṣalla'llāhu ʿaleyhi ve sellemġa ayttım irse köp yıġlap aydılar: Yā Ḥıżır! ʿilācı oltur kim, ol melʿūn bende-i müʾminni kön͡glide bu fāsid

---

[208] Şimdiki telaffuzu "etgeni".

ẖayāllerni salsa kirek, bu bende [176b] sünnet ve farż namāz arasıda kelime-i temcîdni köp tekrār ḳılsun. Andın soñ͡g bu duʿānı oḳusın ki:

اللهم إنى أعوذ بک من الشرک و النفاق و من غلبة الشقاوة على السعادت بحق لا اله الا الله محمد رسول الله أرسلته بالهدى و دين الحق ليظهره على الدين كله ولو كره المشركون.

Maʿnāsı ol turur kim[209], İblîs ṭāʿat içinde vesvese berse, muṣallîni köñ͡gli bî-ḳarār bolup uzun ḳırāaʾt ḳılsa köp nemerselerni endîşe ḳılur ve rükūʿ ve sücūd ve tesbîḥāt ve tamām-ı erkān-ı namāz bercā kiltürmes, riyādın ẖaẕlān yol tapıp her ṭāʿatı bāṭıl bolur. Pes muṣallîġa bu ḥālet müstevlî bolsa añ͡ga kerek kim kelime-i temcîdni bisyār oḳusun kim:

اللهم احفظنا و لا تفضحنا و اعصمنا من الرياء و متابعة الهواء و وفقنا بطاعتک خالصة بمرضاتک برحمتک يا ارحم الراحمين

Eger diseler kim[210]: Nūr neçe ḳısım turur?

Cevāb ayġıl kim: Üç ḳısım turur. Evvel nūr-i ẕāt, ikkinçi nūr-i ṣıfāt, üçünçi nūr-i ẖāk. Ammā nūr-i ẕāt, nūr-i Ḫudā-yı Teʿālā turur. Ve nūr-i ṣıfāt, nūr-ı Ḥażret-i Muḥammed Muṣṭafā ṣalla’llāhu ʿaleyhi ve sellem turur. Ve nūr-i ẖāk ol turur kim ādemler rūzgār-ı bu dünyāda körerler.

Ve eger diseler kim: îmān-ı [177a] şerʿîat ve îmān-ı ṭarîḳat ve îmān-ı ḥaḳîḳat ḳayu turur?

---

209 T: Tenbîh: Bir mes’ele ol turur kim

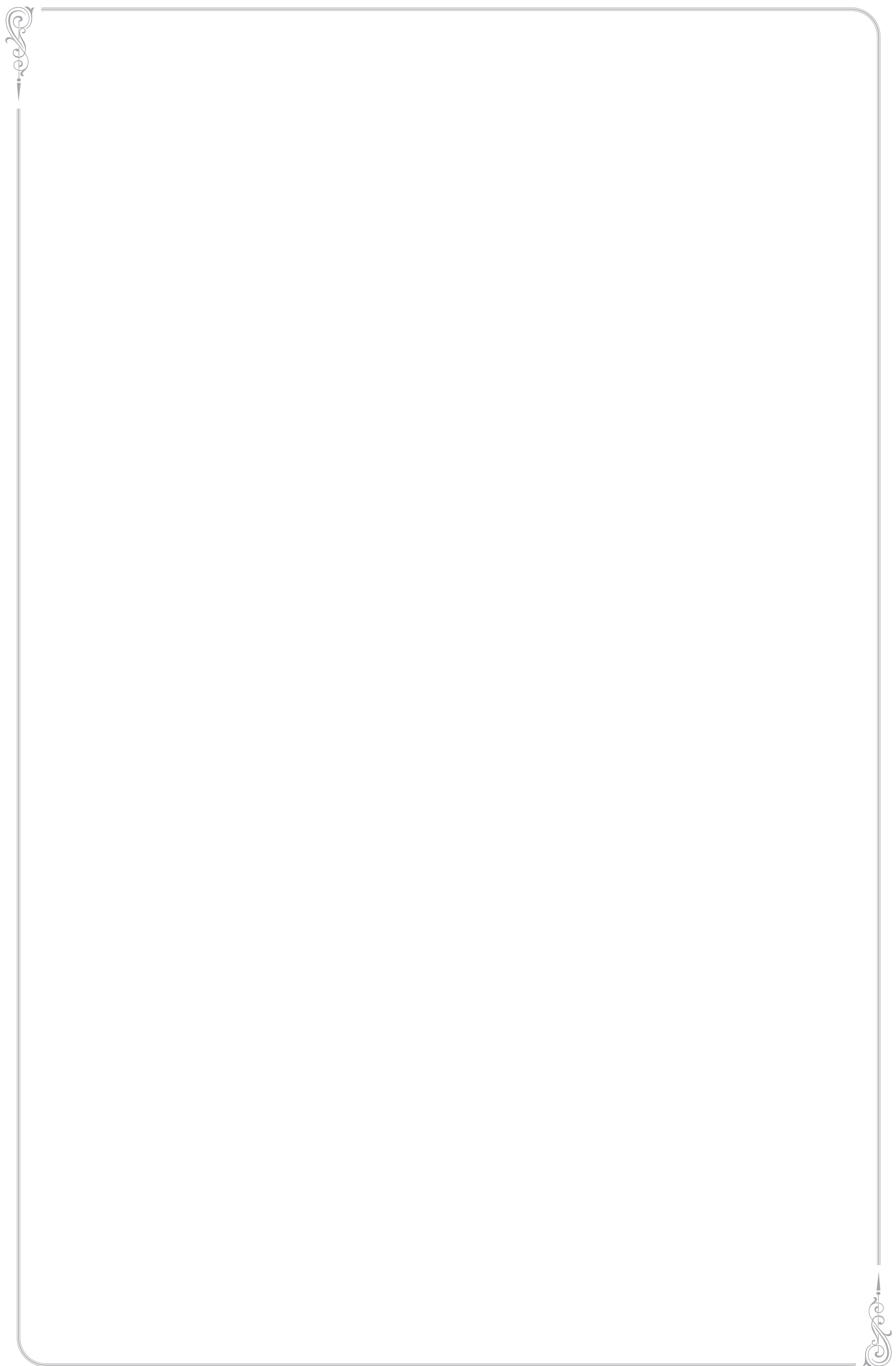
210 Bu bölümden sonraki cümleler Taşkent nüshasında Farsça, Uppsala nüshasında ise Türkçe’dir. Almatı nüshasında yoktur. Uppsala nüshası esas alınıp buraya ekledik. Bu son bölüm eserin kendisinden olmayıp bir müstensihin ilavesi de olabilir.

Cevāb ayġıl kim: îmān-ı şerîᶜat kelime-i ṭayyibe oḳumaḳ ve îmān-ı ṭarîḳat H̱udā-yı Teᶜālādın ḳorḳmaḳ, îmān-ı ḥaḳîḳat H̱udā-yı Teᶜālā tarafıḳa rāstlıḳ birle ḳadem ḳoymaḳlıḳ turur.

[SON]

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ESERİN SADELEŞTİRMESİ (TERCÜMESİ)

MİR'ÂTÜ'L-KULÛB

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adıyla.

Hamd, işiten ve bilen Allâh Teâlâ'ya mahsustur, yaratıcı ve cömert olan Allah'ı tesbîh ederiz.

Yani bil ve haberdâr ol ki, bu mübârek risâleyi derleyen (kişi) şerîatın delîli ve tarîkatın ehli yani **Mevlânâ Sûfî Dânişmend**'tir. Âriflerin sultânı, vera' (takvâ) ehlinin rehberi, yeryüzünün kutbü'l-aktâbı olan **Hâce Ahmed Yesevî** rahmetullâhi aleyh'in sözlerini, bu aziz Sûfî Muhammed Dânişmend (nakledip) anlatırlar. Bu risâlenin yazılmasının sebebi şu idi ki, tüm sûfîler, sabah ve akşam belki sürekli zikir halkasına devam ederlerken, günlerden bir gün Hz. Sultân'a (Ahmed Yesevî'ye): "Şeyhlik ve müridlik hakkında ve bu yüce silsilenin (Yesevî yolunun) sülûk (tasavvufî eğitim) ve usûl-erkânı konusunda bilgi verseniz, sizden sonra ehl-i tarikat olan dervişlere hâtıra kalır", diye arzettiler. Sonra (bunun üzerine) bu risâleye ***Mir'âtü'l-kulûb*** adı verildi yani "Gönüllerin Aynası". Her kim aynaya baksa yüzünü görür ve dahi (yüzünde) bir kusuru varsa onu da görür. Binâenaleyh her kim bu kitabı okusa ve kendi kusurunu (hatâlarını) görüp anlasa, onu telâfîye çalışıp tevbe ve istiğfâr ile meşgul olursa, ümit edilir ki Allah Teâlâ o kusur ve günâhı afveder. Her sâlik (derviş)

ki bu risâleyi okusa veya okuyandan dinleyip amel etse, kalp gözünü açsa, onsekiz bin âlemdeki acâyip ve garipliklerı görse, kıyâmette -*inandık ve tasdîk ettik*- Celâl sâhibi (Allah Teâlâ) ile buluşup keyfiyetsiz olarak onun yüzünü görse, (bu) hiç acâyip ve garip (bir hâl) olmaz. *Ancak Ondan (Allah'tan) yardım dileriz*.

Muhabbet, yakıcı ateş ve şevk diyerek bu ***Mir'âtü'l-kulûb*** risâlesini üç bölüm üzerine binâ ettiler. Zîrâ Hak Teâlâ, "kullarım bana yaklaşsın", deyip din ve İslâm yolunu bahşetti. O yola üç isim verdi. Birinci şerîat, ikinci tarîkat, üçüncü hakîkat. Bu sebeple (bu risâle) üç bölüm üzerine binâ edildi. Ve dahi (Hak Teâlâ Kur'ân'da) kelâmı içinde şöyle zikretti: *Allah Teâlâ'nın kelâmı: "(İbrâhim aleyhisselâm dedi ki:) Ben Rabbim'e gidiyorum, O bana doğru yolu gösterecek*"[250]. İbrâhim (a.s): Şüphesiz Rabbim beni doğru yoluna sevk etti, dedi. Yani bu yoldan maksad, İslâm yoludur. Ama Hak Teâlâ'nın yolu, şu delil ile üç yoldur: *İslâm dîni Allah'a giden yoldur. Başlangıcı şerîat, sonu hakîkat ve ikisi arasında tarîkat (vardır)*. Ve dahi Şeyh Necmeddin Kübrâ (r.h) haber verir ki: *Her işte şerîat, tarîkat ve hakîkat vardır. Müridlikte de böyledir. Şerîatta ilim ve ameller, tarîkatta kalplerin açılması ve hâl, hakîkatta ise Hak Teâlâ'nın cemâlini müşâhede ve buluşma vardır*.

Hz. Peygamber (s.a) der ki: *Şerîat benim sözlerim, tarîkat fiillerim (işlerim), hakîkat ise hâlimdir*. Sultânü'l-ârifîn (Ahmed Yesevî) der ki: *Şerîat, zâhiren uzuvlarla amel etmek; tarîkat, kalp ile amel etmek; hakîkat ise sır (kalbin içindeki cevher, gönül) ile amel etmektir*.

---

[250] Sâffât, 37/99.

Sultânü'l-ârifîn der ki: Kendisine uyulan önder insanlar üç kısımdır: Şerîat önderleri âlimler ve pâdişahlardır, tarîkat önderleri şeyhler ve sûfîler, hakîkat önderleri de ârifler ve Hakk'a yakın olan şeyhlerdir. Eğer âlimler ve pâdişahlar şerîatta emredilene uyup yasaklanandan sakınır ve başkalarına da (bu emir ve yasakları anlatıp) emrederlerse doğru yoldan şaşmazlar. Onlara uyanlar da şaşmazlar. Eğer bu şartlarla birlikte olmazlarsa, şerîat yolundan saparlar. Şeyhler ve sûfîler riyâzat ve çile çekip gönül âlemlerini açsalar, yetmiş makamdan geçip gâib ruhlar ve meleklerle sohbet etseler, bu tür şeyh ve sûfîler tarîkat yolundan sapmazlar. Bu tür büyüklere tâbi olanlar da sapmazlar. (Ama onlar) bu şartlar içinde olmazlarsa tarîkat yolundan saparlar, onlara uyanlar da saparlar. Hakk'a yakın olan kullar ve şeyhler, hakîkaten (tam manasıyla) Allah'tan başka herşeyden vaz geçip gönüllerini sırra (manevî hâle veya manevî âleme) ulaştırırlarsa maksadlarına erişip hakîkat yolundan sapmazlar. Onlara tâbi olanlar da sapmazlar. Eger bu şartlar içinde bulunmazlarsa hakîkat yolundan sapıp gâye ve maksada ulaşamazlar. *En iyisini bilen Allah'tır*.

Yani Sûfî Muhammed Dânişmend, buna bakarak derler ki: Meselâ Hicaz bölgesinin pâdişahı, Hıtay (Çin) bölgesinin pâdişahına elçi (heyeti) gönderse, o elçi yolu bilmese, (içlerinden) biri başkan olup yola koyulsalar, (başkan) doğru yoldan sapıp şaşırır ve dolayısıyla elçi de şaşırır. Eğer o kılavuz (rehber), gördüğü yolu şaşırmasa, kılavuza uyanlar da sapmazlar. Derviş veya şeyh olan kişiler de, yolu bilen kılavuza benzerler. Onlara uyanlan da kılavuz tutan insanlara benzerler.

Sûfî Muhammed Dânişmend der ki: Hangi şeyh yetmiş makamdan geçmeden şeyhlik ve önderlik iddiâsında bulunursa iddiâsı bâtıl (geçersiz) olur. Nidâ ederler ki: "Ey bâtıl iddiâda bulunan! Sana tâbi olanlar bâtıl ve bozuk (yoldadırlar)". Tâbi olan mürid ve arkadaşlarının da günahları, o sahte şeyhin boynuna olur.

Şeyh Necmeddin Kübrâ (r.h) der ki: Bazı insanlar "şerîatla yürüyorum", bazıları da "hakîkatla yürüyorum" deyip iddiâda bulunur. Şerîatla yürüdüğünü iddiâ edenlere mü'min ve müslüman derler. Tarîkatla yürüyenlere şeyh, sûfî ve zâhid derler. Hakîkatla yürüyenlere de ârif, âşık ve muhib derler. Bu yolda yürüdüğünü iddiâ edenlerin mânevî hâl (delil) sâhibi olmaları gerekir. Eger (kişinin) mânevî hâli ve iddiâsı düzgün olursa, Hak Teâlâ onu dost edinir. Eğer mâneviyâtı düzgün olmayıp iddiâsı yalan olursa -*bundan Allah'a sığınırız*- böyle bir kimse Allah Teâlâ'nın düşmanıdır. *Allah Teâlâ'nın kelâmı: O gün, yalanlayanların vay hâline*[251]. Hz. Peygamber (s.a) yine şöyle buyururlar: *Yalancı, Allah'ın düşmanıdır*. Bu yolda yalancılıkla yürüme, dürüstlükle yürü ki iddiâya mânâ (ve delil) gereklidir. Delilsiz iddia neye lâzım? Ama herşeyin mânâsını kendi yerinde (ve konumunda) açıklanacak inşâallah.

Birinci Bölüm: Şeriat Hakkında

Peygamber (s.a) şöyle buyurdular: Şerîat sözlerim, tarîkat fiillerim ve hakîkat hâllerimdir. Dediler ki, "şerîat benim söylediğim sözdür, tarîkat benim yaptığım işlerdir". Peygamber (s.a), "şerîat benim söylediğim sözdür" dedi, "tarîkat söylediğimdir" demedi, "yaptığım

---

[251] Mürselât, 77/15.

işlerdir" dedi. Bunun cevabı (izahı) şöyledir: Demişlerdir ki: Hz. Peygamber mirac gecesinde Mevlâ 'azze ve celle ile vâsıtasız olarak doksan bin konuda konuştu. Otuz bini şerîatla, otuz bini tarîkatla ve otuz bini hakîkatla ilgili idi. (Hak Teâlâ'dan) fermân geldi ki: "Şerîat sözlerini bütün mü'min, kâfir ve fâsıklara (herkese) anlat. Tarîkat sözlerini dileyen ve isteyenlere anlat, ama hakîkatı aslâ söyleme".

Sultânü'l-ârifîn Hz. Hâce Ahmed Yesevî buyururlar ki: *Şerîat, uzuvlarla yani zâhirle amel etmektir*. Uzuvlarla (*bi'l-erkân*) kelimesinden maksad, farz, vâcib, sünnet ve edeblerin tümü olur. Ama şerîatla yürürüm deyip iddiâda bulunanlar, müslüman (diye) adlandırıldılar. İddiâlara delil gerekir. O delil de şudur ki, Hak Teâlâ'nın emri kullarına iki şekilde olur: Emredilen iyi işler (farz) ve yasaklanan kötü işler (haram). *Siz, insanların iyiliği için ortaya çıkarılmış en hayırlı ümmetsiniz; iyiliği emreder, kötülükten menedersiniz*[252]. Şimdi, bu mü'min ve müslüman diye adlandırılanlar, tüm emredilenleri yerine getirip yasaklananlardan sakınırlarsa, şerîatta iddiâları doğru, mü'min ve müslümanlıkları da dürüst olur. Hak Teâlâ'nın hakîkî kulları olurlar. *Allah Teâlâ'nın kelâmı: Allah, inananların dostudur, onları karanlıktan aydınlığa çıkarır*[253]. Eğer (kişi) emredileni yerine getirmez, yasaklanandan sakınmaz ise, mü'min ve müslümanım diye iddiâsı yalandır ve kendisi yalancıdır. Emredilenler şunlardır ki, dîne uygun olan herşeyi kabul etmek ve başkalarına da onu emretmek. Yasaklananlar şunlardır ki, küfür, nifâk, şüphe, şirk, kendini beğenmek, gösteriş yapmak, zulmetmek, haram

---

[252] Âl-i İmrân, 3/110.
[253] Bakara, 2/257.

yemek, yalan söylemek, gıybet yapmak, zinâ etmek, içki içmek, uyuşturucu bitki (beng) yemek ve mü'minlere haksız yere zulmetmek. Bütün bunlar yasaklanmıştır.

Sizden biriniz bir kötülük gördüğünde onu eliyle değiştirsin, eger gücü yetmiyorsa diliyle (müdâhele edip karşı çıksın), ona da gücü yetmiyorsa kalbiyle (öfke duysun) ki bu îmânın en zayıf şeklidir. Bir kişi nehyedilen bir kötülüğü yapıyor olsa, ona engel olmak gerekir. Eğer eliyle gücü yetmese diliyle, diliyle gücü yetmese gönlüyle o kişiye düşman olsun (ki bu sonuncusu) îmânın zayıflığındandır. Eğer mü'min o yoldan sapmış kişiyi görüp engel olmasa, onu yapanın günahına ortak olur. Nitekim Hz. Peygamber (s.a) şöyle buyurmuşlardır: *Kâfirliğe rızâ göstermek kâfirliktir, günâha rızâ göstermek de günahtır*.

Şeyh Hasan Basrî (r.h) der ki: "Küfrü gönülden tümüyle silinince, işte o zaman şerîat tamam olur". ***Hulâsa*** adlı kitapta[254] nakledilir ki: *Kalbinde hardal tânesi kadar kibir bulunan kişi Cennet'e giremez*. Yani kalbinde hardal (veya üzerlik otu) tohumu kadar küçük bir kibir olan kişi Cennet'e giremez. Ve dahi ehl-i ma'rifet şöyle derler: *Kibirli, kendisini başkalarından üstün gören kişidir*. Kibirli insan, kendisini başkalarından üstün görür, işte böyle kişiler Cennet'e giremez. Peygamber (s.a) buyurdular ki: *Cimri, mü'min de olsa Cennet'e giremez; cömert, kâfir de olsa Cehennem'e girmez*. Yani cimri,

---

[254] *Hulâsa* diye kaydedilmiş ise de, bu eser muhtemelen Ebu'l-Kâsım Mahmûd b. Ahmed Fâryâbî'nin (ö. 607/1220) *Hâlisatü'l-hakâik* isimli Arapça tasavvufî eseri olabilir. Söz konusu rivâyet bu eserin "kibir" bölümünde geçmektedir. Birçok yazma nüshası olan eser 2000 yılında yayınlanmıştır. Mahmûd b. Ahmed Fâryâbî, *Tehzîbu Hâlisati'l-hakâik* (nşr. Muhammed Hayr Ramazân Yûsuf), Beyrut: Dâru İbn Hazm, 2000 (2 cilt).

mü'min de olsa Cennet'e giremez; cömert, kâfir de olsa Cehennem'e girmez.

Şeyh Cüneyd Bağdâdî (r.h) derler ki: *Tüm âlimler korku ile ümit arasındadırlar*. Hak Teâlâ'dan: "Tüm kullarım cehennemlik, sâdece birisi cennetliktir", diye bir fermân gelse, cennetlik ben olacağım diye ümîd etmek gerekir. Eğer: "Birçok kul cennetliktir, sadece biri cehennemliktir", diye bir fermân gelse, cehennemlik ben olmayayım, diye düşünüp tasalanmak gerekir. Yani korku ile ümit arasında olmak gerekir.

Sûfî Muhammed Dânişmend, Sultânü'l-ârifîn'den (Ahmed Yesevî'den) nakleder ki: (Bir kimsenin) şerîatı tamam olmadan tarîkat yoluna girmesi (doğru) olmaz. (Kişi) benlikten yani kibirden vaz geçip yokluğa (fenâ makâmına) erişse, ölmeden önce ölse (nefsini terbiye etse), sonra tarîkata girse (câiz ve uygun) olur. Nitekim Hz. Peygamber (s.a) buyurdular: *Ölmeden önce ölünüz. Peygamber doğru söyledi*.

İkinci Bölüm: Tarîkat Hakkında

Allah Teâlâ buyurdu: Doğru yola yönelerek İbrâhim'in dînine uy[255]! *O gün, ne mal, ne de oğullar fayda etmez. Ancak Allah'a temiz bir kalp (kalb-i selîm) ile gelenler fayda görür*[256].

Hz. Hâce Ahmed Yesevî şöyle buyurdular: Allah Teâlâ, o Hazret (s.a)'e emretti ki: İbrâhim'in doğru dînine tâbi ol! Ve yine emretti ki: (Siz de) onun doğru dînine tâbi olunuz. Hz. Muhammed Mustafâ (s.a),

[255] Nahl, 16/123.
[256] Şuarâ, 26/88-89.

kâinâttaki herkesin (ve herşeyin) önderi idiler. *Biz seni, ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik*[257]. İbrâhim'in dînine uyun demekte hikmet nedir? Cevap: *Allah en iyisini bilir*, hikmet odur ki, İbrâhim (a.s)'ı "atanız" diye zikretti. Oğul, ataya tâbi olur. Pekiyi, İbrâhim (a.s)'ı "atanız" diye zikretmesinin hikmeti nedir? Cevap: İbrâhim (a.s)'dan önce tarîkat verilmedi. İlk tarîkat İbrâhim (a.s)'a verildiği için "atanız" dedi.

Haberde nakledilir ki: Ruhların anası, Muhammed (a.s)'dır ve cesedlerin anası Âdem (a.s)'ın cesedidir. Tenler (bedenler) atası, Âdem (a.s)'ın tenidir, demişler. *En iyisini bilen Allah'tır*. Hz. Muhammed (a.s)'ın rûhundan önce ruh yaratılmadı ve dahi Âdem (a.s)'ın zâtından önce beden yaratılmadı. Bu sebeple Hz. Peygamber (s.a)'in rûhu ruhların atası oldu. Âdem (a.s)'ın bedeni de bedenlerin atası oldu[258].

Allah Teâlâ yüce kelâmında şöyle zikretti: *O gün, ne mal fayda verir ne de evlât. Ancak Allah'a temiz bir kalp ile gelenler (o günde fayda bulur)*[259]. Yani kıyâmet günü mal, mülk, oğul ve kız fayda etmez. Ancak (kişi) kalb-i selîm ile Allah'a ulaşırsa, o (kalp) fayda verir. Müfessir şeyhler arasında kalb-i selîm konusunda fikir ayrılığı çoktur. Ama Mevlânâ Sûfî Dânişmend (r.h) Hâce Ahmed Yesevî'den şöyle nakleder: (İnsanda) kalb-i selîm olmadıkça tarîkata girmesi câiz olmaz. Herkim dört deryâdan geçerse, kalb-i selîm olur. Birinci dünya

---

[257] Enbiyâ, 21/107.

[258] Tasavvuf kültüründe "Allah'ın ilk yarattığı ettiği şey Hz. Peygamber'in ruhudur" diye bir anlayış oluşmuş ve bu ruha "Hakîkat-ı Muhammediyye" adı verilmiştir. Bk. Mehmet Demirci, "Hakikat-i Muhammediyye", *DİA*, İstanbul 1997, c. XV, s. 179-180.

[259] Şuarâ, 26/88-89.

deryâsı, ikinci halk deryâsı, üçüncü şeytan deryâsı, dördüncü nefs deryâsı. Bu deryâlar için gemi gerekir, gemisiz geçilmez. Birinci, dünya deryasının gemisi zühd, yiyeceği kanâat, yelkeni horlanıp küçümsenmek, gemisinin demiri (çapası) sabırdır. İkinci halk deryâsı, onun gemisi ümîdi kesmek ve uzlet, gemi demiri ayrılık, oturuşu halvettir (yalnızlık). Üçüncü Şeytan deryâsının gemisi zikir, yiyeceği (gıdâsı) tesbîh, demiri korku ve ümit, oturuşu muhabbettir. Dördüncü nefs deryâsı, gemisi açlık ve susuzluk, yiyeceği aşk, demiri zevk, oturuşu şevktir. İşte bu deryâlardan geçen kimse tarîkat yoluna lâyık olup kalb-i selîm elde eder[260]. Bu deryâlardan geçmeden ve yürünecek bu yolları kat etmeden (bir kişi) tarîkat yoluna adım atsa, o ahmaktır. Böyle kişiye tâbi olanlar da ahmaktır. Nitekim Peygamber (s.a) şöyle buyurdular: *Ahmak benim düşmanımdır*. Yani ahmak benim düşmanımdır.

Ve dahi bilmek gerekir ki, Rasûlullah (s.a) buyurdular: *Tarîkat, benim fiillerimdir*. Yani yaptığı işlerdir. Gecelerde aslâ uyumazlardı. Zikir ve tesbîhten bir ân bile uzak durmazdı. Sadece gündüz öğle vaktinde kaylûle uykusu yaparlardı. *Rasûlullah (s.a) buyurdular: Gözlerim uyur ama kalbim uyumaz*. Yani göz uyur ve gönül uyumaz. Yemeği az yerdiler. Bir rivâyette Hz. Peygamber (s.a) yetmişüç dindaşı ile birlikte oniki batman[261] yemek yemişlerdi. *Mugîre b. Şu'be (r.a) dedi*

---

[260] Bu rivâyetin bir benzeri *Lemehât*'ta şöyle geçer: ... Dünyâ denizlerinin gemisi zühd, tâat ve kanâattır. O geminin demiri sabırdır. Rüzgârı töhmet, gıybet ve iftirâdır. Halk deryâsının gemisi, halktan ümidi kesmek ve onlardan tamamen uzak kalmaktır... Gemiye rüzgâr esince, rüzgârın şerrinden kurtulmak için demir atar. bk. Âlim Şeyh, *Lemehât*, İslamabad 1986, s. 74-75.

[261] "Batman" eski bir ağırlık birimi olup farklı zaman ve coğrafyalarda farklı değerler almıştır. Bkz. Cengiz Kallek, "Batman", *DİA*, İstanbul 1992, c. V, s. 199-200.

ki: Peygamber, bir gece ayakları şişinceye kadar namaz kıldı. Kendisine denildi ki: Niçin böyle yapıyorsun, oysa senin geçmiş ve gelecek tüm günahların bağışlanmıştır. Nebî (s.a) buyurdu ki: Çok şükreden bir kul da olmayayım mı? Mugîre adlı sahâbe der ki: Peygamber (s.a) her gece şafat atıncaya kadar ibâdet ederlerdi ki, mübârek ayakları şişti. Sahâbe (r.a) dediler ki: Yâ Rasûlallâh! Hak Teâlâ, sizin geçmiş ve gelecek tüm amellerinizi bağışladığını söylüyor. Niçin kendinize meşakkat ediyorsunuz? Rasûlullah (s.a) buyurdular ki: Ey ashâbım! Benim gibi yetim Muhammed'i, Rabbim, "dostum ve habîbim" diye zikretti. Onun şükrânesi olarak itâat ve ibâdet ediyorum.

Bundan sonra Mevlâ 'azze ve celle fermân buyurdu: *Ey örtünüp bürünen (Rasûlüm)! Birazı hâriç, geceleri kalk namaz kıl. (Gecenin) yarısını (kıl). Yahut bunu biraz azalt*[262]. Yani ey Muhammed! Seni eziyet için yaratmadım. Gece ortasında itâat et. Arttırma ve (fazla) yapma. İşte bu fermân buyrulduktan sonra Hz. Muhammed Mustafa (s.a) gecenin üçte birini ibâdet ile geçirmeye başladılar. *Ve seninle olanlardan bir grup*[263]. Yani (Hak Teâlâ) o tâife ki, seninle olsa yani sana bey'at edip senin gibi amel etseler, onlar da senin gibi gecenin üçte birini uyanık durup itâatla geçirsinler diye fermân buyurunca, Peygamber (s.a) böyle yaptı ve ashâbına da öyle (ibâdet) yapmalarını emretti. Ashâb da öyle yaptı. İşte ey sâdık mürid ve tâbi olan dost! O hazret (s.a)'in fiil ve amellerini bunca anlattık. Eğer ümmet isen, ona

[262] Müzzemmil, 73/1-3.
[263] Müzzemmil, 73/20.

tâbi olup çaba ve gayret sarfet! Yalancı olma ki: *Yalancı, Allah'ın düşmanıdır*, dediler.

Mevlânâ Sûfî Dânişmend dediler ki: Hâce Ahmed Yesevî lutfedip buyururlar: *Tarîkat, kalp ile amel etmektir*. Yani tarîkat, gönül ile amel etmektir ve gönül âlemi gözünü açmaktır. Nitekim Hz. Muhammed Mustafa (s.a) bu konudan şöyle haber verirler: *Allah Teâlâ'nın nur ve zulmetten yetmiş bin perdesi vardır. Eğer bu perdeleri açsaydı, baktığı herşey yanardı*. Şüphesiz, Tanrı 'azze ve celle'nin nurdan ve karanlıktan yetmiş bin hicâbı vardır. Eğer bunları açsa, gözünün nûru her nereye ulaşsa kesinlikle onu yakardı.

Ve (ayrıca) âlem-i kübrâ (büyük âlem) ve âlem-i suğrâ (küçük âlem) vardır. Gözle görünmeyen nesneler âlem-i kübrâdadır. Ama ehl-i tasavvufa göre, kişinin gönül âlemi açılırsa onsekiz bin âlemi apaçık görür, tıpkı âlem-i suğrâda göründüğü gibi. Ama gönlü açmak için sert çile çekmek gerek. Mevlâ 'azze ve celle Kur'ân'da şöyle haber verir: *Bizim uğrumuzda cihad edenleri (gayret sarfedenleri) elbette kendi yollarımıza eriştireceğiz*[264]. Rasûlullah (s.a) buyurur ki: *Ölmeden önce ölünüz*.

Şeyh Hasan Basrî (r.h)[265] der ki: Şeyh Bâyezîd Bistâmî'ye kadar tüm şeyhler altmış günde bir lokma yemek yerler, bu altmış gece gündüzde

---

[264] Ankebût, 29/69.

[265] Bu Hasan Basrî tâbiîn neslinden meşhur zât olamaz. Çünkü Bâyezîd Bistâmî'den (ö. 234/848) bahsediyor. Devamındaki cümleler de müellife ait olmayıp bu Hasan Basrî'ya ait ise Zengi Ata'dan (ö. 656/1258) sonra yaşamış bir şahıs olmalıdır. Zengi Ata'nın vefat tarihi için bk. Gulâm Server Lâhûrî, *Hazînetü'l-asfiyâ*, Leknev 1290/1873, c. I, s. 536-539; Harîrîzâde Kemâleddin Efendi, *Tibyânu vesâili'l-hakâik*, Süleymaniye Ktp, İbrahim Efendi, nr. 432, c. III, vr. 267a.

uyumazlardı. Tanrı'yı zikredip göz açıp kapayıncaya kadar bile olsa zikirden ayrı kalmazlar, sonra gönül âlemleri açılırdı. Şeyh Bâyezîd Bistâmî (r.h)'dan Hâce Ahmed Yesevî'ye kadar diğer şeyhler kırk günde bir lokma yemek yediler ve kırk gece gündüz uyumadılar. Uyuyup zikirden uzak kalmadılar. Sonra gönül âlemleri açıldı. **Hakîm Süleyman** (k.s) kırk gün böyle yaptı. **Mahmûd Hoca** (r.h) yirmidokuz gün ve **Zengi Ata** (r.h) ondokuz gün böyle yaptılar.

Şeyh Necmeddin Kübrâ (r.h) der ki: Gönül âlemi açılmadıkça şeyhlik yapmak ve mürid edinmek doğru olmaz. Şeyh Ahmed Yesevî der ki: (Bir kişi) yetmiş makâmdan geçmeden şeyhlik iddiâsında bulunsa o hemen kâfir olur.

Sadr Ata Risâlesi'nde[266] nakledilir ki: Bir kişi gönül âlemi açılmadan Gavs ve Gavslar[267], Hızır ve İlyâs başta olmak üzere gayb erenleri ile sohbet etmeden ve onlardan icâzet almadan şeyhlik iddiâsında bulunsa yalancı, bidatçı ve Şeytan'dır, demişler. Eğer bir kimse bu adı geçen gayb erenleri ve ruhlarından icâzet alıp şeyhlik makâmında mürid ve dostlarıyla halvete otursa, böyle şeyhi gayb erenler terbiye edip tarîkatı öğretirler ve ona yardımcı olurlar. Ayrıca mürid ve dostları da bu halvetten vecd ve feyz elde ederler. Bu hâle sekr makâmı derler. O makâmda sâlike bazı şeyler zuhûr eder. Gayb makâmından ne gelse buna tecellî eder veya şeyh denen kişi müridin üçyüz altmış

---

[266] Yesevîlik tarihinde Sadr Ata diye bilinen kişi Zengi Ata'nın mürididir. Tam adı Sadreddin Muhammed Buhârî'dir (bkz. Harîrîzâde, *Tibyân*, III, vr. 267a). Bazı kaynaklarda ise Sadreddin Ahmed diye geçer. bkz. Devin DeWeese, *Islamization and Native Religion in the Golden Horde*, Pennsylvania 1994, s. 371-372, 568.

[267] Gavs, tasavvuf kültüründe ricâl-i gayb içinde kabul edilir. Bk. Süleyman Ateş, "Kutub", *DİA*, İstanbul 2002, c. XXVI, s. 498-499.

damarından hangisinin râzı, hangisinin râzı olmadığına vâkıf olur. İşte, şeyh denen kimse müridi terbiye edip murâdına ulaştırabiliyorsa, onun mürid edinmesi câiz ve uygun olur. Eğer müridi maksada ulaştıramıyorsa, mürid edinmesi câiz olmaz. Kıyâmet gününde hesap yerinde cevap vermesi gerekir. (Şeyhlik yapması câiz) ve helâl olsa hesap; haram olsa azap görmesi gerekir. Ama gönül âlemi açılırsa ve yetmiş makâma ulaşırsa, o gönül Mevlâ 'azze ve celle'nin nazar ettiği yer olur. Nitekim Hz. Peygamber (s.a) buyururlar: *(Hak Teâlâ) sizin sûretlerinize bakmaz ama kalplerinize bakar*. Ve yine şöyle buyururlar: *Mü'minin kalbi, Rahmân'ın Arş'ıdır ve mü'minin kalbi Rahmân'ın evidir*. Hz. Peygamber (s.a) lutfedip böyle buyurdular.

Hz. Dâvûd (a.s) Hakk'a yalvarıp dedi ki: İlâhî! Dünyâda pâdişah denen kulların var ve onların hazîneleri var. Pekiyi, senin hazînen nerdedir? Mevlâ 'azze ve celle'den fermân geldi: "Ey Dâvûd! Benim hazînem, mü'min kullarımın gönülleridir. Dünyâda pâdişah denen kullarım hazînelerine zaman zaman bakarlar. Yâ Dâvûd! Ben o gönül hazîneme hergün üçyüz altmış kere bakarım". Binâenaleyh, bu özellikteki gönül belki Kabe'den daha üstün olur, onun için Kabe'yi Hz. İbrâhim binâ etti, gönlü ise Rabbü'l-celîl binâ etti. Bu görünen Kabe'ye tüm yaratıklar nazar eder ama gönle (sadece) Hak Teâlâ nazar eder.

İşte o önder (şeyh) ki, bu özellikteki gönül âlemini açsa ve yetmiş makâmdan geçse, onun şeyhlik yapması kabûl edilir. Eğer bu özellik olmadan önder olsa yalancıdır. Böyle şeyhten sakınmak gerekir. Gönül âlemi açılmış olan bir mürşid-i kâmilin nazarı müridin üzerine

düşse, o mürid bayılıp yıkılır. Nitekim Hz. Mûsâ sır makâmında Sînâ Dağı'nda Tanrı'nın zâtî tecellîsine erişince dağ parça parça oldu ve eriyip aktı. Mûsâ (a.s) bunu görüp bayıldı. Sonra Tanrı 'azze ve celle kelâmında haber verir ki: *Allah Teâlâ'nın kelâmı: Rabbi o dağa tecellî edince onu paramparça etti, Mûsâ da baygın düştü*[268].

Hz. Şeyh Necmeddin Kübrâ (r.h) der ki: Müridin bayılmasının üç şekli (ve izahı) vardır: Önce cezbe hâli, ikinci vecd hâli, üçüncü şeyhin nazarı hâlinden (bayılır). İlki bidat, ikincisi sünnet, üçüncüsü vâcib ve aynı zamanda itâattır. Cezbe şudur ki, (mürid) Tanrı 'azze ve celle'nin lutfu, rahmeti ve huzûruna yakın olayım deyip yıkılır (bayılır). Bu bidattır. Vecd hâli şudur ki, Tanrı 'azze ve celle'nin kelâmı veya zikri gönle tesir edip tatlılık ve lezzet taşar, (mürid) tâkat getiremeyip yıkılır. Bu sünnettir. Üçüncüsü ise (mürid), şeyhin nazarına tâkat getiremeyip yıkılır. Bu vâciptir.

Şeyh Muzaffer Deryâyî (r.h) şöyle dedi: Hızır (a.s) ile yedi yıl yürüdüm (arkadaş oldum). Sordum ki: Ey Hâce! Dâvud (a.s)'ın meclisinde bulundunuz mu ve sözlerinden işittiniz mi? Hızır dedi ki: Evet işittim. Sözleri ism-i zât (Allah) idi. Zevk ve şevk hâlinde Allah Allah deyince, mecliste hazır bulunanlardan bir dostuna hâli tesir etti, na'ra atıp (feryâd edip) yıkıldı ve aklı başından gitti. Dâvud (a.s) dedi ki: Bu kişiyi sürüyüp deryâya salın! Eğer bunun na'ra atışı ve bayılıp yıkılışı doğru (ve samîmî) ise deryâdan kurtulur. Eğer yalan (ve sahte) ise kurtulmaz. Hemen o kişiyi deryânın yanına getirdiler, o vakit

268 A'râf, 7/143.

deryânın suyu kurudu. Dâvud (a.s) bunu görüp na'ra attı ve kendisini minberden attı.

Şeyh Necmeddin Kübrâ (r.h) dedi ki: (Kişi) yetmiş makamdan geçse, ondan sonra na'ra atıp yıkılması kendine zarar vermez. Şeyh Ahmed Yesevî nakleder ki: Yetmiş makamın ilmini bilmek gerek, ondan sonra Mevlâ 'azze ve celle'den yardım gelirse (yüksek) makâma ulaşır. Mevlânâ Sûfî Dânişmend der ki: Keşfu'l-kubûr (kabrin içindekileri görmek) ve keşfu'l-kulûb (kalbin içindekileri görmek) bütün bu makamların başlangıcıdır. Bunlar (diğer makâmlardan) daha küçük olanlardır. Bu kıyâs ile (bu şekilde), bir kimse yetmiş makâmdan geçse, sonra şeyhlik makâmına oturup mürid edinmesi, zarûret hâlinde adak (hediye) alması ve ihtiyaç hallerinde velîlik hâli makamından haber vermesi ve (kerâmet) göstermesi câiz olur ve kabul edilir. Böyle yetmiş makamdan geçmeden ve gönül âlemini açmadan bir şeyh mürid edinse ve (şeyh gibi) davransa bu câiz olmaz. Böyle bir şeyh ölüp dünyadan gitse, dînine zarar ve îmânına tehlike getirir.

Şeyh Necmeddin Kübrâ der ki: (Müridden) hediye almanın şartı şudur: Hediye veren müridin verdiği az çok her ne olursa olsun, onu fakir, yoksul ve muhtaçlara vermek gerek. İkincisi, az ve çoğu denk görmek gerek. Üçüncüsü, (şeyh bu hediyeyi) kendi âile efrâdına vermemelidir. Ayrıca o hediye şühpeli ise hiç almamalıdır. Hediye veren dervişe duâ edip Tanrı'dan emirlerine uymada doğru yol nasîb etmesini dilemelidir.

Şeyh Necmeddin Kübrâ (r.h) der ki: Yetmiş makamdan geçen ve gönül âlemini açan önderin, ihtiyaç ve zarûret olduğunda velîlik ve

kerâmetten haber vermesi câizdir. Hz. Peygamber'den kâfirler mucize isteyince zarûret ve ihtiyaç hâlinde mucize gösterdiler. Onun için derler ki: *Peygamber (s.a) buyurdular: Söz, fiil ve hâlleri yönünden, kavmi içindeki şeyh, ümmeti içindeki peygamber gibidir*. İşte mürid, böyle bir şeyhe bağlansa bu uygundur. Ve böyle bir şeyh, inkârcı ve münâfıklara doğru yolu göstermek için kerâmet gösterse bu câiz olur.

Sûfî Muhammed Dânişmend der ki: Sultânü'l-ârifîn Hâce Ahmed Yesevî (r.h)'dan şöyle işittim ki: Mürid, bir şeyhe intisâb ettikten sonra gidip başka bir şeyhe intisâb etmesi (uygun) olmaz. Ama şâyet bu şeyh (hakîkî) mürşid değilse ve müridi maksada ulaştıramıyorsa, mürid de başka şeyhe gidip hizmet etse ve o mürşid sâyesinde murâdı hâsıl olsa bu câiz olur. Ama şeyhten izin almak gerekir. Şu deyim meşhurdur: İcâzet bir kişiye, hizmet bin kişiye. Şeyhin, müridine emir ve tavsiyelerde bulunması, onu makamdan makama ulaştırıp yükseltmesi vâcibtir. Müridin de, şeyhin emrettikleriyle amel etmesi gerekir. Haberde gelir ki: *Peygamber'e yüklenen, sâdece açık-seçik duyurmaktır*[269]. Peygamber, Allah Teâlâ'nın emrini nasıl ümmetine ulaştırdıysa, şeyh de Allah'ın emrini müridlerine öyle ulaştırır ki onları (yüksek) makama ulaştırsın. Muhammed Mustafa (s.a) gece gündüz ümmeti hakkında kaygılanıp beşbin defa ağladığı gibi, şeyh olan kimse de gece gündüz yalvarıp müridinin elinden tutup murâdına ulaştıracaktır. Nitekim Tanrı Teâlâ fermân buyurur: *Allah Teâlâ'nın kelâmı: Her kim Rabbine kavuşmayı umuyorsa, iyi iş (sâlih amel)*

[269] Nûr, 24/54.

yapsın[270]. Yani şeyhten emretmek, müridden yapmak; Mevlâ'dan lutuf, şeyhten himmet (mânevî yardım). Bunlar yerine gelirse, mürid murâdına ulaşır.

Derler ki: Şeyhin küfrü, müridin îmânıdır. Bunun mânâsı şudur: Yetmiş makamdan geçip gönül âlemini açan şeyhe bir mürid intisâb etse, o şeyh, bu makâmı müride öğretip göstermek için bu yüce makamdan aşağıya dönse, bu şeyhin küfrüdür. Bu küfre îmân getirmek (inanmak), müridin îmânıdır. Veya o şeyhle müridin hâli şuna benzer ki, (mürid) bâliğ olmamış (küçük) oğlan gibidir. Annesi o çocuğa nasıl şefkatle davranırsa, şeyh de müridi merhamet ve muhabbetle öyle terbiye edecektir.

Yine (asıl) maksada geldik. Eğer şeyh, (hakîkî) mürşid olsa ve müridi maksada ulaştırsa (uygundur). Eğer müridi murâdına ulaştıramıyorsa şeyhlik makâmında oturması câiz olmaz. Şeyh, müridin elini tutsa (mürid edinse), din için edinir. Eğer dünya için mürid edinirse bu yanlış (ve fâsid) olur, câiz olmaz. Bu sebeple Hz. Muhammed Mustafa şöyle buyururlar: *Dünya sevgisi tüm günahların (hatâların) başıdır*. Şeyh Necmeddin Kübrâ (r.h) der ki: İntisâbın (şeyhe bağlanmanın) şartı şudur: Eğer şeyh zengin, mürid fakir olsa, müridin nafakası şeyhin üzerine vâcip olur. Eğer şeyh fakir olup mürid zengin olsa, şeyhin nafakası müridin üzerine vâcip olur.

Sûfî Muhammed Dânişmend, Şeyh Hasan Basrî'den nakleder: *Sohbet üç türlü olur: Birincisi kîl u kâl (söz) ile şerîat konusunda; ikincisi hâl, velîlik, himmet ve olgunluk ile tarîkat konusunda; üçüncüsü sır*

---

[270] Kehf, 18/110.

(gönül) ve hâl ile hakîkat konusunda sohbet. Binâenaleyh şerîat, tarîkat ve hakîkat sahibi olanlara gereken şey, tevâzû ile riyâzat (perhiz) ve çile çekip duâ ve niyaz ederek, inkârcı, münâfık ve yoldan çıkmışları doğru yola sokmak ve tevbe ettirmektir. Eğer tevbe etmezlerse, Allah Teâlâ tevfîk (ve hidâyet) verinceye kadar sabretmektir. Nitekim Peygamber (s.a) şöyle haber verir: *Tevfîk, büyük (ve önemli) bir şeydir, sâdece azîz (değerli) kula verilir*.

(Sadr) Baba Risâlesi'nde şöyle derler: Şerîat, tarîkat ve hakîkat sâhibi diye adlandırılan kimselere gereken, doğru yoldan sapıp yolunu kaybeden sohbet ehlini (arkadaşlarını, müridlerini) doğru yola getirmek için teşvik edip onlara tevbe tavsiye etmektir. Şeyh, o yolunu kaybetmiş insan için hidâyet diler, üç güne kadar onun için duâ eder. Eğer bu süre içinde doğru yola girmezse beş gün riyâzat ve çile çekmesi gerekir. Eğer beş günde de tevbe etmezse yedi gün böyle yapması gerekir. Bu kıyas ile kırk güne kadar çile çekip yanlış yolda olanları doğru yola getirmelidir ki şeyhlik onun için câiz olsun.

Eski şeyhler derler ki: Derviş üç şeyi sürekli vird edinmelidir: Birincisi açlık ve susuzluk, ikincisi uykusuzluk, üçüncüsü zikr-i hafî yani kalp ile zikir. Bu üçünü beraberce yapmak gerkir. Eğer biri eksik olsa derviş murâdına erişemez. Yani oruç gününü bu şekilde geçirmek gerekir. Önce, günde bir lokmanın (öğün yemeğin) yarısını yemek ve zikirden bir an bile uzak kalmamak için bir gece gündüz uykusuz kalmak gerekir. Bu bir gece gündüz uyanık kaldıkdan sonra, üç günde bir lokma taâm yeyip üç gece gündüz uyumaz ve zikirden gâfil kalmaz. Bu üç gün uykusuzluktan sonra kötü ruhlar görünmeye başlar.

Mürid onlara hiç iltifât etmemeli. Sonra beş günde bir lokma yemek yeyip beş gün uyumaz. Sonra gönlünün toz, bulanıklık ve zulmeti görünmeye başlar. Sonra her yedi günde bir lokma taâm yeyip yedi gece gündüz uyumaz, göz açıp kapayıncaya kadar bile zikirden gâfil olmaz. Bundan sonra keşfu'l-kulûb (kalpleri okuma) makamı açılır. Sonra bu usûl ile dokuz gece gündüz uykusuz kalır. Bundan sonra keşfu'l-kubûr (kabrin içindekileri görme) makamı açılır. Sonra onbir gece gündüz uykusuz kalır, keşf-i ervâh-ı tayyibe (iyi ruhları görme) makamı açılır. Sonra onüç günde bir lokma taâm yeyip gece gündüz uykusuz kalsa, keşfu'l-melâike (melekleri görme) makamı açılır. Sonra onbeş gece gündüzde bir lokma taâm yeyip gece gündüz uykusuz kalsa, keşf-i zü'l-celâl (Hak Teâlâ'yı müşâhede) açılıp murâdı hâsıl olur. Eğer böyle onbeş günde maksadı hâsıl olmasa, kırk günde hâsıl olur. Eğer kırk günde hâsıl olmasa altmış günde elbette hâsıl olur. Eğer bunda da hâsıl olmasa üçyüz altmış gün gece böyle (perhiz) yapmalıdır. Eğer (yine) murâdı hâsıl olmazsa, kendi kusurudur. Kendi kusuruna bakıp tevbe istiğfâr edip duâ ve yalvarış ile meşgul olmalıdır. Ama Hak Teâlâ'nın vaadinden ümitli olmak gerekir ki: *Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyiniz*[271]. Eğer bu dünyada hâsıl olmasa âhirette hâsıl olur deyip korku ve ümit içinde itâat ve ibâdetle meşgul olur.

Şeyh Necmeddin Kübrâ (r.h) ve Sultânü'l-ârifîn Hâce Ahmed Yesevî (r.h) derler ki: Gönül âleminin kusuru çoktur. Bulanıklıkları da şunlardır: Dünya sevgisi, hırs, hased, öfke, düşmanlık, isyan,

[271] Zümer, 39/53.

unutkanlık, kendini beğenme, riyâ ve gösteriş yapma. Bu tür yasaklanan şeylerden biri müridin gönlünde bulunursa, o maksadına ulaşamaz. Mürid olup murâdına ulaşmak isteyen, seven olup sevdiğini arayan kimseler gönül âleminin kirlerini yok edip perhiz ile çile çekseler, ayrıca şeyh yardım ve Mevlâ Teâlâ inâyet etse, o zaman murâdları hâsıl olur. *Allah Teâlâ'nın kelâmı: Uğrumuzda çaba sarfedenleri elbette yollarımıza eriştireceğiz*[272]. Hz. Peygamber (s.a) de şöyle buyururlar: *Herşeyin bir zekâtı vardır. Bedenin zekâtı da açlık ve susuzluktur*. Böyle perhiz ve çile ile gönül âlemini açanların şerefi ve bereketi sâyesinde, Allah Teâlâ günahkârların günâhını afveder.

Şeyh Muzaffer Deryâyî (r.h) şöyle dedi: Yedi yıl Hâce Hızır (a.s)'ın sohbetinde bulundum. Gavsların Gavsı, Hızır, İylâs ve Kutub başta olmak üzere tüm gayb erenler, abdâllar ve evtâdlar hepsi şöyle deyip duâ ediyorlardı: İlâhî! Emrini tutmayan, tâat ve ibâdet etmeyen, Peygamber (s.a)'in sünnetine uymayan, günah ve fesad içinde yürüyen kullarına hidâyet ve tevbe nasîb eyle! Yine şöyle duâ ediyorlardı: İlâhî! Belâ, sıkıntı ve türlü eziyetlerle mübtelâ olan kullarına acıyıp eziyetlerini def et! Ve onların duâları kabul olup yoldan sapmış olanlar doğru yolu buluyorlardı.

İşte ey derviş! Bil ki, tüm peygamberler, velîler, yaşayan, ölmüş, gâib ve hâzır tüm seçkin kullar duâ ile meşgul imişler. Bu konudan Peygamber (s.a) şöyle haber verir: *Sâlihler olmasaydı, zâlimler helâk olurdu*.

---

[272] Ankebût, 29/69.

Şeyh Şiblî (r.h) der ki: Velînin, velî olduğunu bilip bilemeyeceği konusuda şeyhler arasında fikir ayrılığı vardır. Bazıları: Velî olduğunu bilebilir, der. Bazıları ise: Bilemez, der. Zîrâ şu hadis buna delâlet eder: *Kubbelerimin altında öyle velîlerim vardır ki, onları benden başkası bilemez*. Peygamber (s.a) de şöyle buyurur: *İhlâslılar da büyük bir tehlike içindedirler*. Şeyh Necmeddin Kübrâ (r.h) der ki: Alâmet olunca (kendisinin) velî olduğunu bilebilir. Bazıları, dokuz, bazıları kırk, bazıları yedi ve bazıları da üç alâmet ile velî olduğunu bilebilir dediler. Eğer alâmet üçten az olursa o kişi velî olamaz. Birincisi, o kişide dünya sevgisi olmamalıdır. İkincisi, açlık ve susuzlukla nefsini öldürmüş (terbiye etmiş) olması gerekir. Üçüncüsü geceleri uyanık olması gerekir.

Şeyh Necmeddin Kübrâ (r.h) der ki: Az yemek, çok kanâat etmek, az uyumak, çok uykusuz kalmak, az konuşmak, çok zikretmek ve diri olmak ölüp dirilmek (ölmeden önce ölüp nefsi terbiye etmek) gibi alâmetler bir kişide olsa, ümid edilir ki o velîlerdendir. Şeyh diye adlandırılan ve tarîkat yolunda yürüyoruz diye iddiâ edenler, (eğer) yetmiş makamdan geçip, gönül âlemlerini açıp, gayb erenler, şeyhler ve ruhlardan icâzet alırlar ve tarîkatta iddiâları doğru olursa, şeyhlik makamına oturmaları câiz olur. *En iyisini bilen Allah'tır*.

Üçüncü Bölüm: Hakîkat Hakkında

Emrolunduğun gibi dosdoğru ol[273]! *Hakîkat benim hâllerimdir*. Şeyh Ahmed Yesevî (r.h) dedi ki: *Hakîkat, gönülle amel etmektir*. Peygamber (s.a), *Emrolunduğun gibi dosdoğru ol!*, âyetinden korkup,

---

[273] Hûd, 11/112.

Doğru yola yönelerek İbrâhim'in dînine uy[274]! âyeti ile amel etti. (Hakk'a) miracı buldu, yetmiş bin makamdan geçti ve Hz. Peygamber (s.a)'e yetmiş makamda âyet geldi. *Allah Teâlâ'nın kelâmı: Onlar için yetmiş kez af dilesen de, Allah onları aslâ affetmeyecek*[275]. Bu âyet, yetmiş makama işâret eder. (Hak Teâlâ) yetmiş bin hicâbı, yetmiş makam içine koydu. Yetmiş makamı da yedi yakîn (kesin ve sağlam inanç) içine koydu. Bunlar isme'l-yakîn, resme'l-yakîn, ilme'l-yakîn, ayne'l-yakîn, hakka'l-yakîn, hakîkat-ı hakka'l-yakîn ve Allâh-ı Hakka'l-yakîndir. Bu yedi yakîni de mücâhede (çaba ve çile) ile koydu ki: *Uğrumuzda çaba sarfedenleri elbette yollarımıza ulaştıracağız*[276]. Mücâhedeyi de Hak Teâlâ'nın inâyeti (lütfu ve yardımı) içine koydu. *Allah Teâlâ'nın kelâmı: Ancak sana ibâdet eder ve ancak senden yardım dileriz*[277] diye fermân gelince Peygamber (s.a) Hz. Mevlâ 'azze ve celle'den inâyet dileyip mücâhede etti. Yetmiş bin makamı geçti, hakîkata girince onun ne olduğunu tümüyle (tam anlamıyla) gördü. Gönül miracı yaptı. Beden miracı da ondan haber verir: *Allah Teâlâ'nın kelâmı: Bir gece, kendisine âyetlerimizden bir kısmını gösterelim diye (Muhammed) kulunu Mescid-i Harâm'dan, çevresini mübârek kıldığımız Mescid-i Aksâ'ya götüren Allah noksan sıfatlardan münezzehtir*[278].

Bilesin ki, Hz. Peygamber, miracda Rabbu'l-izzet'e varıncaya kadar elli mertebe aştı. 1. Akıl, 2. Onun (Teâlâ) varlığını bilmek, 3. Onun

---

[274] Nahl, 16/123.
[275] Tevbe, 9/80.
[276] Ankebût, 29/69.
[277] Fâtiha, 1/5.
[278] İsrâ, 17/1.

kâinâttan önce var olduğunu bilmek, 4. Onun bâkî olduğunu ve yok olmayacağını bilmek, 5. Diri olduğunu ve ölmeyeceğini bilmek, 6. Âlim olduğunu bilmek, 7. Kâdir olduğunu bilmek, 8. İşitici olduğunu bilmek, 9. Gördüğünü bilmek, 10. Dilediğini bilmek, 11. Fâil (iş yapan) olduğunu bilmek,[279] 13. Emredici olduğunu bilmek, 14. Benzerinin olmadığını bilmek, 15. Doğurmadığını ve doğurulmadığını bilmek, 16. Onun yerine geçecek birşeyin olmadığını bilmek, 17. Hikmet sâhibi olduğunu bilmek, 18. Doğru sözlü olduğunu bilmek, 19. Hiçbir şeye ihtiyacının olmadığını bilmek, 20. Peygamberler gönderdiğini bilmek, 21. Kalpleri ülfet ettirdiğini söyleyen olduğunu bilmek, 22. Hayy ve Kayyûm (canlı ve kâinatı ayakta tutan) olduğunu bilmek, 23. Kabirlerden diriltenin O olduğunu bilmek, 24. Onun, iyilik yapanları fiillerinden dolayı sevdiğini bilmek, 25. Kulların günâhlarını affettiğini bilmek, 26. Âdil olduğunu bilmek. Sonra niyet, sonra sabır, sonra yakîn, havf, recâ, hayâ, hilm, şerh (kalbin açılması), tasdîk, îtikad, ihlâs, istiâne (yardım isteme), temkîn, kabûl, tevekkül, tefvîz (işleri Allah'a havâle edip râzı olma), zühd, nasîhat, şefkat, velâyet, ilim, kerâmet ve rahmet (mertebeleridir). (Hz. Peygamber) bu mertebeleri aşınca niyetine ve maksadına ulaştı. Hak Teâlâ'dan tüm ikramları gördü. Öyle ki sır (veya perde) kalmadı, Onunla perdeden (perdesiz?) konuştu. Lutuf ve şevk yakınlığı ile Hakk'a iki yay mesâfesinden daha yakın oldu. Bu, (başarıya) eren önceki mutasavvıfların görüşüdür.

---

[279] U ve T nüshalarında 12. Madde atlanmış. A nüshasında ise (vr. 37b): 11. Mütekellim (konuşan) olduğunu bilmek; 12. Fâil olduğunu bilmek … şeklindedir.

Sûfî Muhammed Dânişmend, Sultânü'l-ârifîn Hâce Ahmed Yesevî (r.h)'dan nakleder ki: Mukarreb olup Hakk'a yakınlık makamında duran kişi, Hak Teâlâ'nın cemâli ile müşerref olur. Nitekim Peygamber (s.a): Gönül gözümle cemâli müşâhede ettim, dedi ve beden (baş) gözüyle görmedim, dedi. Mevlâ Teâlâ şöyle haber verir: *Allah Teâlâ'nın kelâmı: Fakat (o kul Allah'a) yakın olanlardan ise, ona rahatlık, güzel rızık ve Naîm Cenneti vardır*[280]. Ama inkârcı ve münâfıklar şöyle dediler: (Böyle) mirac nasıl olur, yedi kat göğü bir saatte kat etmek, onun ilginçliklerini görmek, Cennet'i seyredip ilginç yerlerinde dolaşmak, ayrıca Arş, Kürsî, Levh ve kalemi görmek, vâsıtasız doksan bin kelâm konuşmak ve kurbet (yakınlık) makâmında durup cemâl-i ilâhîyi müşâhede eylemek, bu işler imkânsızdır, dediler.

Şeyh Necmeddin Kübrâ (r.h) der ki: Bu yolda sabır ile murâda ulaşan kişi hakkında Allah kelâmı şöyle haber verir: *Ancak sabredenlere mükâfâtları hesapsız ödenecektir*[281]. Rasûlullah (s.a) de şöyle buyurur: *Sabır, Allah Teâlâ'nın hazînelerinden bir hazînedir. Onu ancak velî kuluna bahşeder*. Şeyh Necmeddin Kübrâ (r.h) şöyle dediler: "Şerîatta belâya sabretmek, tarîkatta belâya şükretmek ve hakîkatta belâdan tad almak gerekir".

Hz. Hâce Ahmed Yesevî'den çok önceleri, (Âdem aleyhisselâm'a) şerîat verildi. Sıra İbrâhim (a.s)'a gelince tarîkat verildi, Muhammed Mustafa (s.a)'e gelince hakîkat verildi. O zaman Peygamber (s.a) münâcâtta bulundu: İlâhî! Bu hakîkatla yürümek zordur. Ümmetlerim

---

280 Vâkıa, 56/88-89.
281 Zümer, 39/10.

bu yolla amel edemez, âsî olurlar, deyince Allah Teâlâ fermân buyurdu: Senin ümmetlerine şerîatı, tarîkatı ve hakîkatı verdim. İsterlerse ikisinden (şeriat ve tarikattan) yürüsünler. Ama ey Muhammed! Hakîkatı (herkese) söyleme, ârif ve âşık olanlara açıl (söyle). Çünkü bu anlatılmayacak sır ilmidir, dil ile anlatma, dedi.

Hakîkatla yürüyorum deyip iddiâ edenler ve Hakk'a yakın şeyh diye adlandırılan kimseler, bu hakîkat konusunda anlatılan yetmiş makamı geçip, yetmiş bin perdeyi aşıp hakîkata girse ve Rasûlullah (s.a)'in gördüklerini görseler, (o zaman) mânevî hâlleri düzgün ve iddiâları doğru olur. Hakk'a yakınlık ve şeyhlik onlara câiz olur. Ama hakîkat konusunda anlatılan yetmiş makamı geçmeden, yetmiş bin perdeyi aşmadan ve Hz. Peygamber (s.a)'in gördüklerini görmeden, bir kimse "ben Hakk'a ulaşıyorum" diye iddiâda bulunsa, iddiâsı yalan, kendisi yalancı ve Tanrı'ya düşman olur. Nitekim buyurdular: *Yalancı, Allah'ın düşmanıdır. Nebî (a.s) buyurdu: Her iddiânın bir mânâsı (delili, içeriği ve özü) vardır. Mânâsı olan kişi doğru, olmayan ise yalancıdır. İnsanlara öyle bir zaman gelecek ki iddiâ çok ama mânâ (delil ve mâneviyât) az olacak. Kim bir şeyi iddiâ eder ama karşılığını bulundurmazsa, o yalancıdır. Peygamber doğru söyledi.*[282]

Kutbu'l-aktâb Hâce Ahmed Yesevî ve *Tabakât* meşâyıhı (*Tabakâtu's-sûfiyye* adlı eserdeki ilk dönem sûfîleri) şöyle demişlerdir: Âhir zamanda bizden sonra öyle şeyhler zuhûr edecek ki, Şeytan aleyhi'l-la'ne onlardan ders alacak ve onlar Şeytan'ın işini yapacaklar. Halka dost olup halk ne isterse onu yapacaklar. Müridlerine yol gösterip

[282] A nüshası burada (39b) bitmektedir.

onları maksada ulaştıramayacaklar. Dış görünüşlerini süsleyip müridden daha çok hırs sâhibi olacaklar ve içleri (bâtınları) harâb olacak. Küfür ile îmânı farklı görmeyecekler, âlimleri sevmeyecek ve onlara iltifât etmeyecekler. Ehl-i Sünnet ve cemâatı düşman görüp ehl-i bidat ve dalâleti sevecekler. Kötülüklerini öne çıkarıp Hak Teâlâ'dan iyilik umacak ve şeyhlik iddiâsında bulunacaklar. Ama şeyhlik işini de kötü yapıp müridlerin kapısında (veya istekleri doğrultusunda) yürüyecek. Bu haldeki kişi, müride şeyhlik yapamayacak ama şeyhmiş gibi davranıp hediye alacaklar. Mürid birşey vermezse, o zorla alacak. Eğer o aldığı nesneyi lâyık olan kişiye ve yoksula vermeyip kendine ve âilesine sarf ederse, it ölüsü yemiş gibi olur. Eğer o taraftan alıp yese veya kıyâfet giyse, o giysi üzerinde (omuzunda) olduğu sürece, kıldığı namaz ve tuttuğu oruç Allah Teâlâ dergâhında makbûl olmaz ve yediği her lokma için Cehennem'de üçbin yıl azap görür.

Sultânü'l-ârifîn (Ahmed Yesevî) şöyle derler: Bizden sonra böyle bir bidatçıya kim pîr deyip hizmet ederse kâfir ve mel'ûn olur. Böyle bir kimsenin yaptıklarını ilim yerine (bedeline) tutmak ve bidatını sünnet yerine tutup helâl görmek, tüm bunlar şerîatta küfür, tarîkatta reddedilmiş ve hakîkatta usanılmış işlerdir. Ayrıca Hâce Ahmed Yesevî (r.h) dediler ki: Vay o kişilere ki böyle şeyhlere el uzatıp mürid olurlar. Kendilerini azâba atarlar. *Şüphesiz azâbım şiddetlidir*[283].

Ey Derviş! Şeyhlik dâvâsında bulunan kimsenin, kırk yıl bir mürşid-i kâmilin hizmetinde bulunmuş, çile çekip ondan icâzet almış olması

283 İbrâhîm, 14/7.

gerekir. (Aksi takdirde) onun mürid edinmesi ve hediye alması haram ve bâtıldır. Şerîata aykırı iş yapan kişi dinden çıkar, tarîtata aykırı iş yapan da merdûd olur, reddedilir. Ve her kim tevbe etmeden dünyâdan göçerse Cehennem'de azap görür. *Bundan Allah'a sığınırız*.

Hikâye: Günlerden bir gün Şeytan aleyhi'l-la'ne, Hızır (a.s)'a dedi ki: "Bilesin ki, ben mü'minlere günâhı kolaylaştırırım, namazı terketmek, dînen suç işlemek ve dünyevî arzulara heves etmek gibi konulara onları teşvik eder, özendiririm. Kalplerini bozarım ama onlar kendilerini başkalarına sâlih, zâhid ve müslüman olarak gösterirler. Hakîkatta Mevlâ Teâlâ katında münâfık olurlar, benim arzum da hâsıl olur". Hızır (a.s) dedi ki: Bu sözleri Şeytan'dan işittim ve Rasûlullah (s.a)'e söyleyince efendimiz çok ağladılar ve şöyle buyurdular: Ey Hızır! Bunun çâresi şudur: O mel'ûn kul, mü'minin gönlüne bozuk düşünceleri salar. Mü'min sünnet ve farz namaz arasında kelime-i temcîdi (yani *Lâ havle ve lâ kuvvete illâ billâh* duasını) çok okusun. Ardından şu duâyı okusun: *Ey Allah'ım! Lâ ilâhe illallah Muhammedü'r-rasûlullâh kelâmı hürmetine, şirk, nifak ve bedbahtlığın saâdete gâlip gelmesi hâllerinden sana sığınırım. Müşrikler beğenmese de, (Allah Teâlâ, Hz. Peygamber'i), bütün dinlerden üstün kılmak üzere hidâyet ve hak din ile gönderdi*.

Bunun (vesvesenin) mânâsı şudur: Şeytan, namaz içinde vesvese verirse, namaz kılanın gönlü istikrarsız olup birçok şeyi düşünür, rükû, secde, tesbîhler ve namazın tüm şartlarını yerine getiremez, riyâdan daha beter bir yola sapar ve tüm tâatı geçersiz olur. İşte namaz kılan kişiyi böyle bir hâl kuşatırsa şu kelime-i temcîdi çok okusun: *Allahım!*

Bizi koru, utandırma, riyâdan ve hevâya uymaktan koru, rızân ve rahmatinle hâlis olarak tâatına muvaffak eyle, ey merhametlilerin en merhametlisi.

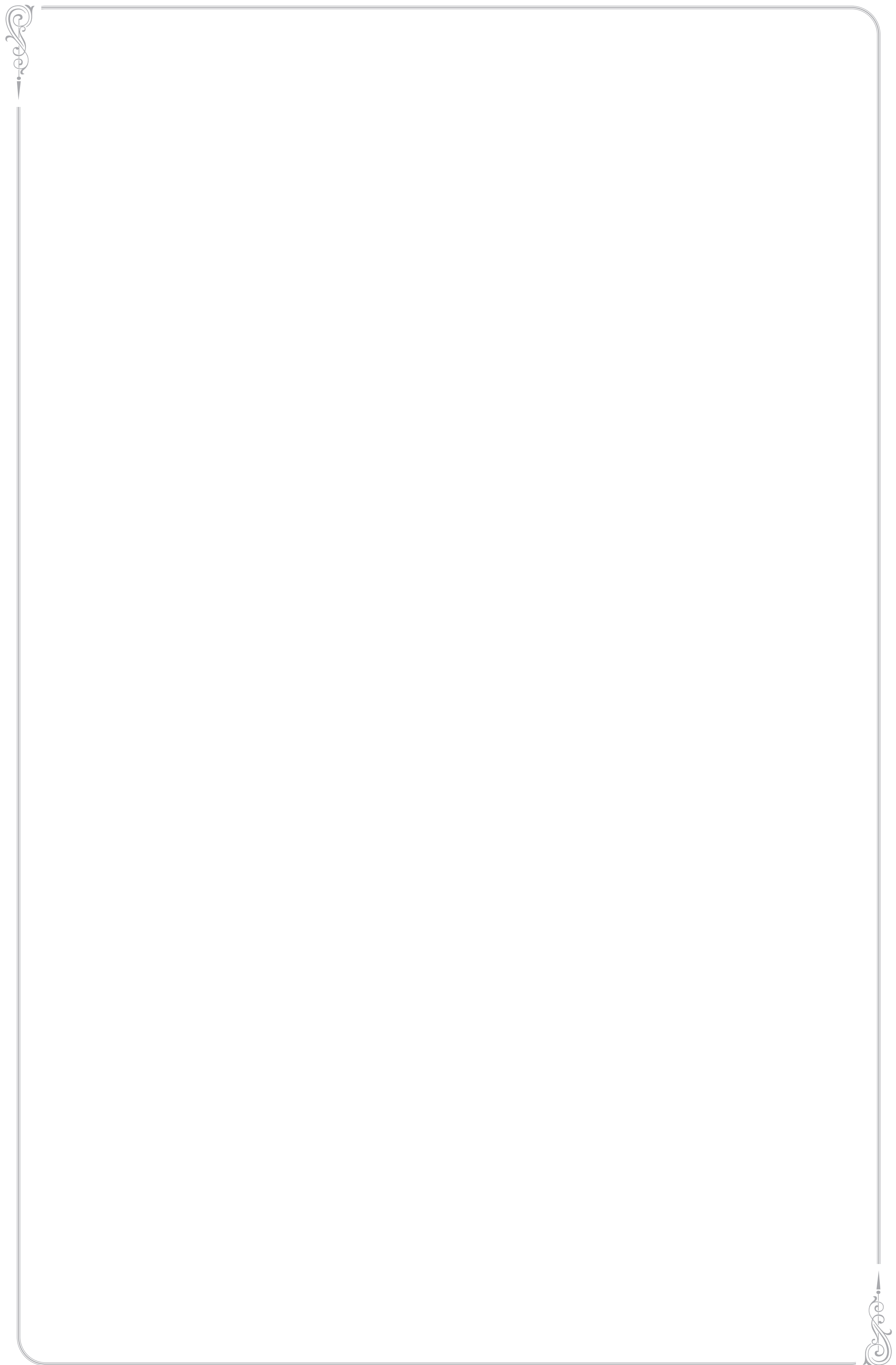
Eğer deseler ki: Nur kaç kısımdır? Cevap olarak de ki: Üç kısımdır. Birincisi nûr-i zât, ikincisi nûr-i sıfât, üçüncüsü nûr-i hâk (toprak nûru). Nûr-i zât, Allah Teâlâ'nın nûrudur. Nûr-i sıfât, Hz. Muhammed Mustafa (s.a)'in nûrudur. Nûr-i hâk, insanoğlunun bu dünyada gördüğü mülk nûrudur.

Eğer deseler ki: Şerîat îmânı, tarîkat îmânı ve hakîkat îmânı nasıl olur? Cevap olarak de ki: Şerîat îmânı, kelime-i tayyibe (Lâ ilâhe illallâh) okumak; tarîkat îmânı Allah Teâlâ'dan korkmak ve hakîkat îmânı dürüstlük (ve samîmiyet) ile Hak Teâlâ'ya yönelmektir.

[SON]

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ESERİN ARAP HARFLİ TÜRKÇE METNİ

[۱٥۸b] **بسم الله الرحمن الرحيم**

الحمد الله السميع العليم و سبحان الله الخلاق الكريم.

يعنی بلگيل و آگاه بولغيل كه بو رسالهء متبركه نی جمع قلغان برهان الشريعت و ارباب الطريقت يعنی مولانا صوفي دانشمند ترور كيم حضرت سلطان العارفين و قدوة المتورعين و قطب الاقطاب روی زمين يعنی خواجه احمد يسوی رحمة الله عليه نينگ اقوال لاری نينگ بو عزيز **صوفي محمد دانشمند** ايتورلار. اما بو رساله نينگ كتابت قيلغانی نينگ سببی اول اردی كيم كونلارده بر كون تمامي صوفی لار صبحُ شام بلكه علي الدوام ذكر حلقه سيده مستقيم ايرديلار. حضرت سلطانگا عرض قيلديلار: شيخ ليق و مريد ليق بابيده و تقي بو [۱٥۹a] سلسلهء عظيم نينگ سلوک و طريقه سي دين خبر برسانگيز كيم سيزدين سونگ اهل طريقه لارغه يادگار قالغای. اندين سونگ بو رساله غه **مرآت القلوب** آت قويولدی يعنی كونگول لارنی كوزگوسی. و هر كيم ايرسه كوزگوگا باقسه يوزيني كورار و تقي عيبی[۱] بولسه آني هم كورار. پس هر كيم ارسه بو كتابني اوقوسه تقي اوز عيبني كورسه و بيلسه انينگ تداركی ده بولوب توبه و استغفار بيرله مشغول[۲] بولسه اميد اول كيم الله تعالي اول عيب و اول تقصيرين عفو قلغاي. و هر سالک كيم بو رساله نی اوقوسه و يا اوقوچيدين اشتيب عمل قيلسه كونگول كوزگوسينی آچسه و اون سكيز مينگ عالم داغی عجايب و غرايب لارني مشاهده قيلسه و قيامت

---

۱ T:تقي عيبی U: آينهء غيب

۲ U: بيخود T:مشغول

ده آمنّا و صدّقنا لقاء ذو الجلال بيچون و بيچگونه ديدارين كورسه هيچ عجيب و غريب بولمغاى. **و به نستعين.**

محبت سوز شوق ديو بو رسالۀ مرآت القلوب اوچ باب اوزه بنا قلديلار. اول معني اوچون كيم مولي عز و جل اوز حضريتدا قل لارين يقين كيلسون ديب دين و اسلام يوليني عطا قيلدي. اول يولغه اوچ آت قويدي. اول شريعت ايكنچي طريقت اوچونچي حقيقت، بو معني اوچون [١٥٩b] اوچ باب اوزه بنا قلندي. و تقي كلام ايچنده ياد قيلدي: **إني ذاهب إلي ربي سيهدين**[٣]. ابراهيم عليه السلام **خطاب غه**[٤] قيلدي كيم: بدرستي پروردگاريم كوندوردي مني توز يوليغه. يعني مراد بو يولدين اسلام يولي ترور. اما مولي تعالى يولي اوچ طريقه بولوپ ترور. بو دليل برله كيم: **الدين الإسلام طريق إلي الله تعالي الشريعة ابتداءه و الحقيقة انتهاءه و الطريقة بينهما.** و تقي شيخ نجم الدين كبرا رحمه الله خبر برور كيم: **إن في كل عمل شريعة و طريقة وحقيقة، كذالک الإرادة، فهو فى الشريعة العلم والأعمال و فى الطريقة كشف القلوب و الحال و (فى) الحقيقة رؤية لقاء ذو الجلال.** و تقى حضرت پيغمبر صلى الله عليه و سلم[٥] ايتپ ترور: **الشريعة أقوالى و الطريقة أفعالى و الحقيقة حالى.** و تقى سلطان العارفين[٦] ايتپ ترور: **الشريعة عمل بالأركان أى بالظاهر والطريقة عمل بالقلب والحقيقة عمل بالسر.**

سلطان العارفين ايتپ ترور: مقتدا اوچ قسم ترور، شريعت مقتداسى عالم لار و پادشاه لار ترورلار، طريقت مقتداسى شيخ لار و صوفى لار

---

٣ Sâffât, 37/99.

٤ U: عليه السلام غه T: + خطاب

٥ U: مولى A: تقى پيغمبر صلى الله عليه و سلم T: boşluk var (muhtemelen kırmızı mürekkeple yazılmış olup eski mikrofilmde boşluk olarak görülmektedir).

٦ T: + احمد يسوى

ترور لار، حقیقت مقتداسی عارف لار و مقرب مشایخ لار ترورلار. اگر عالـم لار و پادشـاه لار[١٦٠a] شـریعت ده امـر معـروف قیلیـب[7] و نهـی منکردیـن یغلیـپ و اوزگالار گا فرمانلاسـالار تـوز یولدیـن آزمغـای لار، تقی الارغـه اقتدا و اتبـاع قیلغانـلار هـم ازمغـای لار، اگـر مونـداغ شـرایط برلـه بولمسـه لار شـریعت یولیدیـن ازغایـلار، اگـر شـیخ لار و صوفـی لار کیـم ریاضـت تارتیـپ و مجاهـده چکیـپ کونگـول عالمنـی آچیـپ یتمیـش مقامدین کچیپ غایب ارواح لارغه و فرشته لارغه صحبت لیق بولسه لار طریقت یولیدین بو تورلوگ شیخ و صوفی لار آزمغی[8]. انداغ بزرگوارغه اقتـدا و اتبـاع قیلغانـلار هـم ازمغـای لار. بـو شـرایط لار برلـه بلمسـه لار طریقـت یولیـده[9] ازغـی لار اقتدا و اتباع قیلغانـلار هـم ازغیـلار. اما مقرب بنده لار ومشـایخ لار حقیقت[10] ما سوا الله دین کچیپ سرنی سرغه اولار سـالار[11] مرادلاریغـه یتـپ حقیقـت یولیدیـن آزمغـی لار و الارغـه اقتـدا و اتباع قیلغانـلار هـم ازمغایلار. اگر بـو شـرایط برلـه بولـمسـه حقیقـت یولیدیـن ازیـپ مـراد و مقصودغـه یتماگایـلار. والله أعلـم.

یعنـی صوفـی محمـد دانشـمند اونـگا[12] نظیـرا ایتیـپ تـرورلار کیـم: مثـلا حجـاز ولایتـی نینـگ پادشـاهی خطـای ولایتـی نینـگ پادشـاهیغه ایلچـی یبارسـه[١٦٠b] اول ایلچـی یـول بلمسـه بـری بـاش بولـوپ یـول باشلاسـه تـوز یولدیـن ازیـپ سرسـان بولغـای و هـم ایلچـی سرسـان بواغـای. اگـر او قلاوز کـورگان یولینـی یانگیلماسـه قلاوز توتغانـلار هـم آزمغایـلار. درویـش

٧ U:- قیلیب T: + قیلیب
٨ T: آزماغای
٩ T: یولیدین
١٠ T: حقیقت ته
١١ T: اولا سالار
١٢ T: مونگا

یا شیخ بولغان یول بیلگوچی قلاوزغه منگزر، اقتدا قیلغانلار و تابع بولغانلار قلاوز توتغانغه منگزر.

صوفی محمد دانشمند ایتپ تررورلار کیم: قیو مشایخ یتمش مقام دین کچماین شیخ لیق و مقتدالیق دعوی قیلسه دعوی سین باطل بولغای. بلکیم اول یتمش مقام دین کچکان بزرگ مشایخ لار دشمن بولغای لار. ایغایلار کیم ای باطل دعوی قیلغان سنگا اقتدا و اتباع قیلغانلار باطل و فاسد دورلار. اول متابعت قیلغان مرید و اصحابلارنینگ هم یازوقلاری او[۱۳] یلغانچی باطل شیخ نینگ بوی نیغه[۱٤] بولغای.

شیخ نجم الدین کبرا ایتیپ تررورلار کیم: بعض لار شریعت برله یورور من دیپ دعوی قلورلار[۱٥] و بعض لار حقیقت برلا. اما شریعت برلا دعوی قیلغانلارنی مؤمن و مسلمان آتنورلار و طریقت برلا یورگانلارنی شیخ و صوفی و زاهد آتنورلار. و حقیقت برلا یورگانلارنی عارف و عاشق و محب آتنورلار. پس بو یولنی دعوی قیلغان کمرسه لارگا معنی کراک اگر معنی سی راست بولوپ دعوی سی راست بولسه تنگری عز و جل دوست توتر. اگر معنی سی راست بولمسه دعوی یلغان بولسه **نعوذ بالله من ذالک** انداغ کمرسه خدای تعالی نینگ دوشمنی ترور.

[١٦١a] قوله تعالی: **ویل یومئذ للمکذبین**. و حضرت پیغمبر صلی الله علیه و سلم باز ایتورلار کیم: **الکذاب عدو الله**. بو یولده یلغانچلیق برله یورماگیل و راست لیق برله یورگیل که دعویگا معنی کرک. معنی سیز دعوی[۱٦] نیگا کرک. اما هر نمرسنینگ معنی سین اوز جایده بیان قیلونور

---

۱۳ T: اول

۱٤ T: شیخ اوزه

۱٥ T: + بعضی لار طریقت برلا

۱٦ U:– دعوی T: + دعوی

انشاء الله تعالی.

الباب الأول: فی الشریعة[١٧]

قال رسول الله صلی الله علیه و سلم: الشریعة أقوالی و الطریقة أفعالی الحقیقة أحوالی. ایدیلار کیم شریعت منینگ سوزلاگان سوزوم تورور و طریقت منینگ قیلغان فعل لاریم ترور. رسول صلی الله علیه و سلم شریعت منینگ سوزلاگان سوزوم تیدی. طریقت نی منینگ سوزلاگان تیمادی. قیلغان فعل لاریم تیدی. جواب انداغ کیم ایتمیش لار حضرت رسول الله معراج تونیدا مولی عز و جل برله بیواسطه توقسان مینگ سوزلاشیتی لار. اوتوز مینگ شریعت ده و اوتوز مینگ طریقت دا و اوتوز مینگ حقیقت ایردی. ینه فرمان بولدیکم اوتوز مینگ شریعت نی سوزلارینی برچه مؤمن و کافر و فاسق لارگا ایغیل. و لیکن طریقت سوزینی تیلاگانلارگا ایغیل. و لیکن حقیقت نی اصلا ایتماغیل.

سولطان العارفین حضرت خواجه احمد یسوی ایتپ تورورلار کیم: **الشریعت عمل بالارکان ای بالظاهر.** بالارکان دین مراد فرایض و واجبات و سنن و آداب[١٦١b] قموغ بولور. اما شریعت برله یرورمن دیپ دعوی قیلغانلار مؤمن و مسلمان اتاندیلار. دعوی لارگا معنی کرک. معنی اول تورور کیم مولی تعالی نینگ فرمانی قل لارگا ایکی وجه برله تورور: بری امر معروف و تقی نهی منکر. **کنتم خیر امت اخرجت للناس تأمرون بالمعروف و تنهون عن المنکر.**[١٨] ایمدی بو مؤمن و مسلمان اتانغانلار قموغ امر معروف نی برجا کیلتوروپ نهی منکردین یراق بولوپ تورسه

---

١٧ Bu başlık Uppsala nüshasında yoktur, Taşkent ve Almatı nüshalarında vardır.

١٨ Âl-i İmrân, 3/110.

لار شریعت ده دعوی لارین راست بولوپ مؤمن و مسلمان لیق لاری درست ایرگان. خدای عز و جل گا چین قل بولغای لار. **قوله تعالی: الله**[19] **ولی الذین آمنوا یخرجهم من الظلمات إلی النور.**[20] اگر امر معروف نی برجا کیلتورمای نهی منکردین یراق بولمای مؤمن و مسلمان من دیسه دعوی سی یلغان تورور و اوزی یلغانچی دور.

امر معروف اول دور کیم هر نمرسه[21] کیم شریعت ده مشروع بولسه آنی قبول قیلماق و اوزگالارگا فرمانلاماق تورور و تقی نهی منکر اول ترور کیم کفر و نفاق و شک و شرک و عجب و ریا و ظلم قیلماق حرام یماک یلغان سوزلاماق و غیبت قیلماق و زنا قیلماق و چغر[22] ایچماک و بنگ یماک و مؤمن لارنی نا مشروع آزار برماق[23]. بو قموغی نهی منکر ترور.

من رأی منکم منکرا[24] **فلیغیره بیده وإن لم یستطع**[١٦٢a] **فبلسانه فإن لم یستطع فبقلبه و ذلک أضعف**[25] **الأیمان.** هر کمرسه نهی منکر قیلسه انی منع قیلماق کرک. اگر ایلگی برله کوچی یتماسه تلی برلا و اگر تلی برلا کوچی یتماسه کونگلی برله دوشمن توتسون اول ایمان نینگ ضعیف لیغی دین ترور. اگر مؤمن اول بی راه نی کروپ منع قیلماسه انینگ قیلمیش یازوقی غه شریک بولغای. نچوک[26] کیم پیغمبر صلی الله علیه و

---

١٩ U: – الله

٢٠ Bakara, 2/257.

٢١ T: نیرسه

٢٢ T: چغیر

٢٣ T: قیلماق

٢٤ U: – منکرا

٢٥ U: ضعیف T: ضعف Hadis kitaplarında: أضعف

٢٦ T: نیتاک

سلم ایدیلار کیم: **الرضاء بالکفر کفر و بالمعصیة معصیة.**

شیخ حسن بصری رحمة الله علیه ایتیپ ترور لار: شریعت اول وقت ده تمام بولور کیم کفرنی تمام کونگولدین کیتارسه. کتاب خلاصه ده کیلتوروپ تورورلار کیم: **لا یدخل الجنة أحد إن کان فی قلبه مثقال خردل من کبر.** یعنی اوچماق[۲۷] کرماس اول کمرسه کیم کونگلیده سپند دانه چه کبر بولسه. و تقی اهل معرفت انداغ ایتپ تورورلار کیم: **المتکبر الذی یری[۲۸] نفسه خیرا من غیره** یعنی من من لیک قیلغوچی اول کمرسه کیم اوزینی اوزگا کمرسه لاردین یخشی[۲۹] کورار، پس مونداغ کیشی اوچماحقه کرمگای. و تقی پیغمبر صلی الله علیه و سلم ایدیلار: **البخیل لا یدخل الجنة و إن کان مؤمنا السخی لا یدخل النار و إن کان کافرا.** یعنی بخیل بهشت[۳۰] کرمگای اگر چه مؤمن بولسه و جوان مرد دوزخ ده کرماس اگرچه کافر بولسه.

شیخ جنید بغدادی [۱۶۲b] رحمة لله علیه ایتیپ تورورلار: **العالمون کلهم بین الخوف و الرجاء.** اگر مولی عز و جله دین فرمان بولسه کیم جمله قل لاریم تموغ لوق ترور مگر بر قل اوچماح لیق امید توتماق کرک کیم اوچماق لیق من بولغای من دیپ و اگر فرمانلاسه کیم برچه[۳۱] قل لاریم اوچماق لیق ترور مگر بر قل دوزخی[۳۲] ترور قورقماق[۳۳] کرک

---

۲۷ T: اوچماح قه

۲۸ T: رأی

۲۹ T: یخشی راق

۳۰ T: اوچماح قه

۳۱ T: تمام

۳۲ T: تموغ لیق

۳۳ U: قورماق لیق

کیم دوزخی[٣٤] من بولمغی من[٣٥]. پس خوف و رجا اراسیده بولماق کرک.

صوفی محمد دانشمند سلطان العارفین دین[٣٦] نقل قیلپ ترورلار کیم: شریعت نی تمام قیلموگونچه طریقت ده قدم قویسه بولماس، من من لیکدین کچیپ یوق لوق ده[٣٧] بولسه تریک[٣٨] اولسه اندین سونگ طریقه ده قدم اورسه بولور. نچوک کیم پیغمبر صلی الله علیه و سلم ایدیلار: **موتوا قبل أن تموتوا**[٣٩]، صدق[٤٠] رسول الله.

الباب الثاني فی الطریقة

قال الله تعالی: **إتبع ملة إبراهیم حنیفا**. قوله تعالی: **یوم لا ینفع مال و لا بنون إلا من أتی الله بقلب سلیم**. حضرت خواجه احمد یسوی رحمة الله علیه ایدیلار: الله تعالی فرمان یتکوردی آنحضرت صلی الله علیه و سلم گه کیم اتباع قیلغیل ابراهیم نینگ راست دینی گا، و ینه فرمانلادی کیم اتباع قیلینگز آنینگ[٤١] راست دینیگا دیپ. حضرت محمد مصطفی صلی الله علیه و سلم مقتدای علمیان ایردیلار کیم **و ما أرسلناک إلا رحمة للعالمین**. إبراهیم دینگا اتباع قیلینگ دیماکده حکمت نه ترور؟ جواب والله اعلم حکمت اول ترور کیم ابراهیم علیه السلام نی اتانگز دیپ یاد قیلدی، اوغول اتاغه اتباع قیلغوچی بولور. و تقی ابراهیم علیه

---

٣٤ T: اول تموغ لوق
٣٥ T: بولغای من
٣٦ T: + خواجه احمد یسوی رحمة الله علیه دین
٣٧ T: یوق سوز
٣٨ T: ایرکان
٣٩ U: موتو قبل انت موتو
٤٠ U: + یا
٤١ T: اتانگزنینگ

السلام نی اتانگز دیماکده نه حکمت ترور؟ جواب اول ترور کیم ابراهیم علیه السلام دین برون طریقت بریلمادی اوّل طریقت ابراهیم علیه السلام غه بریلگان اوچون اتانگز ایتی[٤٢].

خبرده کیلپ ترور کیم أمّ الأرواح محمد علیه السلام ترور و أمّ الأجساد جسد آدم علیه السلام ترور، جانلار اتاسی حضرت محمد علیه السلام نینگ جانی ترور، تن لار اتاسی آدم علیه السلام نینگ تنی ترور دیمش لار، و الله أعلم. و حضرت محمد مصطفی صلی الله علیه و سلم نی جانلاریدین برون جان یراتلمادی تقی آدم علیه السلام نینگ تنیدین برون تن یراتلمادی، اول سبب دین برون حضرت رسالت پناهی صلی الله علیه وسلم نی جانی[٤٣] جانلار اتاسی بولدی و تقی تن لار اتاسی آدم علیه السلام نی تنی تن لار اتاسی بولدی.

الله تعالی کلام مجیده یاد قیلدی کیم: **یوم لا ینفع مال و لا بنون إلا من أتی الله بقلب سلیم**. یعنی قیامت کون مال توار اغول و قیز اسیغ قیلماس مگر قلب سلیم برلا تنگری عز و جل حضرتیغه یتسه اول اسیغ قیلور[٤٤] دیدی. قلب سلیم ده اختلاف کوپ تورور مفسر مشایخ لار ایچینده. اما مولانا صوفی[٤٥] دانشمند رحمه الله خواجه احمد یسوی دین انداغ نقل قیلپ تورلار کیم: قلب سلیم بولمگونچه[٤٦] طریقت ده[٤٧] قدم قویسه بولماس و هر کمرسه[٤٨] تورت دریادین کچسه قلبی سلیم بولور.

---

٤٢ T: تیدی

٤٣ U: جان

٤٤ T: قیلغای

٤٥ T: + محمد

٤٦ T: بولماغونچه

٤٧ T: طریقت قه

٤٨ T: کیم

اول دنیا دریاسی، ایکنچی خلق دریاسی، اوچونچی شیطان دریاسی، تورتونچی نفس دریاسی. بو دریالارغه کیمه کیرک کیم کیمه سیز کچیپ بولمس. اول دنیا دریاسنی[٤٩] کیمه سی زهد ترور، اشوگی قناعت ترور، ییلکانی خوارلیق ترور، لنگری صبر ترور. ایکینچی خلق دریاسی ایننگ کیمه سی نومیدلیق و قطیعت[٥٠] و لنگری فراق ترور اولتوروشی[٥١] خلوت ترور. اوچونچی شیطان دریاسی نینگ کیمه سی ذکر ترور اشوگی تسبیح لنگری خوف[٥٢] رجا اولتوروشی محبت ترور. تورتوتچی نفس نینگ دریاسی کیمه سی آچلیق و سوساغلیق اشوگی عشق ترور لنگری ذوق ترور چوکشوکی (یعنی اولتوریشی[٥٣]) شوق ترور. پس بو دریالاردین کچکان کمرسه طریقت یولیده[٥٤] سزاوار بولوپ قلب سلیم حاصل قیلور.

اگر[١٦٤a] بو دریالاردین کچماین و بویورغانلارین قیلماین اگر طریقت یولیغه قدم قویسه اول احمق ترور. انداغ کشیگا تابع بولغانلار هم احمق ترور. نتوک کیم پیغمبر صلی الله علیه و سلم ایدیلار کیم: **الأحمق عدوی**[٥٥]. یعنی احمق منینگ دشمنیم ترور.

و تقی بیلماک کرک کیم رسول الله صلی الله علیه و سلم ایدیلار: **الطریقة أفعالی** یعنی فعل لاری، هرکیز کچه لارده ایوماس ایردیلار ذکر و تسبیح دین بر زمان فارغ[٥٦] ایرماس ایردیلار .مگر کوندوزی توش وقیتده قیلوله

٤٩ T: دریاسی نینگ
٥٠ T: قطعیت
٥١ T: چوکشوکی
٥٢ T: + و
٥٣ Parantez içindeki ifâde U nüshasında kenara eklenmiştir, T nüshasında ise yoktur.
٥٤ T: یولیغه
٥٥ U ve T'de: عدو
٥٦ T: خالی

اویقوسن قیلور ایردیلار. قال رسول الله صلی الله علیه و سلم: **ینام عینای ولا ینام قلبی** یعنی کوز[٥٧] اویور و کونگل[٥٨] اویوماس. و طعام نی آز یر ایدیلار[٥٩]. بعضی قولده حضرت پیغمبر صلی الله علیه و سلم التمیش اوچ باشقه چه شریعت تاشی برله اون ایکی باتمن طعام یدیلار. **قال مغیرة بن شعبة رضی الله عنه: قام النبی فی اللیل حتی تورمت[٦٠] قدماه فقیل لم تصنع هذا الصنع وقد غفر** (منک[٦١]) **ما تقدم و ما تأخر. قال النبی صلی الله علیه و سلم أفلا أکون عبدا شکورا**[٦٢]. مغیرة اتلیق صحابه رضی الله عنه ایتپ ترور کیم پیغمبر صلی الله علیه و سلم هر کچه تانگ آتقونچه قایم تروپ طاعت قیلور ایردیلار کیم مبارک ایاغ لاری ورم قیلدی. صحابه[١٦٤b] رضی الله عنهم[٦٣] ایدیلار: یا رسول الله، سیزنینگ ما تقدم و ما تأخر[٦٤] قیلمیش لارینگزنی یارلیقادی[٦٥] نه اوچون اوزونگزنی مشقت ده سالورسیز[٦٦]؟ رسول الله صلی الله علیه وسلم ایدیلار: ای صحابه لاریم منینگ دیگ یتیم محمدنی پروردگاریم دوستوم و حبیبم دیپ ایدی انینگ شکرانه سی اوچون طاعت و عبادة قیلور من.

اندین سونگ مولی عز وجل فرمانلادی کیم: **یا أیها المزمل قم اللیل**

٥٧ T: کوزوم

٥٨ T: کونگلوم

٥٩ T: ایردیلار

٦٠ U ve T'de: توریت

٦١ U ve T'de parantez içindeki ifâde yoktur.

٦٢ Hadis kaynaklarındaki bir versiyonu şöyledir:
ان رسول الله صلي الله عليه وسلم كان يقوم الليل حتي تورمت قدماه فقالت له: يارسول الله لم تفعل هذا وقد غفر الله لك ما تقدم من ذنبك وما تأخر؟ فقال: أفلا أكون عبداً شكوراً.

٦٣ U: عنه

٦٤ U: + خدای تعالی دیپ تور و

٦٥ U: یرلقار

٦٦ T: اوزونگزنی ایمگاتورسیز

إلا قليلا نصفه أو انقص منه قليلا. يعنى اى محمد سنى ايمگاك اوچون يراتماديم، تون اورتاسيده توروپ طاعت قلغيل تقى ارتور ماگيل و تقى كم ايتماگيل[٦٧]. شو فرمان يتگاندين سونگ حضرت محمد مصطفى صلى الله عليه و سلم تون نينگ اوچ دين برينى طاعت بيلان اتكارور[٦٨] ايرديلار. **و طائفة من الذين معك**. يعنى اول طائفه كيم سنينگ برلان بولسه يعنى سنگا بيعت قيلپ قيلگان عمل برله بولسه لار الار هم سنينگ ديگ تون نينگ[٦٩] اوچ لوشيدين بريسى اوياغ توروپ طاعت قيلسون لار ديپ فرمان لادى ايرسه پيغمبر صلى الله عليه وسلم انداغ قيلپ صحابه لاريغه هم مونداغ قيلينگ لار ديپ فرمانلايديلار. صحابه لار هم مونداغ قيلديلار. [١٦٥a] پس اى طالب صادق و اى يار موافق آنخضرت صلى الله عليه و سلم نينگ فعل وعمل لاريدين مونچه ذكرنى قيلدوق. جد و جهد قيلگن اگر امت بولسنگ پى روليق قيليب، يلغانچى بولمه كيم: **الكذاب عدو الله** ديديلار.

مولانا صوفى دانشمند ديدلار كيم خوجه احمد يسوى رحمه الله عنايت قيلپ ايتورلار: **الطريقة عمل بالقلب** يعنى طريقت كونگل برله عمل قيلماقدور. كونگل عالمنى كوزينى اچماق ترور. نيچوك كيم حضرت محمد مصطفى صلى الله عليه و سلم بو معنى دين خبر بريپ

---

٦٧ T: تقى اوكسوتماگيل و تقى ارته تورماگيل

٦٨ Metinde böyle yazılmış ise de, aslında bir vav ilâve edilerek (اوتكارور) yazılmalıydı.

٦٩ T: تون نونگ

ترورلار کیم:[٧٠] **إن الله**[٧١] **تعالى سبعين**[٧٢] **ألف حجابا**[٧٣] **من نور و ظلمة لو كشفها لأحترق**[٧٤] (**ما**[٧٥]) **أدرک بصره**. بدوروستی که تینگری عز و جله نینگ یتمیش مینگ حجابی بار تورور نوردین و قرانغولوقدین اگر اچسه هر آینه کویدورور هر نمرسه گا تیگسه اول کوزنی نوری.

و تقی عالم کبرا و صغرا[٧٦] بار ترور، گوزگا کورونماس نمرسه لار عالم کبرا ده ترور. اما اهل تصوف قاتیده کونگل عالمی اچلسه اون سکیز مینگ عالمنی عین العیان کورار. نیچوک کیم عالمی صغرا ده ظاهر کورونور. اما کونگل اچماق ده قتیق ریاضت تارتماق کیرک. مولی عز و جله قرآنده[١٦٥b] خبر برور کیم: و **الذين جاهدوا فينا لنهدينهم سبلنا**. و تقی رسول الله صلی الله علیه و سلم ایتیپ ترورلار کیم: **موتوا قبل ان تموتوا**.

شیخ حسن بصری رحمه الله ایتپ ترور شیخ بایزید بسطامیغه چه جمله مشایخ لار التمیش کونده بر لقمه طعام یر ایردیلار. بو التمیش کچه کوندوزدا ایوماس ایردیلار[٧٧]، تنگری نینگ ذکرین ایتپ طرفة العین غه چه خالی بولمادیلار. اندین سونگ کونگل عالمی اچیلمیش. شیخ بایزید بسطامی رحمه الله دین خوجه احمد یسوی رحمه الله غه تیگرو شیخ و مشایخ لار قرق کوندا بر لقمه طعام یدیلار و قرق کیچه کون[٧٨]

٧٠ U: قوله تعالى yanlıştır.
٧١ U ve T'de: الله
٧٢ U ve T'de: سبعون
٧٣ U ve T'de: حجاب
٧٤ U ve T'de: لأحترقت
٧٥ U ve T'de parantez içindeki ifâde yoktur.
٧٦ T: کبری و صغری
٧٧ T: اویومادیلار
٧٨ T: کوندوز

اویومادیلار، کوز یوموپ ذکردین خالی بولمدیلار، اندین سونگ کونگل عالمی اچیلمیش. حکیم سلیمان قدس الله روحه قرق کوندا مونداغ قیلدی. محمود[79] خوجه رحمة الله علیه یگرمه توقوز کوندا و زنگی آتا رحمة الله علیه اون توقوز کوندا مونداغ قیلدیلار.

و شیخ نجم الدین کبرا رحمه الله ایتیپ تورورلار کیم: کونگل عالمی اچیلمغونچه شیخ لیق قیلماق و مرید الماق روا ایرماس. شیخ احمد یسوی رحمه الله ایتپ تورورلار کیم: یتمیش مقام دین کچماین شیخ لیق دعوی قیلسه اول همان بت همان. اما صدر آتا رساله سیده[١٦٦a] کیلتوروپ تورور کیم کونگل عالمین اچیلماین غوث و غیاث خضر و الیاس باشلیغ غایب ایرانلار برله صحبت لیق بولمین تقی الاردین اجازت المایین شیخ لیق دعوی سین قیلسه کذاب و مبتدع و شیطان تورور. و دیمیش لار اگر کمرسه بو ذکر قیلنغان[80] غایب ایرانلاردین و ارواح لاردین اجازت لیق بولوپ شیخ لیق مسندیدا مرید و اصحابلاری برله خلوة اولتوروسه انداغ شیخ غه غایب ایرانلار تربیت قیلیپ طریقت دین تعلیم قیلورلار و مددکار بولورلار، تقی مرید و اصحابلاریغه بو خلوتدین وجد و فیض حاصل بولور، بوحالتنی مقام سکر ایتورلار. اول مقامده سالک گه نیمرسه لار موجود بولور. وموجود اول بولور کیم مقام غیب دین نه کیلسه مونگا تجلی قیلور.

شیخ اتانگان کیمرسه[81] واقف[82] بولغی[83] کیم مرید نینگ اوچ یوز التمیش

---

٧٩ T: محمد

٨٠ U: قیلغان

٨١ U: نیمرسه

٨٢ U: واقیف

٨٣ T: بولغای

تموریغه کیم قیسی تموری راضی ترور و قیسی سی راضی ایرماس. پس شیخ اتانغان تربیت قیلپ مریدنی مرادیغه یتکورسه ارادة الماق روا ترور، اگر مریدنی مرادنغه یتکورالماسه[٨٤] مرید آلماق روا ایرماس. قیامت کون حسابگاه ده جواب برماک کیرک[٨٥]. حلال بولسه حساب، حرام [١٦٦b] بولسه عذاب کورماک کیرک. اما کونگل عالمی آچلسه[٨٦] و تیمیش مقام غه یتسه اول کونگل مولی عز و جله نینگ نظرگاهی بولور. نیچوک کیم[٨٧] پیغمبر صلی الله علیه و سلم ایتپ ترورلار: **ان الله تعالی**[٨٨] **لا ینظر إلی صورکم و لکن ینظر إلی قلوبکم**. و ینه ایتپ ترورلار کیم: **قلب المؤمن عرش الرحمن و قلب المؤمن بیت الرحمن**. حضرت پیغمبر صلی الله علیه و سلم انداغ عنایت قیلدیلار کیم[٨٩] حضرت داود علیه السلام[٩٠] مناجاة قیلپ ایدی: الهی دنیاده پادشاه اتالغان قل لارینگ بار و الارنینگ خزینه لاری بار پس سنینگ خزیننگ قیدا ترور؟ مولی عز و جل دین فرما ن کیلدی کیم: ای داود منینگ خزینم مؤمن قل لاریم نی کونگل لاری ترور، دنیاده پادشاه اتالغان قل لاریم خزینه لاریغه گاه گاه نظر قیلورلار، یا داود من اول کونگل خزینمغه هر کونده اوچ یوز التمیش مرتبه[٩١] نظر قیلورمن. پس بو صفت لیق کونگل شاید کعبه دین افضل بولغای. انینگ اوچون کیم کعبه نینگ بناسین[٩٢] حضرت ابراهیم بنا قیلدی اما کونگلنی

٨٤ T: یتکورماسا
٨٥ T: کرک
٨٦ T: آچیلسه
٨٧ T: نیتاک کیم
٨٨ U: – ان الله تعالی
٨٩ U: – کیم
٩٠ T: داود قریناداشم
٩١ T: قتله
٩٢ U: (کعبه نی) کعبه را

رب الجليل بنا قيلدی. اما بو ظاهر كعبه غه قموغ مخلوقلار نظر قيلور و ليكن كونگل گا مولی تعالی نظر قيلور. پس اول مقتدا كيم بو صفت ليق [١٦٧a] كونگل عالمين اچسه و يتميش مقامدين كچسه شيخ ليق انگا مسلم بولور. اگر بو صفت سيز مقتدا بولسه كذاب ترور. انداغ شيخ دين حذر[٩٣] قيلماق كيرک.

اما اول شيخ كيم كونگل عالمين اجلميش بولسه انداغ مرشد كامل نينگ نظری مريدغه توشسه اول مريد بيهوش بولوپ يقيلغای. نيچوک كيم حضرت موسی عليه السلام مقام رازده طور سيناده تجلی ذاتی[٩٤] تيگدی ايرسه تاغ پاره پاره بولدی و ايريپ اقتی، انی كوروپ موسی عليه السلام بيهوش بولدی. اندين[٩٥] تنگری عز و جله كلام ايچنده خبر بريپ تورور كيم: **قوله تعالی: فلما تجلی ربه للجبل جعله دكّا وخرّ موسی صعقا.**[٩٦]

حضرت شيخ نجم الدين كبرا رحمه الله ايتپ تورورلار: مريدنينگ بيخود بولماقليغيده اوچ وجه بار ترور. اول جذبه حالين ايكنچی وجد حالين اوچونچی شيخ نينگ نظری حالدين. اوّل غی سی بدعت ترور ايكنچی سی سنت ترور اوچونچی سی واجب ترور و هم طاعت دور. امّا جذبه اول بولور كيم تنگری عز و جله فضلی برله رحمتيغه تقی حضرتيغه يقين بولاين ديپ يقيلور. پس بو بدعت ترور. وجد حالتی اول بولور كيم تنگری [١٦٧b] عز و جله نينگ كلامی يا ذكری كونگل غه اثر قيلپ حلاوت و لذت تاپب طاقت توتالمای يقيلور، بو سنت ترور.

---

٩٣ U: حضر

٩٤ T: نوری

٩٥ U: + سونگ

٩٦ .A'râf, 7/143 U ve T'de: صعيقا

پس اوچونچی شیخ نینگ نظریغه طاقت توتالمای یقیلور بو واجب ترور.

و شیخ مظفر دریایی رحمه الله ایدی: خضر علیه السلام بیله یتی یل یوردوم، سوردوم که: ای خواجه، داود علیه السلام نی مجلسنده بولدونگگیزمو و کلماتیدین اشیتینگزمو؟ خضر ایدیلار: آری اشیتیم، کلمات لاری اسم ذات ایردی، ذوق وشوق حالیدا الله الله دیدی ارسه حضار مجلسیدین بر یاریگا حالتی اثر قیلدی و نعره اوروپ یقیلدی و هوشیدین کیتی. داود علیه السلام ایدیلار: بو کیشینی سودراب دریاغه سالینگ لار. اگر مونونگ نعره سی و بیهوش بولوپ یقیلماغی حق بولسه دریادین قوتولغای و اگر یلغان بولسه قوتولمغای. درحال اول کمرسه نی دریا قتیغه کیلتوردیلار ایرسه دریانی سویی قورودی. آنی کوروپ داود علیه السلام نعره اوروپ اوزینی منبردین تشلادی.

شیخ نجم الدین کبرا[٩٧] رحمه الله ایدی: کیم یتمیش مقامنی کچسه اندین سونگ نعره اوروپ یقیلماغی[٩٨] زیان قیلماغای. شیخ احمد یسوی رحمه الله رساله سیده کیلتوروپ ترور کیم: یتمیش مقام نینگ علمی نی بیلماک کرک و عملینی قیلماق کرک. اندین [١٦٨a] سونگ مولی عز و جله دین عنایت بولسه مقامغه یتگای. مولانا صوفی محمد دانشمند ایتپ ترور کیم اول جمله مقام اول[٩٩] کشف القبور و کشف القلوب ترور. و بولار مقام لارنینگ کچگ راقی ترور، بو قیاس برله اول کمرسه کیم یتمیش مقامدین کچسه اندین سونگ شیخ لیق مسندیدا اولتوروپ مرید الماق و نذر الماق ضرورت حالتیده و درمانده لیق حال لرینده، ولایت حالی مقامدین خبر برماق و کورساتماق روا ترور و مسلم بولور. مونداغین

---

٩٧ T: کبری

٩٨ U: یقیلمغای

٩٩ U: – اول

اول شیخ کیم یتمیش مقامدین کچماین و کونگل عالمین اچماین ارادة[100] السه و معامله ایتسه روا ایرماس. پس مونداغ شیخ دنیادین بارسه دینی غه ضرر و ایمانیغه خطر کیتورور.

اما شیخ نجم الدین کبرا رحمه الله دیپ ترور: معامله الماق نینگ شرطی بودور کیم هر نمرسه کیم نیازبنددین ظاهر بولسه آز و کوپ فقیر مسکین و محتاج لارغه برماک کرک. ایکنچی آز و کوپ نی تینگ کورماک کرک. اوچونچی اوز اهل بیتی غه قیلماسه کرک. و تقی اول نیازده اگر شبهه بولسه الماغی. و تقی نیازبندنی دایم دعا و تضرّع بیلان تنگری عز و جله دین [١٦٨b] یارلیقا بر راه راست بیرگل[101] دیپ تلاماک کرک.

شیخ نجم الدین کبرا رحمه الله ایتپ ترورلار کیم مقتدا کیم یتمیش مقام دین کچسه و کونگل عالمین آچسه انداغ مقتداغه ضرور و احتیاج کلی بولسه ولایت و کرامت دین خبر برسه روادور. و جضرت بیغمبر صلی الله علیه و سلم دین کافرلار معجزه تلادیلار ایرسه ضرورة و احتیاج حالیده معجزه کورگوزدیلار انینگ اوچون ایتپ ترورلار **قال النبی صلی الله علیه و سلم الشیخ فی قومه کالنبی فی أمته فی أقواله و أفعاله و أحواله**. پس مونداغ شیخ غه مرید ارادة قیلسه روا ترور. و تقی مونداغ منکرلارغه و منافق لارغه توز یولینی کورگوزماک اوچون ضرورت حالیندا کرامت کورگوزسه روا بولور صوفی محمد دانیشمند ایتپ ترور سلطان العارفین خواجه احمد یسوی رحمه الله دین انداغ اشتیم کیم مرید شیخیغه ارادة قیلغاندین سونگ ینه بر براوزگا شیخ غه باریپ اراده قیلا الماس و اگر بو شیخ مرشد بولمسه مریدنی مرادغه یتکورالماسه اوزگا مرشدگا بارسه و خدمت قیلسه اول مرشد دین مرادی

---

١٠٠ T: ارادت

١٠١ U: بیرگن

حاصیل بولسه روا بولور . اما پردین اجازت الماق کیرک بو مثل معروف ترور کیم اجازت برگا و خذمت منگ گا و تقی شیخ غه واجب ترور کیم مریدگا فرمانلاماق و مقامدین مقامغه یتکورماق و تقی مریدگا لازم ترور کیم شیخ فرمانلاغان دیک عمل قیلماق کرک خبرده ایرور کیم **وما علی الرسول إلا البلاغ المبین**

نیتوک کیم پیغمبر صلی الله علیه و سلم تنگری تعالی فرمانینی امتیغه یتکوردی. شیخ تقی تنگری فرمانینی مریدغه انداغ یتکورگای تقی مقامغه یتکورگای. انداغ کیم محمد مصطفی صلی الله علیه و سلم کیچه کوندوز امت نی حقیده قیغوروپ پنچ هزار زاری قیلور ایردیلار. مونداغ شیخ بولغان کیمرسه صبح شام یلباریپ مریدنی یتلاپ و مرادیغه یتکورگای نتوک کیم تنگری تعالی فرمانلاپ ترور **قوله تعالی فمن کان یرجو لقاء ربه فلیعمل عملا صالحا**. یعنی شیخدین فرمانلاماکدور ومرنددین عمل قیلماق مولی دین عنایت ترور شیخ دین همت و بولار برچه برجا کیلسه مرید مرادغه یتماین قالماس.

اما ایتورلار کیم کفر شیخ مریدنینگ ایمانی ترور معنی سی اول ترور کیم اول شیخ کامل یتمیش مقام دین کچیپ کونگل عالمین اچمیش بولسه مرید انداغ مقتداغه اراده قیلسه اول مقتدا اول مقام اعلی دین ادنی غه یانیپ اول مرید غه تعلیم برسه اول مقام نی کورگوزماک اوچون بو کفر شیخ ترور بو کفرگا ایمان کیلتورماک ایمان مرید ترور. یا اول شیخ برله مریدنینگ حالی انگا اوخشار کیم نارسیده اوغلان دیک انداغ کیم اناسی اول اوغلانغه نچوک شفقت قیلور مهر و محبتی بیلان شیخ مریدنی انداغ تربیت قیلغای.

و ینه مقصودغه کیلدوک اگر شیخ مرشد بولسه مریدنی مرادیغه یتکورسه اگر مرادیغه یتکورالمسه شیخ لیق مسندیدا اولتورماق روا

ایرماس اگر شیخ مریدنینگ قولین السه دین اوچون آلغی و اگر دنیا اوچون آلسه مریدنینگ ارادتی فاسد بولور روا ایرماس انداغ کیم حضرت محمد مصطفی صلی الله علیه و سلم ایتپ ترورلار **حب الدنیا رأس کل خطیئة**

اما شیخ نجم الدین کبرا رحمه الله ایتپ ترور کیم ارادة یولنی شرطی اول ترور کیم اگر شیخ غنی و مرید فقیر بولسه مریدنینگ نفقه سی شیخ نی بوینیده واجب بولور. و اگر شیخ فقیر بولسه مریدی غنی شیخ نفقه سی مرید اوزه واجب بولور.

صوفی محمد دانیشمند شیخ حسن بصری رحمه الله نقل قیلیپ ترور کیم **المباحثة علی ثلاثة اوجه الأول فی الشریعة مع القیل و القال و الثانی فی الطریقة مع الوقت والولایت و الهمة و الکمال و الثالث فی الحقیقة مع السر و الحال**. پس صاحب شریعت و صاحب طریقت و صاحب حقیقت غه واجب و لازم ترور کیم خارلیق حالی برلا ریاضت و مجاهدة قاعده سینی تارتیپ تضرع و دعا برلا منکر و منافق و یولدین آزمیش باطل لارنی راست یولغه کیرکوزوپ توبه برماک کرک. اگر توبه قیلماسه صبر قیلماق کرک تا الله تعالی توفیق برگونچه. نتاک کیم پیغمر صلی الله علیه و سلم خبر بریپ ترور لار کیم **التوفیق شیء عظیم لا یعطی الا لعبد العزیز**.

صدر بابا رحمه الله رساله سیده انداغ ایتب ترور لار کیم صاحب شریعت و صاحب طریقت و صاحب حقیقت اتانغان کمرسه لارغه واجب ترور کیم راه راست دین آزیب کمراه لیق غه توشکان مباحسه اهلی نی داست یولغه سالماق اوچون ترغیب قیلپ توبه برگای. شیخ اول کمراه قه الله تعالی دین توفیق بلاگای اوچ کون کچه اگر اول کوندا راست یولغه کرماسه بیش کون ریاضت و مجاهدة تارتماق کرک اگر

بیش کوندا توبغه اینماسه یتی کون مونداغ قیلماق کرک بو قیاس برله ریاضت تارتیپ و مجاهدة قیلپ قرق کونگاچه مخالفت و باطل لارنی راست یولغه سالماق کرک مقتدالیق انگا مسلّم بولغای مشایخ ماضی رحمهم الله ایتپ تورورلار کیم درویش اوچ نمرسه نی دوام ورد قیلغای. اوّل آچ و تشنالیق اکینچی بیدارلیق اوچونچی ذکر خفی یعنی ذکر قلبی کرک. بو اوچنی برابر قیلماق کرک اگر بری کم بولسه مرادیغه یتماس یعنی روزه کونی نی اوشانچه قیلماق کرک. اما اوّل هر کونده برلقمه نی یرمنی یماق کیرک تقی بر کچه کوندوزبیدار مولماق کرک تقی ذکر دین بر ساعت غافل بولمیسون. اما بو بر کچه کوندوز بیدار بولغاندین سونگ اوچ کوندا برلقمه طعام یپ اوچ کچه کوندوز اویومغای و ذکردین غافل بولمغی. اما اوچ کون بیدار بولگاندین سونگ ارواح حبیثه لار کورونا باشلاغای هچ انگا التفات قیلمغی. اندین سونگ بیش کونده بر لقمه طعام یپ بیش کون اویومغاندین سونگ کونگل نینگ غبار و کدورت لاری و قرانغولقی کورونا باشلاغای. اندین سونگ هر یتی کون بر لقمه طعام یپ یتی کچه کوندوز اویومغی. کوز آچپ یمغونچه و آچکونچه ذکردین غافل بولمغای. اندین سونگ کشف القلوب مقامی آچلغی. اندین سونگ بو ترتیب توقوز کچه کوندوز بیدار بولغای. اندین سونگ کشف القبور مقامی آجلغای. اندین اون بر کچه کوندوز بیدار بولغای کشف ارواح طیبه مقامی آچلغای. اندین سونگ اون اوچ کوندا بر لقمه طعام یپ کچه کوندوز بیدار بولسه کشف الملائکه مقامی آچلغای. اندین سونگ اون بیش کچه کوندوزده بر لقمه طعام یپ کچه کوندوز بیدار بولسه کشف ذو الجلال آچلپ مرادی حاصل بولغی. اگر مونداغ قیلپ اون بیش کونده مرادی حاصل بولمسه قرق کونده حاصل بولغای. اگر قرق کونده حاصل بولمسه التمیش کونده حاصل البته حاصل بولور.

اگر مونداغ بولمسه اوچ یوز التمیش کون کچه مونداغ قیلگای. اگر مرادی حاصل بولماسه اوزینی عیبی بولغای. اوز عیبی غه باقیب توبه استغفار قیلیپ دعا قیلماقده تضرع برله مشغول بولغای و لیکن واجب تعالی وعده سیدین امیدوار بولغای. کیم **لا تقنطوا من رحمة الله**. اگر بو دنیاده حاصل بولمسه آخرتده حاصل بولغای دیپ خوف رجا اچره طاعت و عبادتغه مشغول بولغای.

اما شیخ نجم الدین کبرا رحمه الله و سلطان العارفین خواجه احمد یسوی رحمه الله ایتپ تررولار کیم کونگل عالمنی عیبی کوپتور و کدورت لاری بو ترور کیم حبّ الدنیا و حرص و حسد و غضب و عداوت و عصیان و نسیان و عجب و ریا و سمعه. و مونداغ منهی اشلاردین بری مریدنینگ کونگلیده بولسه مرادی حاصل بولمس. مرید بولوپ مراد تیلاگان حبیب بولوپ محبوب تیلاگان کمرسه لار کونگل عالمی نینگ کدورت لارینی ایریتپ (١٧١b) ریاضت و مجاهدة تارتسه شیخ هم مدد قیلسه مولی تعالی عنایت قیلسه مراد حاصل بولغی. **قوله تعالی و الذین جاهدوا فینا لنهدینهم سبلنا**.

و تقی حضرت پیغمبر صلی الله علیه وسلم انداغ ایتپ تررولار کیم **لکل شیء زکاة و زکاة البدن الجوع و العطش**. اما مونداغ ریاضت و مجاهده برلان کونگل عالمنی آچگانلارنینگ شرافت و برکت لاریدین اهل فسادنینگ معصیت لارینی الله تعالی کچگای.

و شیخ مظفر دریایی وحمه الله ایدی یتی یل خواجه خضر علیه السلام نینگ صحبتیده بولدوم غوث غیاث خضر و الیاس بوتون قطب باشلیغ قموغ غایب ایرانلار ابدال لار و اوتادلار قموغ لاری انداغ دیپ

دعـا قیلـور ایردیـلار کیـم الاهـا[۱۰۲] فرمانینگنـی توتمـگان قـل لار و طاعـت و عبـادت قیلمغانـلار و پیغمبـر صلـی الله علیـه و سـلم نینگ سـنت لاریغـه بویـون سـونمغانلار فسـق و فسـاد ایچره یـورگان قـل لارنیگا توفیـق و توبـه روزی قیلگین[۱۰۳] دیپ و ینه ایتور الاهی اول بنده لارینگ کیم بلاء محنت و تورلوگ ایمگاک برلـه مبتلا بولـوپ ترورلار الارغه ورحـم قیلـپ ایمگاک لاریغه دفع قیلغیل دیپ دعـا قیلورلارایردی. الارنینگ دعالارین مستجاب بولـوپ یولسیزلار یـول تاپار ایردیلار.

پـس ای درویـش بیلگیـل کیـم قمـوغ انبیـا و اولیـا حیـات ممـات غایـب حاضـر خـاص قـل لار دعـا قیلماقـده مشـغول ارمیـش لار. بـو معنـی دیـن پیغمبـر صلـی الله علیـه و سـلم خبـر بریـپ تـرور لار کیـم **لـولا الصالحـون لهلـک الظالمـون**.

شـیخ شـبلی رحمـه الله ایتـپ تـرورلار ولـی نینگ معرفتـی ده مشـایخ لار اچره اختلاف بـار تـرور. بعـض لاری ایتـپ تـرور لار ولـی نـی بیلسـه بولـور. بعـض ایدیـلار بیلـپ بولمـاس. انـداغ کیـم بـو حدیـث دلالـت قیلـور کیـم **اولیائی تحت قبابی لا یعرفهم غیری**. و تقی حضرت رسالت پناهی صلی الله علیـه و سـلم ایتـپ تـرورلار کیـم **المخلصـون علـی خطـر عظیـم**.

شـیخ نجـم الدیـن کبـرا رحمـه الله دیـپ تـرور لار کیـم ولـی نـی بیلسـه بولـور علامـت برلان بعضـی لار ایدیـلار توقـوز علامـت برلـه و بعضـی لار ایدیـلار قـرق علامـت برلـه و بعضـی لار ایدیـلار یتـی علامـت برلـه و بعـض قـول دا اوچ علامـت برلـه اگـر بـو اوچدیـن کـم بولسـه ولـی ایمـاس. اوّلـی بـودور کیـم اول کشـگا حـب دنیـا بولمسـه اکنچـی آچلیـق وسوسـاغلیق برلـه نفسـنی اولتـوروش کیـرک. اوچنچـی کچـه لار بیـدار بولسـه کیـرک.

۱۰۲ T: الهی
۱۰۳ T: قیلگیل

نجم الدین کبرا رحمه الله ایتورلار آز یماکلیک و کوپ قناعت قیلماق لیق آز اویوماق کوپ بیدار بولماق لیق آز سوزلاماق کوپ ذکر ایتماق لیق تریک اولماق اولوپ تریلماق تیدی. بو علامات لار اول کشیده بولسه شاید اول اولیی لاردین بولغی شیخ اتانغانلار و طریقت یولیده یورکان بیزدیپ دعوی قیلغانلار و یتمیش مقام دین کچیپ کونگل عالمین آچیپ غایب ایرانلار دین و مشایخ و ارواح لاردین اجازت آلپ طریقت ده دعوی لاری راست بولوپ شیخ لیق مسندیده اولتورسه لار روا بولور والله اعلم.

(الباب الثالث) فی الحقیقة

فاستقم کما أمرت. الحقیقة احوالی. شیخ احمد یسوی رحمه الله ایدیلار **الحقیقة عمل بالسر** اما پیغمر صلی الله علیه و سلم **فاستقم کما أمرت** آیتدین قورقوپ **اتبع ملة ابراهیم حنیفا** آیتی برله عمل قیلدی. بو معراجنی تاپتی ویتمیش منگ حجابدین کچتی. تقی حضرت پیغمبرصلی الله علیه و سلم غه یتمیش مقامده آیت کیلدی **قوله تعالی إن تستغفر لهم سبعین مرة فلن یغفرالله لهم** بو آیت یتمیش مقامده دلالت قیلور و اشارت ترور اما یتمیش مینگ حجابنی یتمیش مقامده قویدی و تقی یتمیش مقامنی یتی یقین ایچره قویدی که اسم الیقین و رسم الیقین علم الیقین عین الیقین حق الیقین حقیقت حق الیقین الله حق الیقین. بو یتی یقین لیقنی مجاهده ایچنده قویدی که **و الذین جاهدوا فینا لنهدینهم سبلنا** و تقی مجاهده نی حق عز و جله نینگ عنایتی ایچنده قویدی **قوله تعالی إیاک نعبد و إیاک نستعین** دیپ فرمان یتکوردی ایرسه پیغمبر صلی الله علیه وسلم حضرت مولی عز و جل دین عنایت تیلاپ مجاهده

قیلدی. یتمیش مینگ مقامنی کچتی حقیقت ده کردی تا آنی بارینی[١٠٤] کوردی سر معراجین قیلدی. تقی تن معراجین اندین خبر برور:

إعلم بأن معراج الرسول خمسون درجة حتى بلغ رب العزة. اولها عقل[١٠٥] و الثانى المعرفة بوجوده (تعالى) و الثالث المعرفة بأنه قديم سابق على الكائنات و الرابع المعرفة بأنه باق لا يفني الخامس المعرفة بأنه حي لا يموت والسادس المعرفة بأنه عالم و السابع المعرفة بأنه قادر و الثامن المعرفة بأنه سميع و التاسع المعرفة بأنه بصير و العاشر المعرفة بأنه مريد و الحادي عشر المعرفة بأنه فاعل و[١٠٦] الثالث عشر المعرفة بأنه آمر و الرابع عشر المعرفة بأنه ليس له مثل و الخامس عشر المعرفة بأنه لم يلد و لم يولد السادس عشر المعرفة بأنه لا مبدل بدله و السابع عشر المعرفة بأنه حكيم الثامن عشر المعرفة بأنه صادق و التاسع المعرفة بأنه صمد العشرون المعرفة بأنه يرسل الرسل و الحادي و العشرون المعرفة بأنه قائل التأليف[١٠٧] و[١٠٨] الثالث و العشرون المعرفة بأنه باعث من في القبور والرابع و العشرون المعرفة بأنه يحب المحسنين بأفعالهم و الخامس و العشرون المعرفة بأنه يجازي سيآتهم و السادس و العشرون العرفة بأنه عادل ثم الهيم ثم الصبر ثم اليقين ثم الخوف ثم الرجاء ثم الحياء ثم الشرح ثم التصديق ثم الإعتقاد ثم الإخلاص ثم الإستعانة ثم التمكين ثم القبول ثم التوكل ثم التفويض ثم الزهد ثم النصيحة ثم الشفقة ثم

---

١٠٤ T: باریسنی

١٠٥ T: العقل

١٠٦ Onikinci madde U ve T nüshalarında metinlerde atlanmış

١٠٧ A: قابل الكشف

١٠٨ T: +(kenarda ek:) ve's-sânî ve'l-işrûn el-ma'rifetü bi-ennehû hay-yun kayyum lâ te'huzuhû sinetün velâ nevm

... و الثانی و العشرون المعرفة بأنه

الولايت ثم العلم ثم الكرامت ثم الرحمة. فإذا جاوز هذه الدرجات يبلغ النية والحاجاة و يأخذ من ربه تمام الكرامات بحيث لم يبق من السر[١٠٩] و صاحبه من الحجاب. يكون أقربا من قاب قوسين قرب الفضل و الشوق. هذا مذهب المتصوفين من السابقين و الفائزين.

صوفي محمد دانشمند سلطان العارفين خواجه احمد يسوى رحمه الله دين نقل قيلور كيم مقرب بولوب قربت مقاميده تورغان ديدار برله مشرف بولدى. نتوک كيم پيغمبر صلى الله عليه و سلم ديدار برله مشرف بولدوم ديدى و كونگلوم كوزى برله ديدى اما تن كوزى برلا كورمديم ديدى. مولى تعالى اندين خبر بريپ ترور **قوله تعالى فأما إن كان من المقربين فروح و ريحان و جنة نعيم** اما منكر و منافق لار ايديلار معراج قچان بولور كى ييتى قت كوكنى بر ساعت ده سير اتماک انينگ عجايب و غرايب لارين كورماک و تقى بهشتنى سير قيلماق و انينک عجايب ليرنى تفرج قيلماق تقى عرش و كرسى لوح و قلم نى كورماک و تقى توقسان مينک سوز نى بيواسط سوزلاناماک و تقى قربت مقامده تروپ ديدار كورماک بو اشلار محال دور ديديلار.

شيخ نجم الدين كبرى رحمه الله ايتپ ترور لار كيم بو يولدا اول كمرسه كيم صبر برله مراده يتپ تور كلام الله خبر برور **إنما يوفى الصابرون أجرهم بغير حساب**. و تقى رسول الله صلى الله عليه وسلم ايتپ ترورلار **الصبر كنز من كنوز الله تعالى لا يعطى إلا لوليه**. شيخ نجم الدين كبرى رحمه الله ايديلار شريعت ده بلاغه صبر قيلماق طريقت ده بلاده شكر قيلماق و حقيقت ده بلاده حلاوت لانماق كرک.

حضرت خوجه احمد يسوى دين ايلگارى شريعت بريلدى نوبت

---

١٠٩ A: لا يبقى من الستر

إبراهيم ده ييتى ايرسه طريقت بريلدى تقى حضرت محمد مصطفى صلى الله عليه و سلم ايرسه حقيقت بريلدى اندا پيغمر صلى الله عليه و سلم مناجات قيلدى كيم الهى بو حقيقت برلا يوروماک دشوار ترور أمت لاريم بو يول برله عمل قيلالمغى لار عاصى بولغى لار ديدى ايرسه الله تعالى دين فرمان بولديكم سنى أمت لارينگا شريعت نى و طريقت نى و حقيقت نى برديم خواه لسه اول ايكاويگا يورسون. اما اى محمد حقيقت نى ايتماغيل هر كمرسه عارف و عاشق بولسه انگا اچيلغاى. ايتيلمغاى سر علمى ترور تيل برلا ايتماغيل ديدى.

حقيقت برله يورورمن ديپ دعوى قيلغانلار و مقرب مشايخ اتانلار بو حقيقت بابيدا ذكر قيلغان يتميش مقامنى كچپ يتميش منگ حجاب دين اوتوپ حقيقت غه كريپ نه كيم رسول الله صلى الله عليه و سلم كورگانلارين كورسه معنى سى راست و دعوى سى هم راست ترور. مقرب ليق و مشايخ ليق انگا مسلم ترور. و اگر حقيقت بابيده ذكر قيلغان يتميش مقام نى كچماين و تقى يتميش منگ حجابدين اوتماين حقيقت ده كيم حضرت پيغمبر صلى الله عليه وسلم كورگانين كورماين حقه برور من ديپ دعوى قيلسه دعوى سى يلغان اوزى يلغايچى و تنگريگا دشمن ترور. نتوک كيم ايدى **الكذاب عدو الله. قال النبى صلى الله عليه وسلم: لكل دعوا معنا فإن كان له معنا فهو صادق و إن لم يكن معنا فهو كاذب سيأتى زمان على الناس الدعوى كثير و المعنى قليل من ادعى شيأ ولم يثبت له فهو كاذب صدق رسول الله.**

قطب الأقطاب خواجه احمد يسوى رحمة الله عليه و مشايخ طبقات انداغ ايتمش لار كيم اخر الزمانده بز دين سونگره انداغ مشايخ لار قوپگاى كيم ابليس عليه اللعنه الاردين تعليم الغى و الار ابليس نينگ اشين قيلغى و خلق لارغه محب بولوب ارادت سيز قويمغى و مريد

لارین باشقریپ مقصدغه یتکورالمی لار ظاهر لرینی اراسته قیلپ مرید دین کوپ طمع قیلپ باطن لارین خراب قیلغایلار و کفردین ایمان نی فرق قیلمغی لار و عالم لارنی محب بلمی التفات قیلمغای لار اهل سنت و جمعات نی دشمن کوروپ و اهل بدعت و ضلالت نی سیوپ یمانلیق نی پیشه قیلیپ تنگری عز و جله دین یخشی لیق امید توتغی و دعوی شیخ لیق قیلغی و تقی شیخ لیق اشین خوار قیلپ مرید لار نینک اشکیدا یورکای اول حالده مریدغه پرلیق قیلمغی[110] شیخ لیق دعوی قیلپ معاملت الغای لار. اگر مرید نمرسه برمسه زورلیق قیلپ الغی. اگر اول معاملت نی الیپ مستحق ویا بینواغه برمای اوزیگا و اهل عیالیغه صرف قیلسه ایت مردارنی یمیش دیک بولغی. اگر اول وجه دین الپ یسه و کیم کیسه تا اول کیم ایگینده بولسه اوتکارگان نمازی و توتگان روزه سی الله تعالی درگاهیده قبول بولمغی. و هر لقمه ده اوچ مینگ یل تموغده عذاب کورگای.

سلطان العارفین انداغ ایتیپ لار کیم بزدین سونگره انداغ مبتدع قه هر کیم پر دیپ خذمت قیلسه کافر بولغی[111] و هم ملعون بولغی. انداغ کمرسه نی قیلغانینی علم اورنیغه توتماق لیق و بدعت نی سنت اورنیغه مباح کوماک لیک بولار باری شریعت کفری ترور و طریقت مردود لیغی حقیقت بیزارلیقی ترور.

و تقی خواجه احمد یسوی رحمة الله علیه ایدلار کیم وای اول کشیلار کیم مونداغ شیخ لار غه قول بریپ ارادة قیلغی لار اوزلارین عذابغه گرفتار بولغی لار کیم **إن عذاب ربک لشدید**. ای درویش هر کیم شیخ لیق دعوی قیلسه انگا کرک کیم پر کامل ین خذمتیده قرق یل تروپ جان

۱۱۰ T: قیلالماغای
۱۱۱ T: بولغای لار

تارتیپ رخصت حاصل قیلمغونچه انینگ ارادة الماغی و مرید توتماغی و معاملت ایتگانی حبط و حرام دور و انینگ مرید توتغینی باطل دور. هر کیم خلاف شرع ایش قیلسه شریعت دین چقر و هر کیم خلاف طریقت ایش قیلسه مردود بولور و هر کیم توبه قیلمی دنیادین بارسه تموغده عذاب کورگای. نعوذ بالله من ذلک.

خکایت: کونلارده بر کون إبلیس علیه اللعنه حضرت حضر علیه السلام غه ایدی بیلگیل کیم مؤمن لارنی گناه نی آسان قیلدورور من ترک نماز و مجرم شرع و هوس شهوت ده ترغیب قیلور من کیم کونگولیدا فساد قیلور و اوزلارینی صالح و زاهد و مسلمان دیپ ایل کوزیده کورستورلار. اما مولی تعالی قاتیدا منافق بولورلار. منینگ غرضم حاصل بولور. حضر علیه السلام ایدیلار بو سوزلارنی ابلیس علیه اللعنه دین اشیتم و تقی رسول الله صلی الله علیه و سلم غه ایتم ایرسه کوپ یغلاپ ایدیلار: یا حضر علاجی اولتور کیم اول ملعون بندۀ مؤمن نی کونگلیده بو فاسد خیال لار نی سالسه کیرک بو بنده سنت و فرض نماز اراسیده کلمۀ تمجیدنی کوپ تکرار قیلسون اندین سونگ بو دعانی اوقوسون که **اللهم إنی أعوذ بک من الشرک و النفاق و من غلبة الشقاوة علی السعادت بحق لا اله الا الله محمد رسول الله أرسلته بالهدی و دین الحق لیظهره علی الدین کله ولو کره المشرکون.**

معنی سی اول ترور کیم ابلیس طاعت ایچینده وسوسه برسه مصلی نی کونگلی بیقرار بولوپ اوزون قراءت قیلسه کوپ نمرسه لارنی اندیشه قیلور و رکوع و سجود و تسبیحات و تمام ارکان نماز برجا کیلتورمس ریادین خذلان یول تاپیپ هر طاعتی باطل بولور. پس مصلی غه بو حالت مستولی بولسه انگا کرک کیم کلیمۀ تمجیدنی بسیار اوقوسون کیم **اللهم احفظنا و لا تفضحنا و اعصمنا من الریاء و متابعة الهواء و وفقنا**

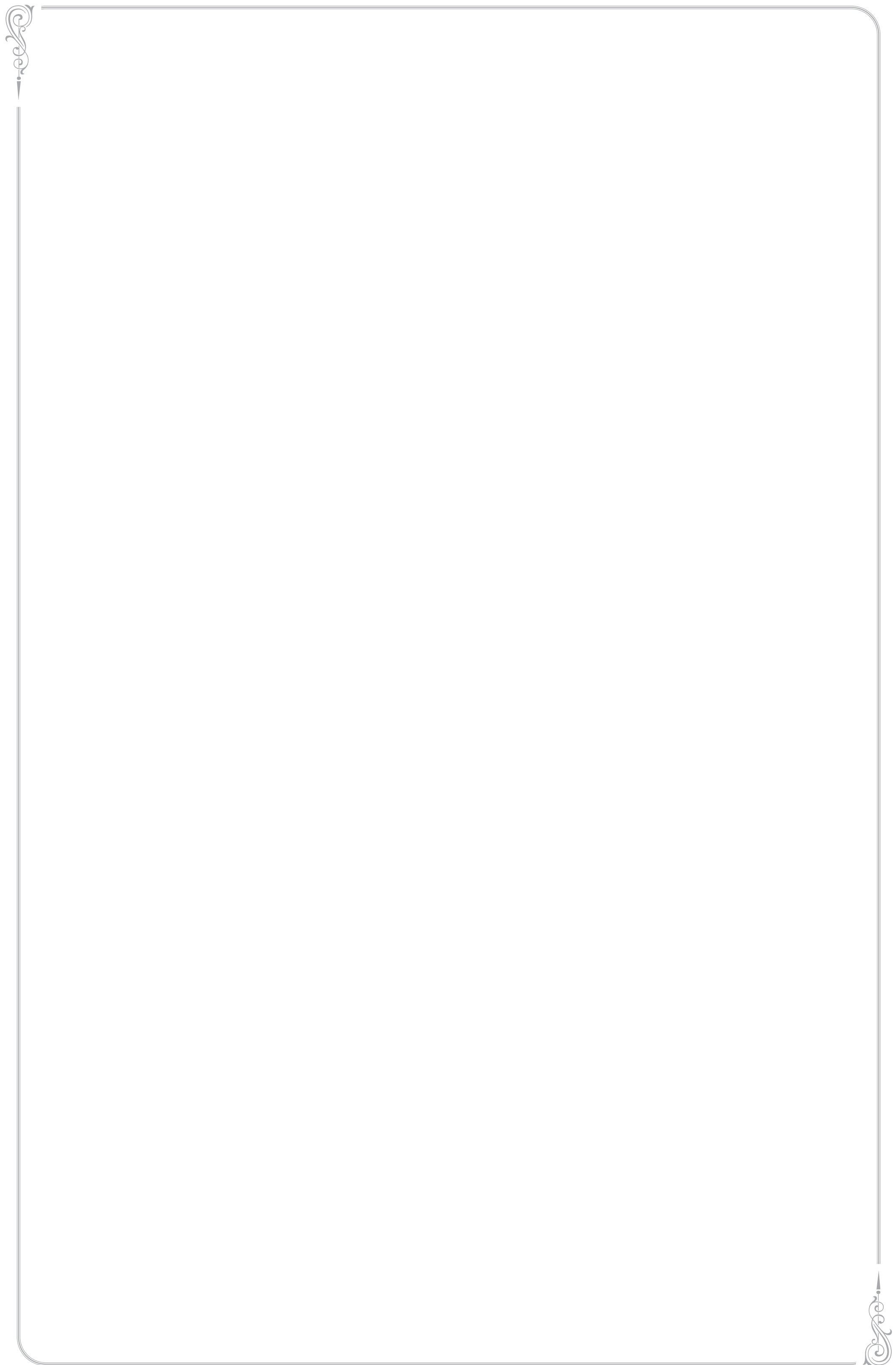
بطاعتک خالصة بمرضاتک برحمتک یا ارحم الراحمین.

اگر دیسه لار کیم نور نچه قسم ترور؟ ایغیل کیم اوچ قسم ترور اول نور ذات ایکینچی نور صفات اوچونچی نور خاک. اما نور ذات نور خدای تعالی ترور و نور صفات نور حضرت محمد مصطفی صلی الله علیه و سلم ترور و نور خاک اول ترور کیم آدم لار روزگار بو دنیاده کورار لار. و اگر دیسه لار کیم ایمان شریعت و ایمان طریقت و ایمان حقیقت قیو ترور؟ جواب ایغیل کیم ایمان شریعت کلیمۀ طیبه اوقوماق و ایمان طریقت خدای تعالی دین قورقماق ایمان حقیقت خدای تعالی طرفیقه راست لیق برله قدم قویماق لیق ترور.

SON

EK

Eserin Yazma Nüshalarından Örnek Sayfalar

A: Kazakistan, Almatı Nüshasının İlk Sayfası

U: İsveç, Uppsala Nüshasının İlk Sayfası:

بسم الله الرحمن الرحیم

الحمد لله السمیع العلیم و سبحان الله الخلاق الکریم

یعنی بیلکیل و آگاه بولغیل که بو رساله متبرکنی

جمع قیلغان برهان الشریعت و ارباب الطریقت

یعنی معدن اسرار صحو غور دانشمند ترور کیم حضرت سلطان

العارفین و قدوة العاشقین و قطب الاقطاب

روی زمین یعنی خواجه احمد یسوی رحمة الله

علیه نینک اقواللارینینک بعضین صوفی حجه

دانشمند ایشتور لار اما بو رساله نینک کتابت

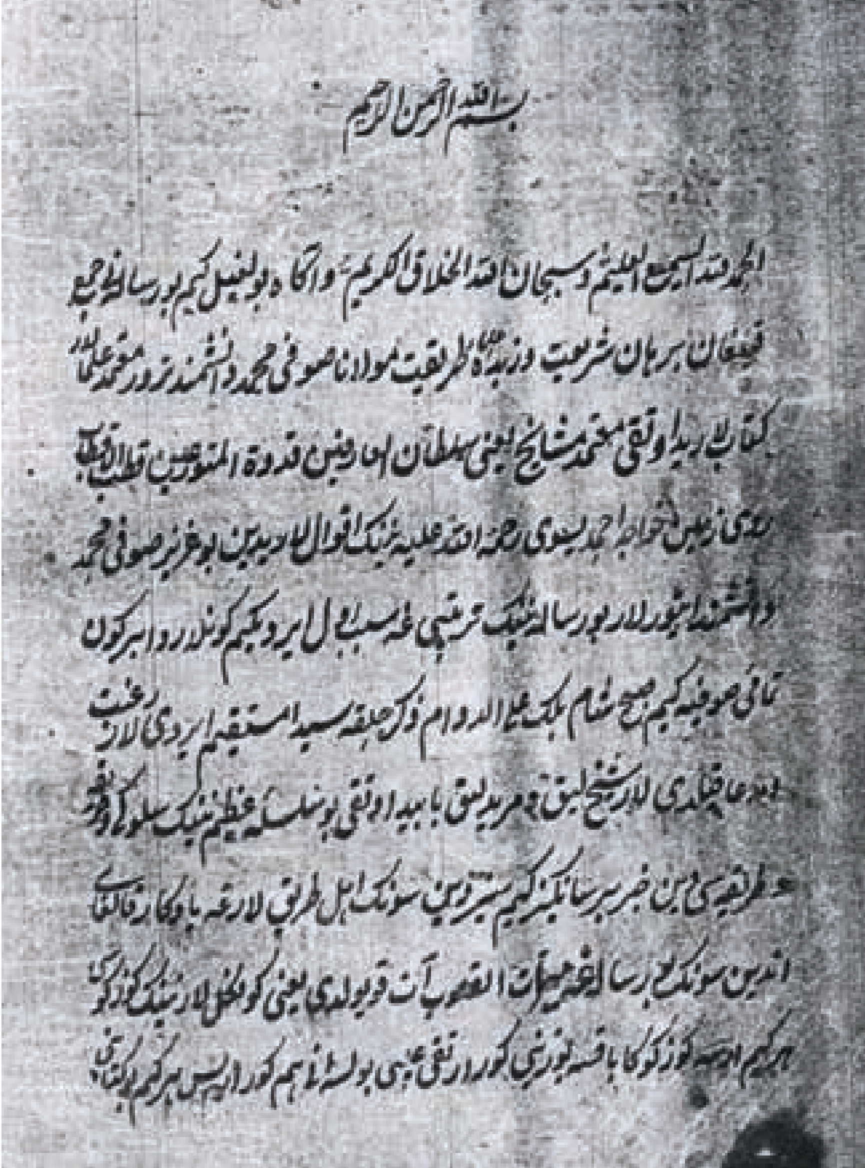
قیلغانی نینک سببی اول ایردی کیم کونلار ده بر کون

تمامی صوفی لار صبح شام بلکه علی الدوام و ذکر خلقه

سنیه و حق عقیده ایرور لار حضرت سلطان قاغنی

قیلورلار شیخلیقی و مریدلیقی تا بو دو تقی بو

T: Taşkent, (nr. 3004) Nüshasının İlk Sayfası:

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله السميع العليم و سبحان الله الخلاق الكريم و آگاه بولغيل كيم بو رسالهٔ جميع
فيضان برهان شريعت و زبدهٔ طريقت مولانا صوفى محمد دانشمند [illegible] علما
كتاب الله [illegible] و تقى معتمد مشايخ يعنى سلطان العارفين قدوة المتوكلين [illegible]
[illegible] خواجه احمد يسوى رحمة الله عليه نينك اقوال [illegible] بو غريب صوفى محمد
دانشمند [illegible] بو رساله نينك ترتيبى غه سبب اول ايردى كيم [illegible]
[illegible] كيم [illegible] على الدوام ذكر [illegible] مستقيم [illegible]
[illegible] شيخ [illegible] مريد [illegible] بو سلسلهٔ عظيم نينك [illegible]
[illegible] بو رساله [illegible] اهل طريق [illegible]
[illegible] رساله [illegible] [illegible] يعنى [illegible]
[illegible]

Mir'âtü'l-kulûb'un İsveç, Uppsala nüshasının tamamı:

بسم الله الرحمن الرحیم

الحمد لله السمیع العلیم و سبحان الله الخلاق الکریم

یعنی بیلکیل و آکاه بولغیل که بو رساله متبرک نی

جمع قیلغان برهان الشریعت و ارباب الطریقت

یعنی معلوم ناصح و [illegible] دانشمند ترور کیم حضرت سلطان

العارفین و قدوة المتورعین و قطب الاقطاب

روی زمین یعنی خواجه احمد یسوی رحمة الله

علیه نینک اقواللارینینک بعضی نی صوفی جمیع

دانشمند ایتورلار اما بو رساله نینک کتابت

قیلغانی نینک سببی اول اردی کیم کونلاردا بر کون

تمامی صوفیلار صبح شام بیلکه علی الدوام ذکر حلقه

نشینی و مشغول ایردیلار حضرت سلطان نینک مخفی

قیلورلار ایرکانیده ایشیتیب مرید لیق بابیده و تقی بو

بیچه‌لردن بیری سلوکنک اهل طریقه‌لارغه یا اظهار قیلغای ایدین
سلوکنک بو رساله‌لی مرآة القلوب آتی قویولدی
لیکن کونکل لاریده کوزنکو بیی و هر کیشی ایرسه کونکل کوزکا باقیب
لوزینی کوررو تقی آینه غیب بولسه الحاصل هر کیشی
هر کیشی ایرسه بو کونکلنی اوقوسه تقی اوزینی کورسه
اینکنک تقارکی ده یو قولوب توبه و استغفار بیرله یخود
ابتدا اول کیشی الله تعالی اول حبیب قوا اول تقصیرنی عفو
قیلغای و هر سالک کیشی بو رساله‌نی اوقوسه و یا اوقو
جیدین اشتیب عمل قیلیب کونکل کوزکا کونکلنی آچسه
و اوزینی سیر قیلینک عالمده اثر عجایب و غرایب لار دنیا
ده قیلسه و قیامت ده آمنا و صدقنا اللقا ذو الجلال
سیحون و حکمتنه و یاریندن کوررسه تعجب و غریب
لیک غای تحقیق محبت سوز شوقی
رساله مرآة القلوب اوچ باب اوزه بنا قیلدیلار
اول معنی اوچون کیم معنی عز و جل اوز حضرتیده قل لا
ریب یقین و حبیب و اخلاص لیکن
عطا قیلدی الحمد لله اوچ حرفت قد سیر اول شریعت
ایکنچی طریقت اوچونچی حقیقت بو معنی آوچونی

اوچنجی باب اوزره بنا قلندی و تقی کلاه اجنده یاد قیلدم
ثم ... غرائب الی زرقی شیخ تبدین ابراهیم خلیل السلام
عن قبله ... بو رسمی پیرو و کازیم کتوندو روی معنی تقرزیه
لیغر یعنی مراو بو دینه لیدن اسلام یعنی ترور اما معطی تعلیم
یعنی اوچنجی طریقت بو لعب ترور بیرو لیلا بر الیحی الدین
الاسلام و ... الی النبیه تعتز الشریعت ... و حقیقت
اشتها ... طریقت ... و تقی شیخ ... الدین کبرا العو
خبر ... محل عمل شریعت و طریقت و
حقیقت کنه لک ... فی سیر یعت العمل و ال
... طریقت کشف القلوب و الجمال و حقیقت
رؤیت ... و الجلال و تقی حضرت مولوی ایتب
ترور شریعت اقوال و طریقت افعال و حقیقت
حالی و تقی سلطان العارفین نور ایتب ترور شریعت
... الارکان ... بالظاهر و طریقت عمل بالقلب
حقیقت عمل بالسر سلطان العارفین ایتب ترور
اوچنجی شیخ ترور شریعت مقتداسی عالملار
شاه لار ترورلار طریقت مقتداسی شیخلار
فقرلار ترور حقیقت مقتداسی عارف
... شیخلار ترورلار اکثر عالملار پادشاه

[illegible]

اول ایلچی یول بیلمس یوزباشی بولور ییولدا یخشیلار توزیلورمن
آزیپ سوریان بولغای هر کیم ایلچی سوریان بولغای اکثر اوقولار
موزیچه ورکان بولیبنی باشکیلی ایله قولار اوز تونلار ایکی ازمغان بیلار
ورعو شیوه یا خلیفه بولغای اول بیلکه ایکی آرزو غیم مکرلار ایتیم اقیلغاندار
قتابلیغ بولغانلار قولار وز تقوی تنغالغانلار مکرلار از صنعوی محمد اقتفنه بیتیب
سرور لاریکیم [illegible] شایخلیخ بیتیمنی مقام دیمن کیم ایدن شیخلیق [illegible]
و دعوی قیلیب دعوی سیس باطل بولغای بیلکیکم اول بیتیمنی مقامدین
کچکان بزرگ مشایخلار ورشتمی بولغای لار ایدی شایخیکیم ایمدی باطل دعوی
قیلغانلار بیلگان اقتدا ور متابعت قیلغانلار باطل و فاسد بولدیلار اول
متابعت قیلغانلار مرید صحبت [illegible] بولارنیککیم [illegible] اوقولاری اوکیمکینیکیم
باطل شیخ نیک بولغای [illegible] بولغانلار شیخ نجم الدین کبری لار بیتیب
سرور لاریکیم بعضی لار شریعت بیرله [illegible] حق ویب دعوی قیلیب
لار و بعضی لار حقیقت بیرله اما شریعت [illegible] دعوی قیلغانلار
[illegible] اتقند لار و طریقت بیرله [illegible] شیخ و [illegible]
و [illegible] حقیقت بیرله [illegible] عاشق و
محبت [illegible] دعوی قیلغانلار [illegible] معنی [illegible]
اگر [illegible]
و [illegible]
نعوذ بالله من ذالک انواع [illegible] خدای [illegible]

قوله تم هر بیل ثم صبغه لیلم کتربتیق و حضرت رسول صلی الله تعالی
وسلم بانه ایتمه دلار کیم الکتاب غوث القدر بولور بولدی ملیت تخلیق
برلیدور مانجلا ریشت لیقی برلیور تحمل که دعوی کامشتی کمترکی معنی
وسیرنیکا کترکی اما بو تر شیک معنی ایسه ین اوزجا بیه بیان قیلورنه
رشاد لغه تم قال رسول الله صلی الله علیه وسلم الشریعت
اقوالی و الطریقت افعالی و الحقیقت احوالی ایدیلار کیم
شریعت منینک سوزلاریم کان سوزوم تورور و طریقت منینک
قیلغان عمل لاریم تورور رسول صلی الله علیه وسلم شریعت
منینک سوزلاری کان سوزوم بیتدی طریقت منینک ایشلاریم کان
یتماوی قیلغان عمل لاری بیته دی جواب اندا غ کیم تحقیق
لار حدیث رسول الله صلی الله علیه وسلم فی عز وجل برلیسوا سلطه
توقیغان منینک سوزلاری اشتی لار او تو زمینک شریعت ده
و او تو زمینک طریقت ده او تو زمینک حقیقت ایردی
بیله قیلغان بولدیکیم او تو زمینک شریعت فی سوزلاری یعنی بر هر
مؤمن و کافر و فاسق لارکا ایشتیل و لیکن طریقت سوزی
تلامذلارکا ایشتیل و لیکن حقیقت فی اهل لاری غه ایشتیل
سلطان العارفین حضرت خواجه احمد یسوی ایتیب
تورورلار کیم الشریعت جهل بالارکان ای بالظاهر
بالارکان یعنی فرض و فرض عین و واجبات و سنت و آداب

تمامیغه بولغه‌دا اما شریعت بیرله بو دعوی‌نی ثابت و عمل قیلغای
لار و مؤمن و مسلمان آتاغیلار و اولار ایکانمی کیره معنی
اول تقدیرده کیم مؤمن نی تمام نینگ عزمانی قیلادیکان ایکی توجه
بیرله تقدیر بیرله امر معروف و تقوی نهی منکر کیم کنتم خیر امة
أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَتَنْهَوْنَ عَنِ
الْمُنْكَرِ الیه دی بو مؤمن مسلمان لار اثنا بلا تمامیغه امر معروف
نی بیرجا کیلتورمک و نهی منکردین ییراق بولغوب لغو بیرلار
شریعت ده دعوی لاری راست بولوب مؤمن و مسلمان
لیق لاری درست ایرکان خدای عز و جل کلام قیل بعلغای
لار قوله تعالی وَلِيُّ الَّذِينَ آمَنُوا يُخْرِجُهُم مِّنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى
النُّورِ اگر امر معروف نی بیرجا کیلتورماسه نهی منکردین ییراق
بولماسه مؤمن و مسلمان من دیب دعوی قیلغان توروده
و آغزی بیلغان جیقی ده امر معروف اول ده کیم هر تمر کیم
شریعت ده مشروع بولسه آنی قبول قیلماق و حق لار
فرمان لار ماق توروده تقوی نهی منکر اول تقدیرده کیم کفر و نفاق
و شک و شرک و عجب و ریا و ظلم قیلماق جزم بیماک یلغان
سوزلاماق و غیبت قیلماق و زنا قیلماق و جعفر ایجماک و
بنگ ییماک و مؤمن لار نا مشروع اثر بیرماق بو تحقیق
نهی منکر توروده حق آنی منکر غلیظ اینیده هر ای لیک بیتیلغای
فصل عزیز

قلبی نه زمان فسخ شیطان بخشلیغ عوض بیک ضعیف الایمان
ه‍ م کیمرسه نه‌ای منکر قیلسه اننی منع قیلغان کوکلی اکر قیلیب برد
تیکچی یتماسه تیلی بیرلا اکر تیلی بیرلا تیکچی بیتماسه کوکلی برله
دوشمن تونتسون اول ایمان نینک ضعیفراقیدور دین
ترور اکر مؤمن اول ایردوکی کیدور بیعنی قیلمایسه سبب نینک
قیلمیغی یا زوقی عذر شریک بو لغای ... پیغمبر صلی الله
علیه وسلم ایدیلار ... اکبر ... [illegible]
محمد ... شیخ ... [illegible] ... ترور لار ... [illegible]
اول ... شمار بولور ... تیماس ... [illegible]
... کتاب نقلا صدره کیلتورور ... لا یدخل
الجنة احد ان کان فی قلبه مثقال ذرة من کبر
یعنی ... کیرماس اول کیمرسه کیم کونکلیده ... بسقدر
... تولسه ... اهل معرفت ... ترور
لا ینح المتکبر الذی تقیسه خیرا من غیره یعنی ... لیک
قیلغوچی اول کیمرسه کیم ... لار دین
یخشی ... کیمسه لار ... قیلغوچی ... پیغمبر صلی الله علیه وسلم ایدیلار ... لا یدخل الجنة
و ان کان مقدار الشیء ... الله ... ان کان ...
یعنی بهشت کیرماکای ... بولسه ...
... شیخ جنید بغدا

واردی ثواب ترغیبله الله العالی تعالی لسون دکلمهی بین الخوف
و الرجا ده اکرم عالی عزو جل دین غفران لو کیم حبک قل
لا ییم خمیع لعف ترو مکر قل او رجا لیعق امیه
تو تیماق شکر کی کیم او رجا قد لیعق من لو لعا تی حق وییب
چوکر رجا شلا کیم بریچ قل لا ییم او رجا ق لیعق ترو ر
مکر قل ده ترخی ترو ر عقد رجاق لیعق کرکی کیم ده و قورخی
منخ لیه لمعنی حق بین خوف رجاء السید و بعلمی حق کرک
صعود حق محمد و مشمد سلطان العارفین وفی بعض قلب
ترجمه لا ریحم الشریعت فی تماما و قبیلمکه تیخچ طریقت ده
قدم قودی یی لو تماب من حق ییکیدن حجیب لیوقه
لعقه ده لوطنی ترکب اولیب اندین سونک طریقت ده
قدم اوروب لو لعو رسیمه لا کیم پیغمبر صلی الله علیه و سلم
ایبیلا دم لو قبل انت مو لو قصد قیار سعول الیمه
دیب الیا : حق دن طریقت قال الله تعالی
ملت أَتَنْحِي ائْبُرِّ تَخَفِيقًا فَقَدْ انْتَمْ يَوْمَ لَا يَنْفَعُ مَالٌ وَلَا بَنُونَ
إِلَّا مَنْ أَتَى اللَّهَ بِقَلْبٍ سَلِيمٍ حضرت ابو احمد سیوی
ایدیلار رحمه الله تعالی غفران فیکر دی حضرت مصطفی صلی الله
علیه و سلم کیم اتباع فلغیل ابراهیمینک السعدی
کا و بیز عرفانلاریمز اتباع تحصیل ایتمک السیب ...
دیب حضرت محمد مصطفی صلی الله علیه و سلم مقتدای

عالمیان ایروی ایلادی تیج وما ارسلناك الا رحمة للعالمین

ابراھیم دینکا اتباع قیلنکیز دیبا کنده حکمت نه ترور تیب

ور لقد اقبلی حکمت اول ترور کیم ابراھیم علیه السلام فرزند آتا

ترور تیب یا و قیلیدلار بعضی ایل آتا قدر اتباعی قیلغوچی بعد

لور ترور تیکم ابراھیم علیه السلام فرزند آتا بکیز ترور دیبا کده حکمت ترور

جواب اول ترور کیم ابراھیم علیه السلام دین صیک پیغمبرلر

تیکت بیلما دی [illegible] ابراھیم علیه السلام غیر پیغمبرلار

یابو جهودن آتا بکیز [illegible] ترور دیج [illegible] عالم محمد

علیه السلام ترور [illegible] آدم علیه السلام ترور

جانلار آتاسی حضرت محمد علیه السلام نینک جانی ترور

تن لار آتاسی آدم علیه السلام نینک تنی ترور تیمیشلر

لا ریب لقد علمنا و حضرت محمد مصطفی صلی الله علیه وسلم

نی جانلار تیکن بیروب جان یر تیلما دی تقی آدم علیه

السلام نینک تنیدین بر [illegible] تن یر تیلما دی اول سبب

دین بیروب حضرت رسالت پناه صلی الله علیه وسلم

نی جان جانلار آتاسی [illegible] لار آتاسی

آدم علیه السلام نی تنی [illegible] آتاسی الله تعالی

کلام مجیده یاد قیلیب [illegible] یوم لا ینفع مال ولا بنون

الا من اتی الله بقلب سلیم یعنی قیامت کون

بال تورا اشغول آدم قرا سینه قیلماییش مکر قلب سلیمی دا تفکری
تورغوچی [illegible] اول ایکان [illegible] قلب سلیم ده
اختلاف کوب ایتمیشدور حضرت مشایخ لار کلامیده اما حضرت آتا شیخ
دانشمندلار شیخ حضرت احمد سعید بن الشیخ الفاضل قلب سلیم
لا ریب قلب سلیمی بو [illegible] طریقت [illegible] قلب
بو [illegible] دریا [illegible] تحقیق [illegible] قلب سلیمی
بو اولدور [illegible] خلق [illegible]
شیطان [illegible]
لا [illegible] اول دنیا
[illegible]
[illegible] خلق دریا [illegible]
[illegible]
[illegible]
دریا [illegible]
[illegible]
[illegible] نفس
[illegible] دریا [illegible]
[illegible]
[illegible] یعنی
[illegible]
[illegible] قلب سلیم [illegible]
بو دریا

بودر یا برده‌ین [illegible] و بو یولده اولانلار بونی قیلورلر [illegible]
طریقت یولینه قدم قویسه اول احیا [illegible] [illegible]
بو اولانلار [illegible] احیا [illegible] کیم پیغمبر صلی الله علیه وسلم
ایدیلر [illegible] احیا [illegible] یعنی [illegible] و نفسنی [illegible]
و نفسنی بیلمک [illegible] کیم رسول الله صلی الله علیه وسلم ایدیلر
الطریقة [illegible] یعنی [illegible] لاری [illegible] [illegible]
[illegible] ایدیلر [illegible] برزمان [illegible] پس
ایدیلر [illegible] قیلورلر [illegible]
قیلورلر ایدیلر قال رسول الله صلی الله علیه وسلم تنام عیناه
ولا ینام قلبی یعنی گوزم اویور [illegible] پس و
[illegible] ایدیلر [illegible] حضرت پیغمبر صلی الله
علیه وسلم ایتمشلر [illegible] شریعت [illegible] برله [illegible]
[illegible] ایدیلر قال المغیرة بن شعبة رضی الله عنه
قام النبی فی اللیل حتی تفطرت قدماه فقیل له
أتفعل هذا وقد غفر الله لك ما تقدم من ذنبك وما تأخر قال
النبی علیه السلام فلا أكون عبدا شكورا مغیره [illegible]
صحابه رضی الله عنه [illegible] پیغمبر صلی الله
علیه وسلم [illegible]
[illegible] ایدیلر [illegible] صحابه [illegible]

رضی الله عنها ایدیلار یا رسول الله سیزنینگ ما تقدم
خو ما تاخر غفرلاری تعالی دیب تورور قیلمیشی لار ایکن نی
بیرلقانده اوچون اوزونگیز مشقت ده سالورسیز
رسول الله صلی الله علیه و سلم ایدیلار عایشه صبوح
لار من منینگ ویک بیچه تهجد نی بیرورکا بیچه و بیتقوم و بیچه دیب
ایدی اینینگ شکرانه سی اوچون طاعت و عبادت قیلورمن
ایدین سوزینگ معنی خو خطاب فرمانلادی کیم یا ایها المزمل
قم اللیل الا قلیلا نصفه او انقص منه قلیلا یعنی ای محمد
سنی ایتکان اوچون بیر تماو کیچه توقوز آوزا ایسه توروب
طاعت قیلغیل تهجد آرتوقراق قیل و تیکی کیچه ایتماکیدا اشنو
خطاب تیکاندین سونگ حضرت محمد مصطفی
صلی الله علیه و سلم توقوز بیتک اوچ دین بیرسینی طاعت بیلان
انکاروا ایحیاو بیلاروطا ئفه من الذین معک یعنی اول
طائفه کیم سینینگ بیرلان بولسه لر یعنی تیکانکا بیعت قیلیب
متلکان شمل بیرله بوله لار اول کیچه سینینک ویک توقوزنینگ
اوچ لوشیدین بیرسی اویغو توروب طاعت قیلسون
لار دیب خطاب لادی ایرسه پیغمبر صلی الله علیه و سلم
انترلغ قیلیب صحابه لاریغه بیر موندا کیم قیلینگ لار
دیب فرمانلادیلار رضی سه لار بیر موندا تدیلار

بس ای طالب صادق دوری یار موافق انحضرت صلی ا
لله علیه وسلم نینک فعل وعمل لاریسین صدقجه ذکرنی
قیلیب دوق جد وجهد قیلغیل اکر امتی بولسانک یاره
لیق قیلیب بلغاینجی بعد لیم کیم الکذاب شده الله ویسه
لا معه الا نا صمعه فی ... تشهد ورسالتنی خوبجه احمد مستور
نفایتی قیلیب ایتورلار ان تجلی الحقیقة نمایان القلب
یعنی حقیقت نور کنکل برله شمل قیلیب قعده وره کنکل خانه
کوزکنی اچماق نور سنجه کیم حضرت محمد مصطفی صلی ا
لله علیه سلام بو معنی دین خبر بیب سورلار کیم قوله
ان الله تعالی سبعون الف حجاب من نور وظلمة
لو کشفها لاحرقت انوار سحره وجهه حسبی کی تنکری حضر
تی نینک تمیمی منیک حجاب بار نور ونور وبی
وحرا العمه لوقد بن اکر آچسه بر ایشه کیم سیعو ... بیر
بیکی اول کوزنی نور ... تا کیم کوز صغرا باری نور
صفرا اکه روشنا بس بیرلا شا ... ای ده قرور اما
اهل تصوف قاتیده کونکل قالی احلب اوق ...
منیک تا المنی بین العیان کوز ... کیم قالی
صغرای ده ظاهر کوز ... اما کونکل اچماق ده
قشنی ریاضت تار تماق کیرک معنی ... تجلی قرانه

خبر بیرور کیم حضرت آیینی جانبه توغیدا الیتماه دینیشه شیخ شبلنا وغی
رسول الله صلی الله علیه وسلم ایتیب تورورلار کیم
موتوا قبل ان تموتوا شیخ حسن بصری ایتیب تورور
شیخ بایزید بسطامی حمله مشایخلار آیتمیش کونده
بر لقمه طعام ییرایر و یلار بیر آیتمیش کیم کونده بیر
ماسوی دیر و یلار تفکر شیخ و ذکر حق ایتیب طرفه ایکین
غیر حق خالی بو لماو یلار ذاتی حق سوعنتک کونکل آچالمی
آچالمیش شیخ بایزید بسطامی بورونی خواجه احمد یسوی
توغر حه تنکر شیخ و مشایخلار قرق کونده بیر لقمه
طعام ییلار ده قرق کون ده بیر ها و یلار کونده بیر
ذکر وین خالی بو لمه یلار دانیه سی که تنک کونکل آچلمی
اچیلمیش شیخ حکیم سلیمان حضرت سی قدس الله سره قرق کونده بیر
...قیلدیر ... نقطه ... تیکره ... کونده ...
... الله ... قیلدیلار ...
شیخ ... کبیر ... تورورلار کیم کونکل
... شیخ ... قیلماق ...
... شیخ احمد ... ایتیب تورورلار کیم
... شیخ لیق ...
... بیت ... رساله ...

...

کیلتوروب تورور کیچکنه کل عالمین احتیاطلیماین غوغوش
وشیانت خفظ قیلماس با شیخ غایب ایرنلار بیرله
صحبت لیق بولمین تحقیق الاردین اجازت آلماس، شیخ
لیق و شهوتی سین قیلیب گناه و مبتدع و شیطان قورور
و یتمیش لار اکثر بو ذکر قیلغان غایب ایرنلاردین
وارد الاردین اجازت لیق بولوب شیخ لیق
سینه سینه مریدوا صحابلار بیرله خلوه دا اولتوروب اشغال
شیخ غایب ایرنلار تربیت قیلیب طریقت دین
تعلیم قیلورلار و مکار بولورلار مریدوا احباب
لار بیر بو خلوت دین وجد و فیض حاصل بولور بو
حالتی مقام سکر دیورلار اول مقامده سالکنی نیمرسه
لارمه وجود بولور و موجود اول بولور کیچه مقام غیب
دین تیلیه صونکا تجلی قیلورلار بولور شیخنی آنا شکانی نیمرسه
واقعی بولغی کیم مرتبه شیخنیک روح بولور تیمیش تیمور لیغ
کیچه قیسی تیموز راضی ترور و قیسی سی راضی ایرماس
بس شیخ آتا تغان تربیت قیلیب مرید نامرادلیغ
تیکورسه اراده آلماق روا ترور اگر مرید نامرادلیغ
تیکورالیماسه مرید آلماق روا ایرماس قیامت کونی
حسابگاه ده جواب بیرماک کیرک جلال بیله جواب بیرسه

بویله عذاب کوردیکی کبی اما حق تعالی عالمی ایجاد و تمییز
تعالی غیبیه اولکه حق تعالی عزّ و جلّ نینک نظرکاهی
بولدی رسول صلی الله علیه و سلم حضرتی بیوردیلار
لا ینظر الی صورکم و لکن ینظر الی قلوبکم و نیاتکم و بینه
اسب بیوردیلار کیم قلب المؤمن عرش الله تعالی
و قلب المؤمن بیت الرحمن حضرت پیغمبر صلی الله
و سلم انواع عنایت قیلدیلار حضرت داود علیه السلام
مناجاتده قیلدی ایدی الهی دنیاده پادشاه آیا نیکان
قول لار نینک باره الار نینک خزینه لاری بار سنینک قیسی
سنینک خزینه نک قیده تورور حق تعالی عزّ و جلّ دین فرمان
کیلدی کیم ای داود منینک خزینه م مؤمن قول لاریم
نینک کونکول لاری تورور دنیاده پادشاه آیا نیکان قول لاریم
خزینه لاریغه کاه کاه نظر قیلورلار ایمدی مؤمن اول
کونکل خزینه سیغه هر کونده ایکی یوز التمش مرتبه نظر
قیلادور سبب بو صفت ایله کونکل شاه کبی دور
افضل بولدی انسان نینک سبب کعبه دین حضرت
ابراهیم بنا قیلدی اما حق تعالی رب الجلیل بنا قیلدی
اما بو ظاهر کعبه غه جمعی خلق لار نظر قیلورلار لیکن
کونکل کا مؤمن نینک نظر قیلور سبب اول مقتدی کبی بو صفت

عزّ و جلّ نینک کلامی یا ذکر ایتّه انکا غذا و شرب قیلیب صلوات و
لذّت تاپیب طاقت تالمای ییقیلیب بو سنّت ترور بس
اول حضرت نینک تحفه سی شیخ نینک نظریده طاقت تاتالمای ییقیلور
بو عجب ترور و شیخ مظفّر قریاسی [illegible] خضر علیه
السّلام حضرتی بیلان یوروب سیر و حرکت ایتکان حجره و اوچ علیه
السّلام فی مجلسنده بولدیم انینک کیم سوز کلمه سین ایشیتدیم استغفر
[illegible] ایتدیلار و تحقیق شیخ کلمات لا اله الّا الله آنچه فوت
ایردی خوف و شوق بیلان الله الله دییب ایریب چقیار
مجلسدین بیر یا ریکا جالتی شر قیلیب نعره اوروب ییقیلدی
و بیهوش غشدین [illegible] و داود علیه السّلام ایدیلار بعض تحقیق تعوّذ یب
دریا غه سیاحت لار [illegible] ننک نعره سی [illegible]
اوروب ییقیلمادی [illegible] دریادین [illegible]
بولیب [illegible] دریا [illegible]
[illegible] دریا [illegible] اوروب
و داود علیه السّلام نعره اوروب اوزی [illegible]
شیخ نجم الدّین کبرا [illegible] تحقیق شیخ مقامینی [illegible] اندین
سونک نعره اوروب ییقیلماغای [illegible]
شیخ احمد [illegible] اوروب [illegible] مقام
نینک علی [illegible] کیم علمینی قیلیب [illegible] اندین

سیزنینک مولی عزوجل دین عنایت بولوب مقام حضـ
نیکای مولانا صوفی محمد دانشمند ایشن تقریر ویکیج
اوچ مقام کشف القبور و کشف القلوب تقریر و
بولار مقاملار نینک کچک راقی تقریر بو قیاسین برله
اول کم پیر یتیشمش مقامدین کیچه ایشن سیزنینک
شیخ لیقی مسند پیدا اولسه تقریر مرتبه آلماق و نذر
آلماق ضرورت حالتیده و بیماننده لیق حال لرینده
ولایت حالی مقامیدین خبر بیرماق و کورساتماق
روا تورور و مسئله لریدور بیزنداغیش اول شیخ کیم
یتیشمش مقامدین کچیب و کته ذکرلاریکا عالمیق آنجه
بین ارادة آلسه و معامله ایتسه روا ایرماس بس
مونداغ شیخ کریجاحتی بارسه و بیننی ضرورایجا
نینه خطر حتیه رور رما شیخ نجم الدین عبد الوهاب
تقریر معامله آلماق نینک شرطی بودور کیم اهل بیعت
کیم نیاز بنده دین ظاهر بولسه آزور کعب خفق مسکین
وجنبش لار رغه برماک ترک ایکنچی ازور کعب نی تینک
کیم رماک ترک اوجیه نیچی اوز اهل بیتی غه قیلماسه
ترک و تقی اول نیاز دره اکثر شبهه بولسه آلماغی
و تقی بنده فی ... ف تغیره سلاق تنکه ...

دیین بار ایقده راه رابط برکین ویب تیلاماک کیرک تیش شیخ
نینگ الدین کبیر ابوالاربیب ترورلار ایرکیش معتقد اکیچ تیمیش مقام
دین تیجه وکیم قتلغالیبن اچیب انداغ معتقد اوغورده
و احتیاج تجلی بولسه ولایت وکرامت دیین جبر بیرسه اوز
وحقیقت ابیجه جهانی للذ قیلده سیلیچ دیین کافر لار معجزه تیلادیلار
ایدیب حضور ده و احتیاج جالیده معجزه کیم کسه دور ولار انینگدا و
چون ایتیب ترور لار قال النبی علیه السلام آن الشیخ فی قومه
کما النبی فی امته حقیقی اعمالیه و اخلاقیه و تحفیظه الیس معه فراغ
شیخ غه مرید اراده قیلسه ترور و نفی معه فراغ منکر لار تشنه
معنا فوق لارشد تعز ینه لینی کیم رکعه رماکا اوچون ضرورت
جالیده الکرامت کمه رکعه تیلسه ره ابولعه رضعه فی تجیده و اشمنده
ایتیب ترور سلطان العارفین خواجه احمد یسوی مریدیکین
انداغ الشیخ نینگ مریدی شیخ غه اراده قیلغانیدین سلوک تبیه ایر
بیرا اوز کا شیخ غه باریب اراده قیلادا لماس اوچون اکر بیر شیخ
مرشد بولماس مرشد ایرا دا تیکه ینمانیسه اوزکا مرشد کا
باریب وخدمت قیلسه اول مرشد وحق مراد ینی حاصل ایده
ره ابولدور اما ترور بیر اجازت الماق کیرک بیر مشکل معروف
بیر ترور کیم اجازت بیرکاه وخدمت منینگ کاه وتحقیق شیخ غه و ایب
ترجه کیم رینه کا فوتا بولماق وهمقامه بین مقامی تیکه رماق
وتحقی

نه ایسه ایمان مرید ترسا اول شیخ بر اول مریدنینک حالی انکا
اوخشار شیخ نامحرم قیزه سیده اوغلانه نسبه اندغ شیخ انا ایسی اول
اوغلانه نفرت و شفقت قیلور بهر و محبتی بیلان شیخ
مریدینه اندغ نسبت قیلغای و تنعم و وعظ قیلیب
اکر شیخ مرشد بولسه مریدینه اوغیلینکدیک اکر مرید اوغیلینکدیک
لیسه شیخ کیم مسندیده اولتورسه یاخشی ایرماس اکر
شیخ مریدینینک قولیدین آلسه و یمه اوچون آلغی اکر دنیا
اوچون آلسه مریدینینک ارادتی فاسد بولور دیدی ایرمیش
اندغ کیم حضرت محمد مصطفی صلی الله علیه و سلم ایتب تورور
لا تحب الدنیا رأس کل خطیئة اما شیخ اولدور
الوارث بول شیخ ارادت لیکن شرطی اولدور شیخ اکر
شیخ تقوی و مریدینه غیر بولسه مریدینینک نفعی تیکمی شیخ
بیلمیده واجب بولور اکر شیخ غیر بولسه مریدینه غنی
شیخ نفعی تیکمیس مریدینه اوزی واجب بولور خصوص
شیخ حسن بصری نقل قیلیب الصحابة
علی ثلثة اوجه الاول فی الشریعة مع القیل و القال و ا
لثانی فی الطریقة مع الوقت و الحالات و الهمة
و الکمال و الثالث فی الحقیقة مع السر و الجمال یعنی
صاحب شریعت و صاحب طریقت و صاحب حقیقت

واجب و لازم ترو ریج خلق ایلیوب جامع ایدرلر ریاضت و مجاهده قاعده

بیلمز تا ترتیب تضرع و وضع ایدرلر اشکر و مناقب و لیو لدین از

میش باطل لازمدر ریاضت ایله نفس کسر کمز و ب ... ابر تا کیرک

اکر نه بر قیلمایه حب قیلماق کیرک تا الله تعالی توفیق بر کیم شیخ مثلا ک

کیم سعی صفا الله قیلیو بیلوب خبر سبب ترک ولایتها الله توفیق

تیکیلی شیخلیغی الا تعطی الا لعبه الفقیر باالعور سبب اله سیده

الشیخ ایتیب ترک ولایتها صاحب شریعت و صاحب

طریقت و صاحب حقیقت اما نعال کمرب لازمدر و واجب

ترو ریج راه ریاضت قرین آزیب کمره لیق غه نه شکان صبا

جیسه الهی فی ولایت ایله نفس سالماق اوچون ترغیب

قیلب توبه بر کای شیخ اول حمراه قد الله تعالی دین توفیق

تلاکای اوچون کیم نچه اکر اول کمنه ریاضت ایله نفس کسر ماسه

بیتی کلون ریاضت و مجاهده تا رتیماق کیرک اکر نیشی کمند

نه لیغ اینماس بیتی کمون مو شرع قیلماق کیرک لیو قیاس

برلر ریاضت تا رتیب و مجاهده قیلیب عرق کمو تا عوضا

لفت و باطل لازمدر ریاضت ایله نفس سالماق کیرک تا مقتدا

لیق انکا مستلزم بوله ... مشایخ ماضی لاریتیب تعدد

لا ریجو روشی اوچون شیر سنی وحدا جو ر قیلمای اوک ایجی

و تشلیق ایکنجی سیبا لیق اوتجونجی ذکر خفی یعنی ذکر

تعلیمی بیرک بو اوچ نه ابرابر قیلماق کرک که اکثر بر کیجه بو ایسه اوکونه
یتماسون یعنی روزه توتغی فه او تکرده قیلماق کیرک اما اول
بر کوندوزه بر لقمه ذیر قیمسین یماق کیرک قنی بر کیجه کوندوز بیدار
بولماق کیرک قنی ذکردین بر ساعت غافل بولماسون
اما بو بر کیجه کوندوز بیدار بولغاندین سونک اوچ کوندز
بر لقمه طعام ییب اوچ کیجه کوندوز اویقوسزی ذکردین
غافل بولماغی اما اوچ کون بیدار بولغاندین سونک ارواح
خبیثه لار کوروناباشلاغای بیچه انکا التفات قیلماغی
اندین سونک بیش کوندوز بر لقمه طعام ییب بیش کون اویقو
سیزلیقدین سونک کوزنکا نیک شیار و کدورت لاری وقرا
نغوی لوقی کورونا باشلاغای اندین سونک هر یتی کوندز
بر لقمه طعام ییب یتی کیجه کوندوز اویقوسزی کوزنا آیب تجمع
کیچه و اچکو ذکر آیتین غافل بولماغای اندین سونک تکشف
انقلاب مقامی اچلغای اندین سونک بو ترتیب و او توقوز
کیچه کوندوز بیدار بولغای اندین سونک کشف الحقیقه مقامی
اچلغای اندین اون بر کیجه کوندوز بیدار بولغای کشف
ارواح طیبه مقامی اچلغای اندین سونک اون اوچ
کوندز بر لقمه طعام ییب کیجه کوندوز بیدار بولسه کشف الملائکه
مقامی اچلغای اندین سونک اون بیش کیجه کوندوز

وهم بر لقمه طعام ییب ایچکونده بیدار بولسه تحقیق ذوق و حلاوت
آنچلیک مرادی حاصل بولغی اکرسه بندرانغ قیلیب اخلاص
بیشنی کونده مرادی حاصل بولمسه قرقنچی کونده حاصل
بولغای اکر قرق کونده حاصل بولمسه آتمیشنچی کونده البته
حاصل بولغوسی اکر تنکری نینک بولمسه اوچ یوز آتمیش کونده
مجاهده تنکریغه قیلکانی اکر مرادی حاصل بولمایسه اوتروسی
نیتی بولغای روزه سی قضا قیلیب توبه استغفار قیلیب
وفا قیلماغانیدین تضرع برله مشغول بولغای و لیکن وجه
تعلم و عده سین اسینداریر بولغای کیم لا تقنطوا من
رحمة الله الآیة و بو ساعة ده حاصل بولمسه آخرتده حاصل
بولغای و یک خوف رجا ایچیده طاعت و عبادت مشغول
بولغای اما شیخ نجم الدین کبری و سلطان العارفین
خواجه احمد یسوی رحمهما الله ترکلاریکیم تکلیف الیمینی
نیتی کیم بوده کدورت لار بولترچ بکیم حب الدنیا و
حرص و حسد و غضب و شهوت و عصیان و شیطان
و عجب و ریا و سمعه و طمع نیدرغ مثل ای استلار دین
تبرا مرید بولینک کیم تطهیر و بولسه مرادی حاصل بولغوسی
هرکیم بو لعب مرادی تیلاکان حب بو لعب محبوب تیلا
کان کیمسه لار تیغ نکل نالمی نینک کدورت لاری سینی اتب

ریاضت و مجاهده تارتیب شیخ بیله مدد قیلیب معنی تعالی انیات
قیلیب یراو حاصیل بولغی هو کیم الحمد و الذین جاهدوا فینا
لنهدینهم سبلنا و تلی تعرفت بعضی صحبا الله علیهم
استیاغ اتیب ترک دلادیم لکل شیئ اربعة و ربع نفس
الجوع و العطش و اما منی نیاغ ریاضت و مجاهده سبرلاه
ته نیکل تا امنی اجکا علارنینک تراغت و پرسشه لاریدین
اهل فساد نینک صحبتی لاردین الله تعالی نینکادی و
شیخ مظفر دریای عرایه ریحتی بیل تعجیب جعفر علیه السلام
نینک حبشیه بولدم شغت ثبات خفر و قیاس بو
توت تغلب باشلیغ جمعیغ شایب ایرنلار ابدال لار
ورو تاو لار جمعیغ لار ار اشراغ ویب وقتا قیلماه ایرولار
نیچه الله عزوجل نینککینی ته تمکان تعل لار و طاعت و
عبادت قیلمغا نشلار و پیغمبر صلی الله علیه و سلم نینک
سنت لاریغه بعیدن سبع تمیغا تلار صدق و صفا و یجیر
بولوب کاهلی لارینکا توفیق و توبه روزی قیلیکین ویب
و نینه ایستدیلار لکن احوال بنده لارینک هیچ بلا و محنت و
ته رلیدکا ایجکاک بیر لمه مثل ابلیس لعب ترور لار الارنینه
جیمعیب ایجکاک لاریغه و فتح قیلغیل ویب دعا قیلدیلار
لار امروز لارینک و ثنا لارین مستجاب لیم لوس لول

وبونلارنی بیلمک کرکدور که پارسا ایرنلار سببی ایکی وجه دور بیلکیل
بیچه قسمدور نیته اولیا جیات تعالی غایب جاضر خاص
قیل لار و عام قبیلماغدین و مشغول دخی لار بو معنی دیب
پیغمبر صلی الله علیه وسلم بو حدیث ترور لار کیم لا الفصا
... الطاف ... شیخ شبلی ... ایتیب ترور
لار وبو نیشک معرفتی ده مشایخ لار بیچه اختلاف بار ترور
بعضی لاری ایتیب ترور لار ولی نی بیلیب بولور بعضی ایر
ور بیلیب بولماس ... حدیث دلالت قیلور بیچه
اولیای تحت قبابی لا یعرفهم غیری و بعضی حضرت رسالت
پناهی صلی الله علیه وسلم ایتیب ترور لار بیچه المخلصون
فی خطر عظیم شیخ نجم الدین کبرا ایتیب ترور لار بیچه
ولی نی بیلیب بولور نشانت بیرلان بعضی لار ایدیلار
... نشانت بیرله بعضی لار ایدیلار ... نشانت
بیرله و بعضی لار ایدیلار ... علامت بیرله و بعضی ...
اوچ علامت بیرله اکثر بیله او جدین کیم بولور ...
او ... اول ... حب دنیا بولور ...
تعلیق ... تعلیق بیرله نفسینی اولتور ...
او ... لار ایدیلار ... شیخ نجم الدین کبرا
... کلیک ... قیلیب ...

آز اویوماق کرکدر [illegible] آز سویلامق
کرکدر ذکر [illegible] ترک [illegible] اولوب ترك [illegible]
لیقدر بو [illegible] لار اول کیشیده بولور شاید اول اولیا
لاردین بولور یعنی شیخ [illegible] لاردین طریقت [illegible]
بو [illegible] لاردین [illegible] مقامدین [illegible]
تا المیین [illegible] لاردین و مشایخ وارواح
لاردین اجازت آلیب طریقتده [illegible] بو
لوب شیخلیق مسندیده اولتورسه لار [illegible]
[illegible] فی الحقیقة [illegible] امرت الحقیقة [illegible]
شیخ احمد یسوی [illegible] الحقیقة بالشرع اما پیغمبر
صلی الله علیه وسلم [illegible] امرت آیتیدین [illegible]
اتبع ملة ابراهیم حنیفا [illegible]
[illegible] حضرت پیغمبر
صلی الله علیه وسلم [illegible] مقامده آیت کیلدی قوله تعالی
انا فتحنا لك فتحا مبینا لیغفر لك الله [illegible]
بو آیت [illegible] مقامده [illegible] اشارت ترور
اما [illegible] مقامده [illegible]
[illegible] عین الیقین [illegible] علم الیقین
و [illegible] علم الیقین [illegible] عین الیقین [illegible] حق الیقین

حقیقت حق الیقین الله حق الیقین بو یقینی لقین
لیقتنی مجاهده ایچنده هفده بر کدر الیقینی جانبه وحق تعالی
لنهدینهم سبلنا و تلقی مجاهده فی حق عز وجل اینکه شنا
بتی انجنده هفده بیر مرتبه له تعبد ایاک نعبد مجاهدیاکی مستحق
وسبب قرنادن بیککدر ور ابرار پیغمبر صلی الله علیه وسلم
حضرتندن نقل عز وجل دیر غنایت تیلاب مجاهده قیلمه
یتمکی جنیک مقاصدی تجلی حقیقت ده کرور تا لانی با
با بیری کدر ور ستحقدار حبیبی قیلمه تحقق تن معرجین
استینی عفریدور رحمله تعلم سبحان الذی اسری بعبده لیلا
الآیه اثبات معرفة الرسول خمسة و وجه ثبتی
لمعرب الغرض اولکه اشتقل در اکثاری معرفة یو جده
در لله گرگ المعرفة بانه تعالی سابق علی الکاینات
والدر ابعاث المعرفة بانه باقی لا یفنی در لحی خمسة المعرفة
بانه حی لا یموت در لساد سن المعرفة بانه تعالی عالم
المعرفة بانه قادر ور علی تمین المعرفة بانه سمیع در ثامن
المعرفة بانه بصیر در التاسع المعرفة بانه مرید عالی در
العشر المعرفة بانه فاعل در لله لشحشر المعرفة بانه
آمر در الثانی عشر المعرفة بانه لیس کمثله الی عقینی
عشر المعرفة بانه لیس بمحل و لا یحل فیه عشر المعرفة

بان لا مثل له بدلهم والسابع عشر المعرفة بانه حكيم والثامن
عشر المعرفة بانه صادق والتاسع عشر المعرفة بانه محمد
والعشرون المعرفة بانه مرسل الرسل والحادي والعشرون
المعرفة بانه قابل التائبين والثالث والعشرين المعرفة
بانه باعث من في القبور والرابع والعشرين من
المعرفة بانه يحب المحسنين بافعالهم والخامس والعشرين
المعرفة بانه يجازي سيئاتهم والسادس والعشرون المعرفة
بانه اول ثم التوبة ثم المجاهدة ثم الصبر ثم اليقين ثم الخوف ثم
الرجاء ثم الحياء ثم الحلم ثم التسليم ثم التصديق ثم الا
شتياق ثم الاخلاص ثم الاستقامة ثم التمكين ثم القبول
ثم التوكل ثم التفويض ثم الزهد ثم الصحبة ثم الحقيقة
ثم الولاية ثم العلم ثم الكرامة ثم الوحدة فاذا حاز
هذه الدرجات يبلغ الى الحاجات واقام من
قرب وتمام الكرامة بحيث لم يبق من الستر وصاحبه
من الحجاب اقرب من رقاب قوسين وقرب الفضل
لشوق هذا مذهب المتصوفين من السابقين ولنا
نظر من صحو محمد دانشمند سلطان العارفين خواجه
احمد يسوي [illegible] نقل قطب [illegible] معرب بعد قرب
مقامات [illegible] بعد [illegible]

صلى الله عليه وسلم ديداريله مشرف اولدم و بيدى هم
كوزلكلەم كوز ايله ديداره ماتن كوز ايله كورمديم و بيدى
صولى تعالى حضرت بربيت ترورحق لە تكلفا اما ان كان
من الصعق سبقنى فى غرفته و ... جنته النعيم اما
منكر و منافق لار ايديلار حجيه فحجان اولورلر كيشى
قت كه كمنى بيرساعت ده بيراتماك انينك عجايب
و غرايب لارين كورماك و تقى بهشتنى سير قيلماق
و انينك عجايب لرينى تفتيش قيلماق تكلفى عرش و
كرسى لوحنى و قلمنى كورماك و تقى تو قيبان جنكى بيونز
فى بيدا سطح سيوز لا نماك و تقى قربت مقاميدا
تو روب و ديدار كورماك اولا ... سجال دعوه و
شيخ نجم الدين كبرا ايتيب تروسلار كيم اولورلر ا
لا اوكيم ... ضربيله ... و بيتب تو ... كلاماء النشه
خبر ... النماليه فى الثعابين ... اجر شيخ نجم صباح
و تقى رسول الله صلى الله عليه وسلم ايتيب ترجه لار
الفقر فخرى و منى ... الله تعالى لا يعطيه الا لمن ليه
شيخ نجم الدين كبرا ايديلار شريعت ده بلاغه
سبر قيلماق طريقت ده بلاده شكر قيلماق و
حقيقت ده بلاده جلاوت لانماق كيرك معرفت

خواجه احمد یسوی دین ایلکار شریعت بیر یلدیز دورت
ایرور ایکیووه ییتی ایرور طریقت بیر یلدیز ترقی حضرت محمد
مصطفی صلی الله علیه وسلم ایرور حقیقت بیر یلدیز اندا
پیغمبر صلی الله علیه وسلم مناجات قیلدیلار تنگری تعالی بو
حقیقت بیر لا بوعهاک و نشوار ترغوز امت کا ایچ
بونی آل بیر لیغیمنا قیلا المغی لا اشتاقی بولغی لار دیدیلار
ایرور الله تعالی دین فرمان بولدیکیم سیز امت لار
نینگ شریعت دا و طریقت دا و حقیقت دا لار دیکیم
تحقیق اول ایکاو کیم پیغمبر اتا اکی محمد حقیقت
فی اتمام تیل بر محمد عارف و عاشق بولسه انکا
اتصلغای اینلمغای دیب تیلی بیرو تیل بیرلا اتنی شغل
ویدی حقیقت بیر لیوه رحمت وعیب و شوقی قیلغا
نلار و مقرب منا بیخ انا نلار بو حقیقت با بیداوکر
قیلغان تیمش متقاصی کعب تیمش منینگ حجاب
وبین او تعب حقیقت خر کوریب نبی محمد رسول الله
صلی الله علیه وسلم تعرکا نلار بین کوریب حقیقی سی
رابت و شم رسی بیخ رسب ترور مقرب یقیق و منا
بیخ لیقه انکا مشتیلی ترور اکثر حقیقت با بیدوکر
قیلغان و تیمش مقا و نی ... شیرین عشق تیمیش منینگ

بجا کیتورمای اوتماین حقیقت ده کیم حضرت پیغمبر

صلی الله علیه وسلم کورکان نین کورماین حق کورور

من ویبه وعده قیلیبه وصورتنی بیلغان اوزنی بیلغانچی

و تنگری نی کیم دشمن تورور ننگ کیم ایدی الکذاب عدو ا

لله قال النبی علیه السلام لعل وشوا معنا فان کان

معنا فهو صادق وان لم یکن معنا فهو کاذب یعنی ... یکون

زمان نی عمل الناس اگر خوی کیترسه لمعنا قلیل من

اوشبو ... یتب لم فهو کذاب حسد قیلغای رسول الله

قطب الاقطاب ... سیور ... مشایخ طبقات

انداغ ایتمیش لار کیم آخر الزمان ده بزوین ... انداغ

مشایخ لار تقیدگای کیم ابلیس علیه اللعنة لاردین تعلیم

الغی و الار ابلیس نینگ ایشین قیلغی و خلق لار ...

سبب ... ارادت ... و مرید لار ...

... ظاهر ... قیلیب مرید

دین کوب طمع قیلیب باطن لارین خراب قیلغای لار

و ... قیلغای لار ...

... قیلغای لار اهل سنت ...

... اهل بدعت و ضلالت ...

... قیلیب ... تیغی

و دعوی شیخ‌لیق قیلغی و تقی شیخ‌لیق اتین حور قیلیب
مریدلارنینگ شیخ‌لیکیدا بولورمکای اول حالده مرید هم بیرلیق
قیلمغی شیخ‌لیق دور قیلیب معامله قیلالممغی اکثر مرید
نمدین بیر برو زور لیق قیلیب آلغی اکثر اهل معاملت نی
آلیب تحقیق و یا بیشوانه بیرمای اوزینکا و اهل شیا الیغ
حرف قیلیب ایت مرد ایرنی بیمشقی و یک بعدلغی اکثر آخری
وجود دین الیب بیرو کیسه کیسه تا اهل شیخ ایکنیده و بیله
اولکان سکان نماز روزه تکان روزه بیسی الکنده تقم و رکا
بیده و متصل بعدلیمغی و بیرلغی ده اوچ مینگ بیل تمم عنده
عذاب کورمکای سلطان العارفین رضی الله اینیب
لار شیخ برودین سه تکره انداغ مبتدع فقیر شیخ بیرو تیب
خدمت قیلیب کافر بعدلغی حرمیچ ملعون بعدلغی انداغ
تمر بیر قیلغانی بیلمی شیخ اورنیده تمام اق لیق بیر بدعت
نی سنت اورنیده مباح کورماک لیک بعدلار باری
شریعت کفر بیر توره طریقت مرود و لیغی و حقیقت
بیزارلیغی بیتورو کیکی خصوصا ایچه بیسه مرید ایدیلار
تیجوری اول فعیلا اهیچه نداغ شیخ‌لار شه مقول بیرب
ارادة قیلغی لا اواول لار سو شنه الغه تمر قنا بعدلغی
لارنیکوا انی شنداب بیرتیب کشته نیدا ای ورد شغل بیر هیچ

شیخلیق دعوی قیلیب انکا کیرککیم پیرنینک جمیع خدمت
تیده غرق بولغوسی تا ترتیب رخصت حاصل
قیلمغونچه اینینک ارادة الیمانی و مرید نینک تمامی و
معاملتی اینینکدای حبط و برباد دور اینینک تجرید
نینک تعینی باطل دور پیر نینک خلاف شرع ایش قیلیب بدعت
و دین چیقسه و پیر خلاف طریقت ایش قیلیب مردود
بولغوسی پیر نینک کتاب قیلیمی و دنیاوی بار تمتع عذاب
کورکای نعوذ بالله من ذلک چیکای تکبر لار دور
بر کون ابلیس علیه اللعنة حضرت خضر علیه السلام غه بیلار
بیلکیل کیم صوفی لار ایدی ... انکا یعنی ایشان قیلورلار
من ترک نماز و صحبت شیخ و ... شهوت دور ترتیب
قیلورمن کیم تقلید ایمانی قیلورلار و ... رتبه جای صالح
زاهد و مسلمان ترتیب ایل ... تقلید کورستورلار ایمانی
من فی تلحق ... منافق بولورلار ... حضرت خضر جاهل
بولورلار حضرت علیه السلام ایدیلار بو سوزلار نی ابلیس
علیه اللعنة ایتیب ... رسول الله صلی الله علیه
و سلم غه ایتیب ... غلاب ایدیلار یا خضر
... ملعون بنده معصوم فی
... تقلید بوغا سسد خیال لار ... ساکن کیرکه بو بنده

سنت و فرض نمازلرده و كلمهٔ تمجيدني كوب تكرار قيلسونلر
اندين سونك بو دعاني اوقوسونلر كه اللّهمّ انّي اعوذ
بك من الشرك و النفاق و من غلبة الشقاوة و نيل السعادة
بحق لا اله الّا الله محمّد رسول الله ارسله بالهدى ودين
الحق ليظهره على الدين كلّه ولو كره المشركون معنى سى
اولدر كه هيچ ابليس طاقت ايتمز و سبب بر معنى
كه انكلى بيقرار لوب اوزن قرائت قيلمك كوب نمازلاردا
اندين قيلورلر ركوع و سجده و تسبيحات و تمام اركان نماز
بر جا كيلتورمس ريا و بغض لان بولور سبب بر طاعت
باطل بولور بس معنى بو حالت مستعمل بولور الكاكره
كلمه تمجيد بسيار اوقوسون كه اللّهمّ احفظنا و
تحفظنا و اعصمنا من الرياء و ممّا يبعث الهوى
و وفقنا لطاعتك خالصة لوجهك برحمتك يا ارحم
الراحمين.

بيچ نور نچه حصه تردر

الفصل بو حصه نچه تردر اول نور ذات ايكنچي نور صفات
اوچنچي نور خاك اما نور ذات نور خداي تعالى تردر
و نور صفات نور حضرت محمد مصطفى صلى الله عليه
و سلم تردر نور خاك اول تردر كه آدم لار روزكار
بو دنياده كوتورلار ـ لا ـ ايمان

شریعت وایمان طریقت وایمان حقیقت
قیو تزور یغیل تحج ایمان شریعت کلمه
طیبه اوقوماق وایمان طریقت خدای تعالی
وین عفو قیماق ایمان حقیقت خدای تعالی
طریقه البت لیق برلا عقد قیماق لیق تزور

بسم الله الرحمن الرحیم
الرحمن الرحیم الحمد لله الذی نور قلوب اهل
حقیقت بنور ذکره سرا وکبرا ماوانشکر ارواح المحبین
بشراب مودة لطفا واحرق نفوس المشتاقین
بشوق لقائه وذ لزمهما بنیان من متابعة الزاما
والصلوة على رسوله لبیا لتا واقاما وعلى آله واصحابه
... اما بعد فهذه الرساله من تصانیف
شیخ المحققین قطب السالکین ... الشریعه
وبیان الطریقه منه الحقیقه هادی السبیل الرشاد
الشیخ خواجه اسحاق ابن سلطان العارفین قطب
الاولیاء سلطان اسماعیل رئیس العاشقین
مشرف ... الشهید محمد ... على ثلثه ابواب
الباب الاول فی بیان ارواح المشایخ
الثانی فی بیان الاشغال والاذکار الباب الثالث

Sufi Danişmend mezarı, Otrar (2008)

Sufi Danişmend mezarı, Otrar (2013)